

Soili Puukko

NAISTEN TIE SINISILLE KILPAKENTILLE

Tutkimus naisten kilpapurjehduksesta 1900-luvun Suomessa

Jyväskylän yliopisto
Liikuntatieteiden laitos
Liikuntasosiologian pro gradu -
tutkielma
Kevät 2005

PUUKKO, SOILI: Women's entry to the blue sailing fields
The study of women's competitive sailing in Finland at 20th
century

Master's thesis, 109 p., 2 appendixes
Sociology of Sport
2005

During the 20th century women in Finland have been able to push their way to the competitive sports. Most of the masculine sport events like competitive sailing have kept women out until 1980s. Last decades sailing has developed from the "sport of old gentlemen" into a modern sport where women have challenged the male-oriented thoughts and begun to compete in the respected sailing races both in Finland and abroad.

This study considers the history of women's competitive sailing in Finland. In addition to describe women's competitive sailing I have taken the women's participation within sailing clubs into consideration. Women's work in sailing clubs has in fact become the most visible activity they have done in the history of sailing in Finland. There are three viewpoints to be found which define the study: 1) the change in women's social standing, 2) the change in women's sport culture and 3) the change in competitive sailing towards the physically demanding sport. With these three aspects I have tried to explain why there is still only a few women participating in competitive sailing.

The study of women's competitive sailing history is a qualitative study. This study combines sport history and sport sociology with the methods of historical sociology. As the data of the study are used archival material of the Finnish Yachting Association. As research data there are used two sailing magazines, Frisk Bris and Purjehtija as well as some chronicles of the oldest sailing clubs in this study. I have also interviewed five female sailors who have had a long experience in competitive sailing.

At 1880s first female members were accepted in sailing clubs. At the beginning of 20th century the amount of female club members increased. At the same time the Finnish society changed when women got the right to vote for example. Women became active in organising amusements for the sailing clubs. At 1960s women began to buy sailing boats and started to compete in the dinghy sailing. Since 1980s women have competed actively in sailing but there is still no balance between sexes in this male-oriented sport. According to this study the most important excluding factor is physicality: a small size and a lack of force. The low representation of female sailors can be explained also with the conflicts between role expectations that arise from the attitudes of the society.

Keywords: sport history, women sport, women social standing, competitive sailing

PUUKKO, SOILI: Naisten tie sinisille kilpакentille
Tutkimus naisten kilpapurjehduksesta 1900-luvun Suomessa

Pro gradu -tutkielma, 109 s., 2 liites.

Liikuntasosiologia

2005

Naisten pääsy kilpaurheilukentille on tapahtunut Suomessa 1900-luvun aikana. Monet maskuliiniseksi lajeiksi leimautuneet urheilumuodot, kuten kilpapurjehdus, ovat kuitenkin pysyneet miesvaltaisina 1900-luvun loppupuolelle asti. Vanhempien herrasmiesten harrastuksesta on kehittynyt moderni urheilulaji, jossa naiset ovat viimeisten vuosikymmenien aikana haastaneet maskuliiniset mielikuvat ja raivanneet tiensä arvostettuihin purjehduskilpailuihin niin Suomessa kuin kansainvälisilläkin vesillä.

Pro gradu -tutkielmani tutkimustehtävä oli suomalaisten naisten kilpapurjehdushistorian kuvaaminen. Kilpapurjehduksen lisäksi käsittelin tutkimuksessani naisten osallistumista seuratyöhön, joka muodostuikin näkyvimmäksi naisten toimintamuodoksi purjehduksen historiassa. Tutkimusongelmaa rajasivat kolme näkökulmaa: naisten yhteiskunnallisen aseman muutos maatalousvaltaisen Suomen emäntätyypistä teollisuuden ja palvelusektorin työvoimaksi, naisten liikunta- ja urheilukulttuurin muutos naisvoimistelutyypisistä ruumiinharjoittelusta kilpaurheiluksi ja purjehdusurheilun muuttuminen herrasmiesurheilusta teknologisten innovaatioiden sävyttämäksi fyysiseksi kilpaurheiluksi. Edellä mainitut kolme näkökulmaa toimivat tulkintapintoina selittäessäni naisten vähäistä osallistumista kilpapurjehdukseen.

Tutkimus naisten kilpapurjehdushistoriasta on laadullinen tutkimus, jonka periaatteena on todellisen elämän kuvaaminen historiallisista lähtökohdista. Tutkimuksessa yhdistyvät sekä urheiluhistorian että liikuntasosiologian tutkimusalat historiallisen sosiologian menetelmin. Tutkimusaineistona käytettiin Suomen Purjehtijaliiton arkistomateriaalia sekä purjehdusurheilun julkaisuja, Frisk Bris- ja Purjehtijalehteä. Historia-aineistoa täydennettiin vanhimpien purjehdusseurojen historiikeilla. Arkistoaineiston lisäksi tutkimuksen aineistonkeruun toisessa osassa haastateltiin viittä naispurjehtijaa, jotka omasivat pitkän kilpapurjehduskokemuksen.

1880-luvulla ensimmäiset naiset liittyivät purjehdusseurojen jäseniksi. Vuosisadan vaihteessa naisjäsenten määrä lisääntyi, kun samaan aikaan suomalaisen naisen asemassa tapahtui muutoksia äänioikeuden ja opintomahdollisuuksien lisääntymisen myötä. Naisten työ purjehdusseuroissa oli seurojen paviljongeilla ja satamissa tapahtuvaa toimintaa, kunnes 1960-luvulla jollapurjehduksen leviämisen myötä naiset hankkivat omistukseensa veneitä, joilla he kilpailivat satunnaisesti. 1980-luvulta lähtien naiset ovat osallistuneet aktiivisesti kilpapurjehdukseen, vaikka sukupuolten välisestä tasa-arvosta ei lajissa voida edelleenkään puhua. Tutkimuksen mukaan merkittävin naisten kilpapurjehdusta ehkäisevä tekijä on fyysisyys: pieni koko ja voiman puute. Naisten vähäistä osallistumista kilpapurjehdukseen voidaan selittää myös perhe-elämän ja purjehdusuran ristiriitaisilla rooliodotuksilla, jotka aiheutuvat yhteiskunnallisista asenteista.

Asiasanat: urheiluhistoria, naisurheilu, naisen asema, kilpapurjehdus

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

JOHDANTO	6
1. NAISTEN KILPAPURJEHDUS HISTORiantutkimuksen KOHTEENA	8
1.1. Tutkimuksen kohde ja valintaperustelut	8
1.2. Tutkimustehtävä, -ongelmat ja valitut näkökulmat	10
1.3. Tutkimusaineisto, lähdekritiikki ja menetit	13
2. 1850-LUVULTA VUOSISADAN VAIHTEESEEN	18
2.1. Purjehduksen synty maatalousvaltaisessa Suomessa	18
2.2. Teollistuminen levittää purjehduksen myös sisävesistöihin	20
2.3. Naisten urheilu ja seuratoiminta	22
2.4. Työväestö rakentaa veneensä itse	26
3. NAISTEN YHTEISKUNNALLINEN TAISTELU ENNEN TOISTA MAAILMANSOTAA	28
3.1. Mittasäännöt ohjaavat veneenrakennusta	29
3.2. Naisten ristiriidat heijastuvat kilpaurheilussa	31
3.3. Yleisurheilusta purjehduskilpailuihin	34
3.4. Naisurheilun taantuma 1920- ja 1930-luvuilla	38
3.5. Purjehdusurheilun suosio kasvaa – naisia kilparadoille	40
3.6. Huvitoimikuntalaisia ja ansioituneita haastajia	42
4. NAISET ETSIVÄT ASEMAANSA KILPAPURJEHDUKSESSA	45
4.1. Toinen maailmansota muuttaa naisen asemaa	45
4.2. Paluu sotaan edeltäviin elämänrutiineihin	46
4.3. Jollat innostavat junioreita	48
4.4. Jollapurjehtija ja Hai-purjehtija	50
4.5. ”Sulkia veneissä ja hatuissa”	53

5. ONKO KILPAPURJEHDUS SISUKKAIDEN PIENTEN NAISTEN URHEILULAJI?	57
5.1. Naiset valloittavat vesiä 1980-luvulla	58
5.2. Naistoimikunnat, -komiteat ja -jaostot	60
5.3. Kilpapurjehdukseen perheen harrastuksen kautta	64
<i>Kilpapurjehdus koko elämän harrastuksena...</i>	65
<i>...mutta harvoin naisen elämässä</i>	67
<i>Miten tytöt pysyisivät mukana myös aikuisiässä?</i>	69
5.4. ”Noin lyhyt ja vielä kippari”	71
<i>Fyysisyyden merkitys purjehduksessa</i>	72
<i>Sopiiko naisten kulttuuri kilpapurjehdukseen?</i>	77
<i>Veneenrakennus ja teknologia – miehisyttä ja valtaa</i>	79
5.5. Naisen on ansaittava paikkansa merellä	82
5.6. Sukupuolten välinen asenteellinen kiulu	86
5.7. Urheat naiset kilpapurjehtijoina – ”Romantisoitu myytti”	87
6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	90
6.1. Naisten purjehdusurheilun keskeisimmät aikakaudet	90
6.2. Kilpapurjehduksen tasa-arvoistumista ehkäiseviä ja edistäviä tekijöitä	94
6.3. Tiedon kestävyys ja tutkimustulosten hyväksyttävyys	96
PYSYYKÖ NAISTEN KILPAPURJEHDUS MYÖTÄTUULESSA?	100
LÄHTEET	102
LIITTEET	110
Liite 1: Teemahaastattelurunko	110
Liite 2: Tutkimuksessa mainittujen purjehdusseurojen lyhenteet	111

JOHDANTO

Purjehdussanastoon kuuluva käsite ”miehistö” on ryhmä purjehtijoita, jotka toimivat joukkueena purjeveneessä. Mielikuvana ”miehistö” symbolisoi enemmän mies- kuin naisjoukkuetta. Miksi mielikuvat purjehduksesta eivät ole sukupuolineutraaleja? Onko syy urheilulajissa itsessään, purjehduksessa? Kilpapurjehdus on säilyttänyt maskuliinisen urheilulajin leiman, vaikka naiset ovat päässeet monille muille urheilun kilpakentille.

Urheilun määrittelemisen ongelmana on se, että määritelmät jo sinällään sulkevat naiset urheilun ulkopuolelle. Urheilu on ollut pitkän historiansa ajan – ja on edelleen – ainakin osittain sitä, mitä yhteiskunta edellyttää miehen olevan.¹ Fyysinen voima, psyykinen rohkeus ja sosiaalinen autoritaarisuus ovat miehisyiden mittareita, joiden rinnalle ovat nyky-yhteiskunnassa nousseet kehitys, teknologia ja raha. Nämä kaikki ominaisuudet kuvaavat purjehdusurheilua, jossa naisellisuuden tila on häviävän kapea. Vaikka naiset ovat rakentaneet omaa kilpaurheiluhistoriaansa jo yli vuosisadan ajan ja nousseet myös kilpapurjehduksen harrastajiksi, pysyvät naiset liikunnan ja urheilun kentällä sivuroolissa.

Naisten osallistuminen kilpapurjehdukseen lisääntyi huomattavasti 1980-luvun aikana. Samana aikakautena levisivät vanhojen, perinteisesti varakkaiden miesten harrastamat urheilulajit laajemmin suomalaiseen liikunta- ja urheilukulttuuriin. Taloudellisen hyvinvoinnin kasvu, mutta myös naisten yhteiskunnallisen aseman muutos, riippumattomuus toisesta sukupuolesta, merkitsivät naiselle vapautta tehdä valintoja oman vapaa-aikansa suhteen. Ongelmatonta naisten murtautuminen miesvaltaiseen kilpapurjehdukseen ei kuitenkaan ollut. Naisten perhe-elämää koskevat rooli-dotukset sotivat vastaan aikaa vievän harrastuksen vaatimuksia. Äidin rooli ja perhe-elämä ovatkin mahdollisia tekijöitä, jotka pudottavat naiset miehiä aikaisemmin pois pitkältä kilpapurjehdusuralta.

Oman kilpapurjehdusurani alkuaikana huomasin kuuluvani naispurjehtijoiden pieneen vähemmistöön. Kipparoimani naisisto kilpaili ainoana naisveneenä H-veneluokassa ja useimmiten saimmekin järjestellä sauna- ja suihkuvuoroja itsellemme, kun naisten vuorot olivat epähuomiossa unohtuneet kilpailujen järjestäjiltä. Tuore, nuorista naisista

¹ Laitinen 1983, s. 31.

koostunut purjehdusjoukkueemme sai usein positiivista kannustusta, muutamia pilkkaavia kommentteja huomioimatta, ja parin vuoden jälkeen kuuluimme jo tasavertaisina kilpailijoina suomalaiseen H-venejoukkoon. Negatiivinen asennoituminen purjehdukseemme herätti kuitenkin kysymyksiä. Mistä nämä kielteisesti latautuneet huomautukset syntyivät? Oliko ”tytöttely” vain vanhempien miesten keino härnätä meitä kilpailutilanteissa?

Tutkimus naisten kilpapurjehdushistoriasta etsii vastauksia niihin kysymyksiin, jotka aiheutuvat naisten vähäisestä osallistumisesta urheilulajiin, jossa naiset ovat kuitenkin toimineet miesten rinnalla jo yli vuosisadan ajan. Miten naisen yhteiskunnallinen tai urheilukulttuurillinen asema on muuttunut tuona aikana? Suomalaisen purjehdusurheilun kehitys on käynyt läpi monia aikakausia, mutta vasta viimeisen vuosikymmenen aikana veneiden suunnittelussa on huomioitu naisten ja miesten fyysisiä eroja, kokoa ja voimaa. Kumoaako tutkimukseni ikivanhan mielikuvan purjehduksesta herrasmiesten urheiluna, johon naiset ovat kuuluneet purjealusten niminä? Perinteen mukaanhan purjeveneelle tuli antaa naisen nimi, joka päättyi a kirjaimen.

Pro gradu -tutkielmani ensimmäinen luku esittelee tutkimustehtävän ja metodit. Luvut 2, 3 ja 4 käsittelevät naisten osallistumista purjehdusseurojen toimintaan ja kilpapurjehdukseen purjehduksen syntyajoista 1960-luvulle asti. Nämä luvut ovat pääasiassa kertovaa historiankirjoitusta. Tapahtumia on kuvattu kronologisessa järjestyksessä. Pyrkimyksenä on selventää niitä asioita, jotka ovat olleet perustana purjehduksen nykyiselle lajikehitykselle ja naisten lisääntyvälle mutta edelleen vähäiselle osallistumiselle kyseisen urheilulajin kilpailuihin Suomessa. Tutkielman viides luku on selittävää tutkimusta. Luvun rakenne pohjautuu haastatteluaineistosta nousseille teemoille. Haastatteluaineiston analyysi antoi välineitä selittämiseen, jota peilattiin myös lähihistoriassa tapahtuneisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Lukuun 6 olen koonnut keskeisimmät johtopäätökset sekä pohtinut tutkimuksen laatua historian tutkimuksen arviointiperusteisiin pohjautuen. Lopuksi esittelen muutamia tutkimuksen edetessä nousseita kysymyksiä, jotka voivat johtaa aihetta sivuaviin jatkotutkimuksiin.

1. NAISTEN KILPAPURJEHDUS HISTORiantutkimuksen kohteena

Saksalainen urheilusosiologi Henning Eichberg on kirjoittanut urheiluhistoriallisia kuvauksia teolliseen aikaan sidotun urheilun muutoksesta. Kirjoituksissaan hän kritisoi omaa näkökulmaansa, jonka mukaan urheilun kehitys on sukupuolisesti neutraali prosessi. Todellisuudessa muutosprosessi on esitetty miesten näkökulmasta ja naiset näyttelevät siinä vain sivuosaa.² Naiset ovat sivuosassa myös Urheilumme kasvot -kirjasarjan Suomen purjehdusurheilun historiaa koskevassa luvussa. Lajin historian yhteydessä Lauri Polón esittelee merkittäviä suomalaisia purjehtijoita tullessa 1970-luvun puoliväliin; miehisessä joukossa on esitelty ainoastaan kaksi naispurjehtijaa ja heidän lisäksi muutama nainen on mainittu miehensä ohella.³ Nämä havainnot saivat minut kiinnostumaan naisten osallisuudesta urheilun ja erityisesti kilpapurjehduksen historiaan.

1.1. Tutkimuksen kohde ja valintaperustelut

Tutkimukseni kohde on suomalaisten naisten osallistuminen kilpapurjehdukseen viimeisen vuosisadan aikana. Tutkimus kuuluu sosiaalishistorian ja historiallisen sosiologian alaan ja keskittyy erityisesti naisten urheiluhistoriaan. Historian yhteiskunnallisesta merkityksestä huolimatta liikunta- ja urheiluhistoriallisia teoksia on kirjoitettu vähän ja aihepiiriin kuuluvia opinnäytetöitäkin on valmistunut vain satunnaisesti.⁴ Suomalaisen urheilun historialliset kuvaukset kertovat pääosin tarinaa menestyksestä kilpaurheilukentillä. Huippu-urheilijoista tai urheiluelämän vaikuttajista kirjoitetut henkilöhistoriat ovat osa vuosisadan alusta alkanutta Suomen kansan nousutarinaa. Liikunta- ja urheiluhistoria on siis lyönyt oman leimansa kansallisvaltion kehitykseen erityisesti maineikkaiden urheilumiesten toimesta.⁵ Naishistorian tutkimus on nuori historiantutkimuksen alue: naishistoriaa on tutkittu Suomen ohella muuallakin maailmassa vain parikymmentä vuotta.⁶ Maarit Leskelä-Kärjen mukaan historiallinen naistietoisuuden nousukausi osuu 1990-luvulle. Naishistorian tutkimuksen herätessä naisista kertovat historialliset romaanit lisääntyivät huomattavasti. Tuolloin naiset

² Eichberg 1987, s. 37.

³ Polón 1973, s. 655–702.

⁴ Roiko-Jokela 1998, s. 257–258.

⁵ Itkonen 1996, s. 14–15.

⁶ Kokko 1996, s. 45. Huom. lähde on vuodelta 1996. Ks. Kalela 2000, s. 160. Myös Kalela puhuu naishistorioista ”uusina historioina”.

alkoivat kirjoittaa naisista.⁷ Naisten urheilu- ja liikuntahistorian tutkimus on ollut kiinnostuksen kohteena lähes yhtä pitkään kuin yleinen naisten historia. Tutkimuskohteena on ollut yleisen naisten liikunta- ja urheiluhistorian lisäksi erityisesti naisvoimistelu ja naisten työ urheilun järjestötoiminnassa.⁸

Pro gradu -tutkielmassani mielenkiinto kohdistuu yksittäisen urheilulajin, purjehduksen historiaan. Purjehdusurheilusta⁹ ei ole kirjoitettu kattavaa historiikkaa, mikä on yllättävää, koska purjehdus kuuluu maamme vanhimpiin kilpaurheilulajeihin. Purjehdusseurat olivat vanhimpia suomalaisia urheiluseuroja, jotka syntyivät Venäjän vallan aikaiseen Suomeen.¹⁰ Seurahistorioita on kirjoitettu suurimmista ja vanhimmista seuroista, mutta naisia tai naisten kilpapurjehdusta ei historioissa ole mainittu juuri lainkaan. Tiedot, jotka koskevat naisten osallistumista purjehduskilpailuihin ja purjehdusseurojen toimintaan, ovat sirpaleina lajin julkaisuissa sekä purjehdusseurojen ja Purjehtijaliiton arkistoissa: järjestelmällistä kuvausta aiheesta ei ole kirjoitettu. Tutkimukseni informatiivisena tehtävänä on kuvata purjehdusta kilpailulajina naisten osallistumisen ohella. Informatiivinen arvo nousee periaatteesta, että tutkimus tuottaa jäsentyneen käsityksen tutkimuskohteesta ja -ongelmasta.¹¹

Historiantutkimuksen tehtävänä on selvittää, miten asiat todellisuudessa olivat erotukseksi siitä, miten niiden uskotaan olleen.¹² Käsitys naisten osallistumisesta kilpapurjehdukseen on seurahistorioiden perusteella se, etteivät naiset juurikaan ole purjehtineet tai osallistuneet muullakaan tavalla purjehdusurheilutoimintaan. Purjehdus on kuitenkin jo pitkään ollut koko perheen vapaa-aikaan kuuluva harrastus, koska isoja veneitä ei useinkaan ole voinut purjehtia yksin. Ihmisten kokemusten ja kirjallisuudesta saatujen tietojen välille syntyi ristiriita, joka antoi aiheen pro gradu -tutkimukselleni. Tutkimusaihe heräsi omasta mielenkiinnosta historiaa kohtaan, ja urheiluhistoria oli väistämättä alue, johon tutkimus keskittyisi. Aihe kehittyi pohtiessani omaa kilpapurjehdusharrastustani, kun huomasin kuuluvani selkeään naisvähemmistöön kilpapurjehdusradoilla. Kysymys siitä, miksi naisia osallistuu hyvin vähän

⁷ Leskelä-Kärki 2001, s. 103.

⁸ Ks. mm. Laine 2000.

⁹ Purjehdusurheilu sanaa käytetään useissa lajia koskevissa historiallisissa teoksissa kuvamaan lajia kilpaurheilumuotona. Myös historiikit kertovat purjehdusurheilusta pelkän purjehduksen sijaan. Käsite on ajan hengen mukainen ilmaisu.

¹⁰ Laine 1992b, s. 108.

¹¹ Uusitalo 1995, s. 55.

¹² Kalela 2000, s. 12–13. Historiantutkimuksen ”isä” Leopold von Ranke on määritellyt historiantutkijan tehtäväksi selvittää ”wie es eigentlich gewesen” eli miten asiat oikein olivat. Jorma Kalela selventää ajatusta lisäämällä, ”erotukseksi siitä, miten niiden uskotaan tai väitetään olleen”.

purjehduskilpailuihin on yksi jälki, jota lähdin tutkimuksessani seuraamaan. Historiantutkimus antaa vastauksia kysymyksiin, joita ihmisten toiminta elinympäristössämme herättää. Historiantutkimuksen avulla on mahdollista ymmärtää myös oman elämän ja toiminnan puitteita.¹³

Koska tutkimukseni ei rajoitu ainoastaan dokumenttitutkimukseen vaan käytän tutkimusmenetelmänä myös teemahaastattelua, pyrin historian tapahtumien esittämisen ohella etsimään syitä, jotka ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen naisten vähäiseen osallistumiseen kilpapurjehdukseen. Kysymys nykypäivän tilanteesta kilpapurjehduksessa antaa tutkimukselleni myös liikuntasosiologisen tutkimuksen lähtökohdat. Hyvin nuorena tieteenalana liikuntasosiologinen tutkimus on keskittynyt vahvasti nykypäivän tapahtumien ja ilmiöiden selvittämiseen. Historiallisen muutoksen tutkimus on kuulunut vain osana yksittäisiin tutkimuksiin.¹⁴ Liikuntasosiologisen tutkimuksen ja historiantutkimuksen yhdistäminen tapahtuu pro gradussani historiallisen sosiologian menetelmin.

1.2. Tutkimustehtävä, -ongelmat ja valitut näkökulmat

Tutkimustehtävänä on selvittää, miten naiset ovat osallistuneet purjehdusurheiluun Suomessa. Tarkoituksena on tapahtumien ja ilmiöiden määrittäminen historiallisessa aikajärjestyksessä. Tutkimus on tarkoitukseltaan tapahtumia kuvaileva ja ilmiöitä selittävä tutkimus.¹⁵ Koska naisten purjehdushistoriaa on tutkittu erittäin vähän, ennako-oletuksia tapahtumien kulusta ei juurikaan ole. Purjehduksella kilpailulajina on kuitenkin vahva maskuliininen leima. Pyrkimykseni on selvittää, kuinka paljon yhteiskunnan asenteet tai lajin kulttuuriperinne vaikuttavat maskuliinisen käsityksen syntyyn ja vahvistumiseen. Tutkimukseni pääongelma on, miten naisten aseman muutos kilpapurjehduksessa heijastuu yhteiskunnassa ja liikunta- ja urheilukulttuurissa tapahtuneista muutoksista. Erityiskysymyksiksi naisten kilpapurjehdushistoriaa hahmottaessani ovat muotoutuneet alaongelmat, 1) millaiset naiset ovat pyrkineet purjehduksen maskuliiniseen maailmaan ja miten he ovat pyrkimyksensä toteuttaneet, 2) onko naisten pääsy purjehduskilpailuihin muuttanut purjehdusta naisille sopivaksi urheiluksi ja 3) mitkä ovat ne syyt, jotka edelleen vaikuttavat naisten osallistumiseen

¹³ Kalela 2000, s. 24, 49.

¹⁴ Itkonen 1996, s. 18.

¹⁵ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, s. 127–128.

ehkäisevästi. Historian kysymysten sisältö muotoutuu tutkijan tietämyksen, ajattelutavan ja tiedonintressin mukaisesti. Nämä historian kysymykset ovat lähtökohtana historian tulkitsemiselle.¹⁶ Tutkimuksen on lähdettävä tutkijasta itsestään ja tutkijan asettamista ennako-oletuksista tutkimuskohdettaan kohtaan. Omien kysymysten taustalla on halu etsiä syy-yhteyksiä menneiden ja nykyisten tapahtumien välille. Edellä esitettyjen tutkimuskysymysten avulla naisten kilpapurjehduksen historiallisen katsauksen tarkoituksena on kuvata purjehdusurheilun kehitystä osana yhteiskuntaa ja sen muutosta.

Purjehdusurheilu rajautuu tutkimuksessani kilpapurjehdukseen. Matka- ja retkipurjehduksen olen rajannut tutkimuksestani pois niiltä osin kuin se on ollut mahdollista. Varhaisimpien aikojen tutkimuksessa ongelmallista on, että purjehdus koettiin pitkään harrastuksena, johon kilpailut kuuluivat mieluummin leikkimielisinä tapahtumina kuin vakavasti otettavana urheiluna. Monet seurahistoriat kuvaavat purjehduskilpailuja juuri näin. Kilpapurjehduksen lisäksi tutkimuksessani käsitelen naisten osallistumista seura- ja järjestötyöhön. Naisten toiminta liitoissa ja seuroissa kertoo lajin sisällä tapahtuvasta työnjaosta ja lajin maskuliinisesta luonteesta myös kilpailullisuuden taustalla. Onko naisten rooli seuroissa muuttunut vuosisadan aikana vai ovatko naiset edelleen rahankerääjiä ja huvitoimikuntalaisia?

Pro gradu -tutkimus naisten kilpapurjehdushistoriasta on laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen peruseriaatteena on todellisen elämän kuvaaminen. Tämä johtaa siihen, että kvalitatiivinen tutkimus tarkastelee kohdettaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja monesta eri näkökulmasta.¹⁷ Tutkimustehtävääni rajaavat kolme näkökulmaa. Ensinnäkin naisten aseman muutos suomalaisessa yhteiskunnassa kuvaa yhteiskunnan kehityksessä tapahtunutta sekä rakenteellista että asenteellista muutosta. Maatalousvaltaisen yhteiskunnan muutos teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi on muuttanut naisen roolia emäntätyypistä kohti kaupunkilaistunutta työntekijää. Sukupuolten tasa-arvoistuminen on ollut kehityslinja, jota monet elämänalueet niin ansiotyö kuin vapaa-aikakin ovat seuranneet. Nämä muutokset on otettava huomioon, koska urheilu- ja liikuntakulttuuri saa jatkuvasti vaikutteita dynamisesta yhteiskunnasta. Urheilukulttuurissa ja yksittäisessä urheilulajissa tapahtuneet muutokset heijastuvat siis osittain yhteiskunnassa tapahtuneista kokonaisvaltaisista muutoksista.

¹⁶ Kalela 2000, s. 26.

¹⁷ Hirsjärvi ym. 2003, s. 152.

Toiseksi naisten yleinen urheiluhistoria ja kilpaurheilu muodostavat kehyksen, jonka sisällä on mielekästä tutkia, milloin naiset ovat voineet osallistua purjehduskilpailuihin. Naisten kilpaurheilu on kulkenut aaltoilevasti läpi 1900-luvun seuraten osittain miesten urheilun linjaa. Naisten urheilu on saanut vaikutteita yhteiskuntaa koettelevista suurista murroksista, kuten sodista, mutta toisaalta vahvat naiset ovat rakentaneet omaa linjaansa, joka ei kuitenkaan ole muodostunut suoraviivaiseksi tai ole rakentunut aina pitävälle perustalle. Kolmas tutkimustani rajaava näkökulma on purjehduksen kehitys urheilulajina. Purjehduksen lajihistoria ulottuu 1800-luvun puoliväliin, jolloin purjehdus ensin retkeily- ja myöhemmin kilpaurheilumuotona levisi Suomeen. Purjehdus on koko historiansa ajan ollut harrastajilleen vapaa-ajanviettomuoto, mutta samaan aikaan purjehduksesta on kehittynyt yhtäältä fyysinen ja aggressiivinen ja toisaalta sosiaalinen ja luonnonläheinen kilpailulaji, jota voi harrastaa läpi koko elämän.

Tutkimustani rajaavien kolmen näkökulman perusteella tutkimus kuuluu historiallisen sosiologian tutkimuskenttään. Philip Abrams jakaa historiallisen sosiologian tutkimuskentän kolmeksi suuntaukseksi: teollistumisen leviäminen ja sen seuraukset, jokapäiväisen sosiaalisen elämän kuvaaminen, johon kuuluu mm. perhe-elämä ja toimijoiden ja yhteiskunnan suhteen muutoksen selvittäminen.¹⁸ Teollistuminen ja sen aiheuttamat yhteiskunnalliset muutokset ovat muuttaneet naisen asemaa niin yhteiskunnassa kuin urheilussakin. Teollistuminen on vaikuttanut liikunnan ja urheilun harrastamiseen lisääntyneen vapaa-ajan sekä kaupungistumisen myötä. Tämä on aiheuttanut konflikteja sukupuolten välillä esimerkiksi tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä. Naisten urheilun tutkimukseen liittyy olennaisesti perheinstituution roolien ja vapaa-ajan määrän selvittäminen jokapäiväisen elämän kehyksessä. Sosiaalinen elämä voidaan jakaa julkiseen ja yksityiseen, joista edellisellä ovat kunnostautuneet erityisesti miehet ja jälkimmäinen on ollut pääosin naisten toiminnan aluetta. Koska naiset ovat pääosassa tutkimukseni toimijoina yhteiskunnan suhtautuminen naisten osallistumiseen maskuliiniseen urheilulajiin on olennainen osa tutkimustani. Yhteiskunnan ja purjehduksen lajikulttuurin sekä julkiset että ”kirjoittamattomat” asenteet ovat muuttuneet vuosisadan aikana. Miten ja missä vaiheessa naisille on hyväksytty vapaa osallistuminen maskuliiniseen urheiluun?

¹⁸ Abrams 1982, s. 7; Itkonen 1996, s. 70

1.3. Tutkimusaineisto, lähdekritiikki ja metodit

Tutkimukseni aineisto koostuu sekä primaari- että sekundaarilähteistä. Aineisto painottuu vahvasti 1900-luvun jälkipuoliskolle, miltä ajalta ovat sekä arkistolähteet että haastatteluaineisto. Tutkimukseni ajallinen kokonaisuus käsittää kuitenkin satavuotisen jakson varhaisimpien purjehdusseurojen synnystä 1800-luvun loppupuolelta nykypäivään.

Tutkimusaineiston ensimmäinen osa on kerätty Suomen Urheiluarkistoon kootuista Suomen Purjehtijaliiton asiakirjoista. Erityisesti juuri historian tutkimuksessa valmiin lähdemateriaalin käyttö on tarkoituksenmukaista.¹⁹ Arkistoa analyysin tavoitteena on selkeyttää aineistoa ja tuottaa uutta jäsentynyttä tietoa. Aineiston informatiivinen arvo kasvaa, kun hajanainen tieto muotoutuu mielekkääksi kokonaisuudeksi.²⁰ Suomen Purjehtijaliiton asiakirjoista aineistona olen käyttänyt henkilöluetteloita ja purjehtijapäivien kokousten sekä liiton valtuuston kokousten pöytäkirjoja. Nämä dokumentit sisältävät toimintakertomuksia sekä seurojen vuosiraportteja. Näiden alkuperäislähteiden tuottama tieto on uutta, eikä sitä ole juurikaan käytetty purjehduksen historiallisten kuvausten kirjoittamisessa. Dokumenteista saatavan tiedon kerääminen oli hidasta, koska arkistomateriaalia oli paljon. Osa dokumenteista oli ruotsinkielisiä. Tämä kuvaa hyvin Suomen Purjehtijaliittoa kaksikielisenä lajiliittona. Myös muu lähdemateriaali vahvistaa purjehduksen olleen suhteellisen pitkään erityisesti ruotsinkielisen väestönsosan harrastus. Arkistomateriaalista järjestelmällisesti poimitut maininnat naisten osallistumisesta kilpapurjehdukseen ja seuratyöhön ovat perustana kronologisesti etenevälle kertomukselle naisten purjehdushistoriasta. Arkistomateriaalia keräsin 1950-luvulta lähtien tasavuosikymmenittäin aina 1980-luvulle asti.

Suomen Urheiluarkiston sekä Suomen Urheilukirjaston kokoelmista sain tutkimukseni aineistoksi myös Suomen Purjehtijaliiton epäviralliset julkaisut, suomenkielisen Purjehtija-lehden ja ruotsinkielisen Frisk Bris -lehden. Purjehtija oli 1970-luvulle asti Purje ja Moottori -lehti. Lehtien kirjoitukset kertovat purjehduksen lajikulttuurista ja auttavat hahmottamaan asenteita, jotka kohdistuivat naisten purjehdukseen. Lehtien tulososioista saa viitteitä mm. siitä, missä veneluokissa naiset ovat kilpailleet. Edellä mainituista lehdistä keräsin materiaalia tasavuosikymmeniltä 1950–1990. Lehdissä

¹⁹ Hirsjärvi ym. 2003, s. 175.

²⁰ Eskola & Suoranta 1998, s. 138.

julkaistut kirjoitukset eivät välttämättä aina perustu ensikädentietoon. Toisaalta kirjoitukset, joissa oli mainintoja naisten purjehdustoiminnasta, olivat lähinnä seurojen toimintakertomuksia ja perustuivat tosiasiatietoon. Asenteellisia kirjoituksia ei lehdissä ollut juuri ollenkaan. Tämä kertoo historiantutkimuksen nykytilanteesta sen, ettei naisten unohtaminen historiankirjoituksissa ole välttämättä tiedostettua. Naisten toiminta ei ole ollut merkittävää, eikä se siksi ole saanut huomiota osakseen.²¹ Myös kirjoittamatta jättäminen merkitsee jotakin. Historiantutkijan onkin pyrittävä selvittämään ja tulkitsemaan, mitä jälkiä lähteet ovat ja mitä tietoa ne välittävät. Pelkkä lähteiden kritisoiminen ei johda haluttuihin tuloksiin.²²

Arkistolähteiden lisäksi tutkimukseni aineistona ovat seurojen historiikit. Seurahistorioita olen lukenut niistä seuroista, jotka on perustettu 1900-luvun vaihteen molemmin puolin. Historiikit olen valinnut sattumanvaraisesti. Seurojen historiikeista olen poiminut tietoja naisten osallistumisesta sekä purjehdukseen että seurojen toimintaan vuosisadan vaihteen ja 1900-luvun alun aikana. Vuosisadan alun tutkimus muodostaa käsityksen siitä, osallistuivatko naiset purjehdukseen aikana, jolloin naisliikunta ja -urheilu alkoi kehittyä suomalaisessa yhteiskunnassa. Seurahistorioiden tieto on toissijaista tietoa, eikä tiedon alkuperää ole mahdollista selvittää. Tutkimuksessani olen kuitenkin päättänyt käyttää historioita lähteinä sekä saatavuus- että ajankäytöllisistä syistä.

Liikuntasosiologisen näkökulman historiantutkimukseen perustuvaan pro graduuni tuo kaksivaiheisen aineistonkeruun toinen osa. Arkistolähteiden lisäksi toisena lähdekokonaisuutena käytän tekemiäni haastatteluja. Haastattelut tehtiin teemahaastattelumenetelmällä. Teemahaastattelussa aihepiirit ovat ennalta valittuja ja ne ovat kirjattu teemahaastattelurunkoon²³, mutta kysymyksenasettelu on vapaampaa kuin strukturoidussa haastattelussa.²⁴ Haastattelin tutkimukseeni viittä suomalaista naispurjehtijaa, joiden tiesin joko aiemmista kokemuksistani tai arkistosta löytyneiden mainintojen perusteella olevan aktiivisia kilpapurjehtijoita. Haastatellut naispurjehtijat purjehtivat eri veneluokissa ja olivat 25–56-vuotiaita. Kyse oli siis harkinnanvaraisesti valituista henkilöistä, koska haastattelujen onnistumisen ja riittävän monipuolisen tiedon kannalta haastateltavilla tuli olla pitkä purjehdusura takanaan sekä

²¹ Kokko 1996, s. 46.

²² Kalela 2000, s. 233.

²³ ks. Liite 1.

²⁴ Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 47.

mahdollisimman paljon tietoa lajista.²⁵ Tutkimushaastatteluissani haastateltavat saivat kertoa vapaasti omista purjehduskokemuksistaan. Haastattelut syvenivät keskusteluiksi, joissa käytiin läpi ennalta sovittujen teema-alueiden lisäksi myös haastateltavien muita ajatuksia, jotka olivat merkityksellisiä aiheen kannalta. Teemahaastattelun periaate lähtee oletuksesta, että kaikkia ihmisen kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia. Haastattelussa keskeistä on juuri se, millaisia merkityksiä ihmiset asioille antavat sekä heidän tulkintansa omista kokemuksistaan. Keskustelunomainen vuorovaikutus johtaa haluttuun, monipuoliseen aineistoon.²⁶

Haastattelumenetelmällä saatu tieto on muistinvaraista tietoa ja sitä on arvioitava kriittisesti.²⁷ Erityisesti historian tutkimuksessa, jossa pyritään kuvaamaan tapahtumia kronologisessa järjestyksessä, muistitieto saattaa antaa väärää tietoa tutkimuskohteesta. Vuosiluvut ovat voineet unohtua tai ilmiöiden tapahtumajärjestys on mennyt vuosien aikana muistissa sekaisin. Toisaalta kyseessä on kuitenkin inhimillinen tieto, joka sisältää usein itselle merkittäviä tapahtumia. Muistitieto kuvaa parhaimmillaan ajan henkeä ja sen ajan yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita. Haastatteluaineistolle asetettu tavoite olikin saada inhimillistä kokemustietoa arkistoanalyysin väitteiden tueksi. Haastattelut antoivat lisätietoa, jota suhteutettiin tutkimuksen tulkintapintoihin. Toinen haastatteluaineiston tehtävä oli kuvata tämänhetkistä sukupuolten välistä suhdetta kilpapurjehduksessa. Haastatteluja, jotka ovat muistelun tuotoksia, pitäisikin arvioida miksi -kysymyksen avulla. Muistitiedon epäluotettavuuden sijasta tulisi pohtia, miksi menneitä asioita muistetaan tietyllä tavalla.²⁸ Toinen muistitietoa koskeva kysymys on, kuinka erottaa haastateltavan omat tulkinnat mieleen rakentuneista stereotyyppioista.²⁹ Mahdollisuus virheisiin ja stereotyyppisiin tulkintoihin on olemassa naisten kilpapurjehdusta koskevissa haastatteluissa. Haastattelut koskivat purjehdusta, joka on pitkään ollut haastateltavien elämää ohjaava tekijä. Tästä johtuen haastateltavat olivat varmasti pohtineet purjehdukseen liittyviä asioita aikaisemminkin. Toisaalta haastatteluissa kävi ilmi, etteivät he olleet kiinnittäneet aiemmin huomiota kaikkiin haastatteluissa esille tulleisiin asioihin. Tämä johti hyvin spontaaneihin vastauksiin, joihin stereotyyppiset käsitykset voivat joko vaikuttaa tai olla vaikuttamatta. Haastateltavat kuvasivat joitakin asioita samalla tavoin kuin ne arkistoaineiston valossa esiintyivät, mutta heidän tarinansa myös kumosivat joitakin hypoteettisia ajatuksia ja

²⁵ Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 59.

²⁶ *emt.*, s. 48–49.

²⁷ Kalela 2000, s. 90.

²⁸ Ukkonen 2000, s. 240.

²⁹ Kalela 2000, s. 102–103.

väitteitä, joita tutkimuksen alkuvaiheessa olin hahmotellut. Tämä viittaisi siihen, että haastatteluaineistosta on mahdollista saada henkilöiden persoonallisia käsityksiä purjehdukseen liittyvistä ilmiöistä.

Sekä arkistoaineiston että haastatteluaineiston analysoinnissa on käytetty historian tutkimuksen metodeja, päättelyä ja tulkintaa. Tutkijan tekemät päätelmät eri ilmiöiden välisistä syy-yhteyksistä eivät välttämättä ole ”totuuksia”. Päätehtävä on arvioida ”totuusväittämien” ja tulkintojen kestävyyttä riittävin perusteluin.³⁰ Aineiston tulkintavaiheessa on hyväksyttävä se tosiasia, ettei tutkittavaa aikaa voi tavoittaa aikalaisten tavoin. Jokainen tutkimuksesta syntynyt teksti on aina kirjoittajan tulkinta. Kirjoittajan tulkintaa voivat ohjata hänen oman aikansa käsitykset, joihin hän huomaamattaan suhteuttaa tutkimaansa aikakautta.³¹ Tutkimukseni tulkinnat ovat omien kokemusteni sävyttämiä ja kysymyksen asettelut heijastuvat oman aikakauteni sidonnaisuudesta.

Tutkimukseni rooli pilottitutkimuksena näkyy monien huomioiden kyseenalaistamisena ja tarkastelemisena eri näkökulmista. Siksi analyysivaiheessa haastatteluaineistosta tehtäviä tulkintoja ohjaavat tutkimukseen valitut näkökulmat. Näkökulmien avulla etsitään niitä merkityksiä, joita ei ole esimerkiksi suoraan kerrottu haastattelussa. Toinen käytetty analyysitapa on narratiivinen strukturointi. Narratiivisessa strukturoinnissa on kyse aineiston ajallisesta ja sosiaalisesta järjestämisestä.³² Tämä kertomuksien etsimiseen perustuva analyysitapa soveltuu erityisen hyvin tutkimukseeni, koska nauhoitetut haastattelut litteroitiin kokonaisuudessaan. Litteroinnin jälkeen haastatteluja oli mahdollista tutkia laajempaan kokonaisuuteen. Haastatteluaineistoa olen käyttänyt tutkielmassani monipuolisesti. Purjehdustarinoiden käyttö suorina lainauksina tukee tutkimukseni tulosten esittämistä. Naisten kilpapurjehdushistoriaa kuvaava ja sen nykyistä tilaa selittävä tutkimus on ”tieteellinen kertomus”,³³ jossa korostuvat tekstin luettavuus mutta myös ilmiön tekeminen ymmärrettäväksi.

³⁰ Kalela 2000, s. 47.

³¹ Kalela 2001, s. 14.

³² Hirsjärvi & Hurme 2000, s. 137.

³³ Ks. Kalela 2000, s. 220–221. Yhdysvaltalaisen historian professorin Simon Schaman mukaan akateeminen historian tutkimus ja populaari historian kirjoitus eivät ole toisiaan poissulkevia. Tämän vuoksi määritelmä ”tieteellinen kertomus” kuvaa hyvin tutkimusta, jossa tulosten esitystapa ottaa huomioon kohdeyleisönä sekä tiedeyhteisön että maallikot.

Tämän pro gradu -tutkielman aihe syntyi oman harrastukseni herättämistä kysymyksistä ja on lähtökohdiltaan subjektiivinen. Haaparannan ja Niiniluodon mukaan tieteelle asetettu objektiivisuuden periaate toteutuu, jos tutkimuksen tulokset vastaavat tutkimuskohteesta saatuja tietoja ja ominaisuuksia.³⁴ Tällöin merkityksellisiksi nousevat tutkimuspoliittiset ratkaisut, kuten näkökulmien valinta ja tutkimuksen rajaukset. Edellä mainittujen asioiden ohella aineistonkeruu ja metodit ovat merkittäviä ratkaisuja. Kaikki tutkimusta koskevat ratkaisut on pystyttävä perustelevaan niin, ettei ainoastaan tutkijan oma intressi ole valinnan taustalla. Tähän argumentointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.³⁵

Tutkimukselle asetetun tiukan objektiivisuuden vaatimuksen historian tutkija Jorma Kalela näkee perinteestä poikkeavalla tavalla. Objektiivisuuden vaatimus on asettanut historian tutkijan tilanteeseen, jolloin tutkija on sulkenut subjektiivisuutensa tutkimuksen ulkopuolelle tarkastelematta asemaansa kriittisesti. Tutkijan peittäessä lähtökohtansa on seuraus ollut päinvastainen kuin ennalta toivottu ja tutkimuksen luotettavuus voidaan kyseenalaistaa.³⁶ Tutkimustani koskevien valintojen perusta on oma käsitykseni naisten purjehduksesta ja sitä koskevista asenteista. Omat kokemukseni rajoittuvat varsin lyhyelle aikavälille, ja tutkimuksen edistyessä myös käsitykseni ovat muuttuneet. Omien ajatusten ja ennako-oletusten kieltäminen on mahdotonta, siksi pyrin rikastuttamaan tutkimustani pohtimalla omia kokemuksiani. Tällä tavalla voin kääntää tiedostetun subjektiivisuuden tutkimukseni vahvuudeksi. Tutkijan omien lähtökohtien analyysi on tärkeää tutkimuksen alkuvaiheessa, mutta myös tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen tulokset esitetään yleisölle, mutta tutkimuksen aikana tutkija käy keskustelua myös oman persoonansa kanssa. Itsereflektion lisääntyminen historian tutkijoiden työssä auttaakin tutkijaa ymmärtämään tutkimuskohdettaan, ihmistä tai yhteisöä, osana laajempaa kontekstia.³⁷

³⁴ Haaparanta & Niiniluoto 1998, s. 15.

³⁵ Kalela 2000, s. 76–78.

³⁶ *emt.*, s. 156.

³⁷ Leskelä-Kärki 2001, s. 118.

2. 1850-LUVULTA VUOSISADAN VAIHTEESEEN

Siihen aikaan, kun Suomessa purjehdusurheilu alkoi kehittyä viralliseksi urheilumuodoksi, olivat vanhimmat purjehdusseurat, ennen kaikkea Englannissa ja Amerikassa, toimineet jo yli vuosisadan ajan. Maailman vanhimmaksi purjehdusseuraksi mainittu ”The Water Club of Cork Harbour” perustettiin vuonna 1720. Tuohon aikaan purjehdusseurojen tehtävänä oli osallistua aktiivisesti uusien veneiden suunnitteluun ja rakentamiseen. Myös kilpapurjehdus sai alkunsa englantilaisten ja amerikkalaisten taistelusta meren herruudesta. Vanhin purjehduskilpailu on vuonna 1851 ensimmäisen kerran purjehdittu America’s Cup, joka sai nimensä voittoisan *America* purjealuksen seilattua Englantiin kilpailemaan.³⁸ Suomen vanhin kilpapurjehdustapahtuma on Hangon Regatta, joka purjehdittiin ensimmäisen kerran vuonna 1879.³⁹ Hangon Regatta on säilynyt suomalaisessa kilpapurjehduskalenterissa jo yli sadan vuoden ajan. Joka vuosi Hangon kilparadat keräävät satoja veneitä, jollista suuriin avomeriveneisiin, kolmipäiväiseen kilpailutapahtumaan.

2.1. Purjehduksen synty maatalousvaltaisessa Suomessa

Suomessa huvipurjehdus yleistyi 1800-luvulla purjehduksen merkityksen vähetessä kaupan- ja sodankäynnissä.⁴⁰ Purjehdusurheilun synty ajoittui todennäköisesti jo vuosisadan alkupuolelle, kun etenkin Turun saaristossa säätyläiset ja porvaristo tekivät huvipurjehduksia. Näiden purjehdusretkien yhteydessä miehet järjestivät myös kilpailuja.⁴¹ Virallisesti purjehdusurheilun voidaan katsoa alkaneen 1800-luvun puolivälissä, jolloin Suomeen syntyivät ensimmäiset purjehdusseurat. Purjehdusseurat olivat ensimmäisiä urheiluyhdistyksiä, jotka Venäjän keisarikunta hyväksyi perustettaviksi. Ensimmäinen yksittäistä urheilulajia edustava yhdistys perustettiin Poriin vuonna 1856. Segelföreningen i Björneborg (BSF)⁴² edusti porvaristoa, joka omisti hyväkuntoisia maanpuolustustarkoitukseen soveltuvia veneitä. Venäjän sotalaivastoa palvelemaan perustettiin myös kaksi muuta purjehdusseuraa Suomen rannikolle: Nyländska Jaktklubben (NJK) Helsinkiin vuonna 1861 ja Airisto

³⁸ Scharff & Henderson 1971, s. 4, 12.

³⁹ Polón 1973, s. 649.

⁴⁰ Kärkkäinen 1992b, s. 41.

⁴¹ Niemi 1934, s. 15.

⁴² ks. Liite 2.

Segelsällskap (ASS) vuonna 1865 Turkuun.⁴³ Lainausta NJK:n säännöistä kuvaa maanpuolustusvelvollisuutta: ”*Sodan sattuessa sitoutuvat ne seuran jäsenet, joilla on omat veneet, hallituksen ensimmäisestä käskystä lähtemään osoitettuun paikkaan ottaakseen osaa sotatoimiin merellä.*”⁴⁴

Purjehdusurheilun lajikehityksen ensimmäisen aikakauden, avoveneiden varhaiskauden, voidaan katsoa alkaneen 1860-luvulla. Silloin rakennettiin ensimmäiset kilpailemiseen tarkoitettavat avoveneet. Kilpailuissa erityyppiset veneet purjehtivat toisiaan vastaan ja nopein vene voitti; veneen koko tai purjepinta-ala ei tuonut tasoituspisteitä nykyaikaisten tasoitusjärjestelmien tavoin. Avoveneet hallitsivat suomalaista kilpapurjehdusta 1880-luvulle saakka, jolloin katettuja veneitä alkoi ilmestyä kilpailuvesille.⁴⁵

Purjehdusurheilun syntysijoina ovat siis olleet suurimmat merenrantakaupungit. Vain harvat pääsivät nauttimaan meren mahdollistamista huvituksista, sillä suurin osa suomalaisista, noin 80 %, asui maaseudulla ja sai toimeentulonsa maataloudesta. Maatalousvaltaisessa Suomessa naiset ja miehet tekivät töitä pääasiallisesti yhdessä, vaikka jotkut työt, kuten kylvö ja eläinten teurastus, kuuluivatkin miehille. Myös kodin ulkopuolinen elämä, julkiset toimet ja erilaiset matkat, kuuluivat isännän tehtäviin.⁴⁶ Maatalousyhteiskunnassa epätasa-arvoisia ammatteja ei koettu olevan. Ongelmat ja ristiriidat naisten ja miesten rooleista ja ammanteista syntyivät vasta teollistumisen, kaupungistumisen ja palvelusektoriin kuuluvien töiden lisääntyessä.⁴⁷

Kapitalismi, jolle mm. palkkatyön lisääntyminen on tunnusomaista, ei vielä ennen vuosisadan vaihdetta kuvastanut suomalaisen yhteiskunnan tilaa. Palkkatyön harvinaisuus oli merkki myös rahatalouden kehittymättömyydestä, vaikka viitteitä moderniin rahatalouteen siirtymisestä on jo 1860-luvulta.⁴⁸ Vaikka palkkatyö olikin harvinaista, se ei ollut tuntematonta. Sukupuolten välisen tasa-arvon rakentumista ehkäisi osittain työstä maksettu palkka. Maataloustyöläisten palkat olivat pieniä ja erot naisten ja miesten palkoissa suuria. Naisten ansiotulot jäivät noin 60 %:iin miesten

⁴³ Laine 1992b, s. 108.

⁴⁴ Niemi 1934, s. 17.

⁴⁵ Polón 1973, s. 647–649.

⁴⁶ Haavio-Mannila 1970, s. 29–31.

⁴⁷ Laakso 1983, s. 16.

⁴⁸ Karisto, Takala & Haapola 1994, s. 12–13, 15.

ansiotuloista.⁴⁹ Vaikka naiset saivatkin omasta työstään palkkaa, eivät he välttämättä saaneet ansioita suoraan itselleen. Vuonna 1864 naimattomat naiset saivat oikeuden omistaa omaisuutta. Naimisissa oleville sama oikeus tuli voimaan vasta vuonna 1929 säädetyin avioliittolain perusteella. Osittain he saivat hallita omia palkkatulojaan vuodesta 1889.⁵⁰

Maatalousyhteiskunnassa epätasa-arvoa synnyttivät siis pikemminkin asuinpaikka ja työ kuin sukupuoli. Maalaisten elämänrytmi oli erilaista kuin kaupunkilaisten. Yhteiskuntajärjestys oli kuitenkin vielä vahvasti miesjohtoinen. Tämä voidaan päätellä naisten oikeudellisesta asemasta, jota vasta 1800-luvun puolivälin jälkeen pyrittiin parantamaan lainsäädännöllä. Rahatalouden kehittymättömyydestä johtuen kulutustavaroiden omistaminen oli todennäköisesti vain harvojen kaupunkilaisten ylläilyä. Ylellisyyteen kuuluivat myös veneet. Ne olivat vapaa-aikaan kuuluvia huvituksia, joita varakkaat rakennuttivat. Purjehdusseurojen perustamisen tarkoituksena oli aikoinaan ollut veneiden suunnittelu ja rakentaminen. Myös Suomessa purjehdusseurat palvelivat tätä tehtävää. Ainakin vuonna 1898 perustetussa Näsijärven Purjehdusseurassa (N) suunniteltiin ja rakennettiin 1940-luvulla N-veneitä, jotka olivat sekä hyviä purjehdusominaisuuksiltaan että edullisia hinnoiltaan.⁵¹

2.2. Teollistuminen levittää purjehduksen myös sisävesistöihin

Suomen muutos kohti teollisuusvaltiota tapahtui eurooppalaisittain ja jopa muihin Pohjoismaihin verrattuna suhteellisen myöhään.⁵² Muutosvoima oli kuitenkin rajua ja uudistukset lyötiin läpi vauhdilla. Tästä johtuen monet miehisiksi määritellyt instituutiot eivät vakiintuneet Suomessa eikä suomalainen nainen jäänyt miesten jalkoihin, kuten monissa muissa maissa oli aiemmin käynyt.⁵³ Teollistuminen vaikutti eniten suomalaisen yhteiskunnan yleiseen sosiaaliseen muutokseen, mistä johtuen myös naisen asema muuttui voimakkaasti.⁵⁴ Vuosisadan vaihteen aikaan naisten ansiotyön ei voida sanoa olleen yleistä, mutta naiset olivat teollisuudelle merkittävää työvoimaa. Huonoimmin palkatut, fyysisesti kevyemmät työt kuuluivat naisille, vaikkakin naisten

⁴⁹ Karisto ym. 1994, s. 19.

⁵⁰ Haavio-Mannila 1970, s. 48.

⁵¹ Niemi 1957, s. 76.

⁵² Haavio-Mannila 1970, s. 34.

⁵³ Rantalaiho 1994, s. 20.

⁵⁴ Haavio-Mannila 1970, s. 33.

työt olivat usein myös vaarallisia. Kuten maataloustyössä myös teollisuustyössä naiset ansaitsivat noin puolet miesten ansioista. Palkkaa ja tulotasoa koskevia eroja oli havaittavissa eri sukupuolten ohella myös työväestön ja virkamieskunnan välillä. Tehtaiden ja kiinteistöjen omistajat olivat suurituloisimpia, mutta myös virkamiehet saivat seitsenkertaista palkkaa työväestöön verrattuna.⁵⁵

Teollistuminen nosti elintasoja kaupungeissa, mutta palkkaerot pysyivät suurina. Suomalainen yhteiskuntarakente perustui luokkajakoon, joka luontevasti seurasi 1800-luvun sääty-yhteiskuntaa. Luokka-aseman määräsi pääasiassa taloudellinen tilanne, koska palkkojen ohella asemaan vaikuttivat myös muut elintason osa-alueet.⁵⁶ Koulusivistys kuului merkittävänä osana ylempiluokkaiseen olemukseen. Purjehdusurheilulla oli tuolloin selkeästi aristokraattiseksi leimautunut luonne. Purjehduksen synty keisarillisen suojeluksen alla on vaikuttanut voimakkaasti arvokkuuteen ja traditionaalisuuteen, jota laji on pyrkinyt säilyttämään. Vaikka sisämaan järviä käytettiin vesiliikennöintiin, syntyivät ensimmäiset purjehdusseurat merenrantakaupunkeihin. Onkin ilmeistä, että sisävesien äärellä sijaitsevat kaupungit tai kauppamatkustajien apua, jotta purjehdusurheilu leviäisi myös Sisä-Suomeen. Lahdesta tulikin Riihimäki–Pietari -rautatien ansiosta ensimmäinen sisävesisatama, johon perustettiin purjehdusseura. Vaikka Lahti oli saanut kauppalanoikeutensa vuonna 1878, ei korkeampaa koulutusta saanutta väestöluokkaa juurikaan ollut, koska koulutusmahdollisuudet olivat tuolloin olemattomat. Vesijärven–Päijänteen Purjehdusseura perustettiin Lahteen vuonna 1884 silloisen asemapäällikön ollessa yksi perustajista. Muut perustajajäsenet olivat Lahden alueen kartanoiden opillisesti sivistynyttä väkeä. Vesijärven–Päijänteen Purjehdusseura oli kuitenkin lyhytikäinen, johon pääasiallisena syynä oli seuran laaja toiminta-alue. Tämä ei kuitenkaan lopettanut purjehdusurheilua ko. alueella, vaan vuonna 1895 puhuttiin jo uuden seuran perustamisesta, jonka kotipaikkana toimi Jyväskylä. Seuran nimeksi tuli Päijänteen Purjehdusseura (PPS).⁵⁷

⁵⁵ Karisto ym. 1994, s. 21, 27.

⁵⁶ emt., s. 28.

⁵⁷ Niemi 1934, s. 21–22, 32.

2.3. Naisten urheilu ja seuratoiminta

Purjehduksen syntyhistoria on miesvaltaista. Purjehdusseurojen synty sotalaivaston tarpeisiin synnyttää maskuliinisen kuvan, johon nainen ei pitkine hameineen sovi. Purjehdus olikin elämäntapaa lähentelevä miesten harrastus, joka vei suuren osan miehen vapaa-ajasta.⁵⁸ Monissa seurahistoriikeissa miesten rooli on korostunut ja kuvauksia naisten toiminnasta on vaikea löytää. Vain harvoja naisia on ollut mukana purjehdusseurojen toiminnassa purjehdusurheilun ensimmäisen 50-vuotiskauden aikana. Naiset olivat kuitenkin jo tuolloin aloittamassa omaa urheiluaan. Naisten urheilun ensimmäinen jakso, joka alkoi 1870-luvulta ja kesti vuosisadan vaihteeseen, oli pääasiassa voimistelua. Voimistelua harrastettiin varmasti jo aiemminkin, mutta virallisesti ensimmäisen voimisteluseuran kerrotaan perustetun vuonna 1876.⁵⁹

Naiset olivat siis mukana yhdistystoiminnassa jo ennen 1900-lukua: näin kertovat myös purjehdusseurojen historiikit. Ensimmäiset naiset valittiin helsinkiläisen NJK:n jäseniksi vuonna 1886. Molemmat naiset olivat rouvia ja toinen silloisen kommodorin⁶⁰ Nicolas Sinebrychoffin vaimo. Monessa asiassa, jotka liittyivät naisten emansipaatiopyrkimyksiin, Suomi oli edelläkävijämaa, myös naisten hyväksymisessä purjehdusseurojen jäseniksi. Ehkä juuri NJK:n esimerkin innoittamana vuonna 1886 Ruotsin tunnetuimman purjehdusseuran Kungliga Svenska Segel Sällskapetin (KSSS) hallitus vastaanotti ehdotuksen, jossa esitettiin, että myös naiset pääsisivät seuran jäseniksi.⁶¹ Ensimmäisten naisten liittymisestä seuran on ristiriitaista tietoa. Ehdotuksen toteuttamiseen käytännössä kului kuitenkin lähes kymmenen vuotta. Naiset pääsivät ruotsalaisessa purjehdusurheilussa erityisen kunnioitetun seuran jäseniksi vuosina 1894 tai 1896. Vaikka naiset hyväksyttiin seuran jäseniksi, eivät he olleet seuran johdon mielestä valmiita harrastamaan purjehdusurheilua käytännössä. Naisjäsenten hyväksymisen yhteydessä todettiin, että ”veneessä he ovat kuitenkin vain tiellä”.⁶² Helsingfors Segelsällskap (HSS) oli purjehdusseura, joka perustamiskokouksestaan lähtien hyväksyi jäseniä sukupuolesta riippumatta. Vuoden 1893 perustamiskokouksessa pöytäkirjaan on tehty merkintä: ”jäseniä voivat olla miehet tai naiset, ovat he veneenomitajia tai eivät”. Seuran ensimmäiset kaksi naisjäsentä hyväksyttiin hallituksen kokouksessa vuonna 1897. Toinen naisista oli kommodorin

⁵⁸ Polón 1973, s. 653.

⁵⁹ Laine 2002.

⁶⁰ Kommodori on purjehdusseuran johtaja. Nimike tarkoittaa samaa kuin seuran puheenjohtaja.

⁶¹ Smedslund 1961, s. 114.

⁶² Smedslund 1961, s. 114; Kokkola 1993, s. 272.

vaimo.⁶³ Myös Rauman Purjehdusseuraan (RPS), joka on perustettu vuonna 1879, liittyivät ensimmäiset naisjäsenet 1890-luvulla. Vuonna 1898 seuratoimintaan tuli mukaan virallisesti kuusi naista, joista neljä oli rouvia ja kaksi neitiä. Seurahistoriikissa on kerrottu, että rouvien aviomiehet olivat aktiivisia seuran jäseniä.⁶⁴ Vaikka 1800-luvun lopulla purjehdusseurat olivat olleet suopeita naisjäsenilleen, ei seuroihin liittynyt kuin muutama nainen vuosittain. Siksi yllättävä oli tieto, joka kertoi sisävesiseuran jäsenistöstä vuonna 1896. Vuosi oli ensimmäinen Päijänteen Purjehdusseuran (PPS) toimintavuosi ja tuolloin kokonaisjäsenmäärä oli 91. Naisten osuus seuran jäsenistöstä oli kolmannes, jopa 31 naista.⁶⁵

Mikä oli naisten rooli vuosisadan vaihteen purjehdusseuroissa? Vaikka naiset olivat olleet NJK:n jäseniä jo yli kymmenen vuoden ajan he pääsivät mukaan ensimmäiselle purjehdukselle vasta vuonna 1898.⁶⁶ Historiikit eivät suoraan kerro, miten naisjäsenet osoittivat aktiivista toimintaa seuroissa, mutta muutamissa seuroissa naiset pitivät huolta seuran paviljongista. Myös avustaminen kilpailujen järjestämisessä ja palkintojen hankkiminen olivat tärkeä osa naisten seuratoimintaa. Helsinkiläisen HSS:n yksi vanhimmista kiertopalkinnoista oli seuran naisten lahjoittama ”Damernas Dryckeshorn” vuodelta 1898.⁶⁷

Purjehdusurheilusta innostuneilla aviomiehillä oli merkittävä rooli, kun ensimmäiset naiset liittyivät purjehdusseuroihin 1880- ja 1890-luvuilla. Seurojen käytäntöön kuului, ja kuuluu vielä nykyäänkin, että jäsenkandidaatit hyväksytään seuran jäseniksi. Tämä jäsenanomuskäytäntö on säilynyt seuroissa nykyaikaan asti ja on yksi merkki perinteisistä ja ehkä jo vanhoillisistakin käytännöistä, joita purjehdusseuroissa on. Samanlaisia käytäntöjä voidaan olettaa olevan myös metsästysseuroissa, jotka olivat purjehdusseurojen ohella hyväksyttäviä seuroja 1800-luvun puolivälin aikaan Suomessa.⁶⁸ Myös purjehdusseurojen paviljongit olivat ainoastaan seuralaisten käytössä. Lahden Purjehdusseuran paviljongin seinässä oleva taulu rajoitti seuran omistaman ravintolarakennuksen käyttöä (kuvio 1).

⁶³ Kokkola 1993, s. 272.

⁶⁴ Lehmuskallio & Salo 1999, s. 231.

⁶⁵ Niemi 1934, s. 33.

⁶⁶ Smedslund 1961, s. 114

⁶⁷ Kokkola 1993, s. 273.

⁶⁸ Laine 1992b, s. 108–109.

Vuosisadan vaihteen aikaan purjehdusseuroihin liittyneet naiset olivat rouvia, joiden aviomiehet toimivat aktiivisesti seurojen johtotehtävissä. Johtotehtäviin pääsivät arvostetut herrat, jotka kuuluivat sen ajan merkittäviin sukuihin. Esimerkiksi Sinebrychoffin suku kuului vahvasti NJK:n historiaan. Naiset, jotka olivat purjehdusseurojen jäseniä, olivat rouvia, muutamia neitejä lukuun ottamatta. Koska naiset edustivat arvoltaan ylempää luokkaa, joka voidaan päätellä heidän aviomiestensä asemasta ja ammatista, he eivät todennäköisesti olleet ammatissa toimivia naisia. Yhdenkään naisen kohdalla ei ”rouvan” tai ”neidin” lisäksi ole mainittu mitään arvoa tai ammattinimikettä. Neidit, jotka hyväksyttiin seurojen jäseniksi saattoivat olla purjehdusperheiden tyttäriä tai vaimokokelaita. Tästä ei kuitenkaan ole todisteita, eikä heidän nimistään ole sitä mahdollista päätellä.

Sisävesistöissä toimineen PPS:n alkuvuosien naisjäsenten määrä oli huikea suhteessa merenrantakaupunkien purjehdusseurojen naisjäseniin. Selityksenä ilmiölle voi olla se, että sisämaassa koulusivistyksen saanutta yläluokkaa oli vähemmän, kuten PPS:aa edeltäneen Vesijärven–Päijänteen Purjehdusseuran historiikissa todetaan. Tämän vuoksi seuran jäsenistössä oli mahdollisesti enemmän myös alemman yhteiskuntaluokan edustajia. Leena Laineen mukaan naisten osallistumista urheilun harrastamiseen on rajoittanut naisten yhteiskunnallinen historiallisesti muotoutunut rooli. Naisten roolia ovat erityisen vahvasti ohjanneet niin sanotut kirjoittamattomat lait, kuten sovinnaiset tapakäsitykset ja siveellisyys- ja sopivuuskäsitykset. Käsitukset ottivat huomioon eri tavalla eri säätyjen ja luokkien naiset. Rahvaan naisille suotiin vapaammat käyttäytymissäännöt, toisin sanoen heidän toimintaansa ei liiemmin valvottu, mutta säätyläisnaiset sen sijaan joutuivat orjallisesti noudattamaan tapoja ja säädöksiä.⁶⁹ Yleisesti ottaen purjehdus koettiin ylempien luokkien vapaa-ajanharrastuksena. Sivistyneistön naisten ei sopinut olla aktiivisia purjehtijoita, mutta rannalla he saivat toimia muissa seuran tehtävissä. Voidaanko olettaa naisten jääneen tämän vuoksi pois harrastuksesta, joka levisi juuri luokkayhteiskunnan kehittymisen aikaan suomalaiseen kulttuuriin?

Purjehduksen kehittyessä vapaa-ajan vietoksi Suomessa käytetty purjehduskalusto oli vaatimatonta. Veneet olivat lähinnä työkäyttöön rakennettuja avoveneitä, joiden purjehdusominaisuudet olivat muissa maissa käytettyjä urheilullisia purjeveneitä heikompia. Suomalaiset purjeveneet olivat turvattomia ja vaarallisia kovalla tuulella

⁶⁹ Laine 1983, s. 55.

purjehdittaessa.⁷⁰ Tämä voi olla yksi syy, miksi naisia ei mielellään otettu purjehduksille mukaan. Nainen oli miestä heikompi sukupuoli, eikä fyysisten harrastusten koettu olevan sopivia naisille. Toisaalta ristiriitaista maatalous-yhteiskunnassa oli se, että naiset tekivät kuitenkin maatalan monia fyysisiä töitä jopa saman verran kuin isännät itse.

Purjehduksessa tarvittavat merimiestaidot ovat kulkeneet perheiden ja sukujen miesväessä, eivätkä naiset ole tarvinneet veneenkäsittelytaitoja ennen huvipurjehduksen alkua. Myös tämä on saattanut vaikuttaa naisten osallistumiseen ehkäisevästi. Eräs haastateltava kuvasi purjehdustaidon periytymistä seuraavasti:

”Se on traditio, tavallaan, tai ei traditio, mut se kai on se, et miehet ovat olleet enemmän merellä, vesillä, se on kulkenut – purjehdustaito – niin, että se on ollut isältä pojalle ja siitä sit jatkunu. Ja vaimot, joko ne on oppinu sit sitä siinä perheen pienestä tytöstä alkaen, kun ne on ollu mukana veneissä, vanhempiensa veneissä, ja siitä se taito on varmaan tullut.”

2.4. Työväestö rakentaa veneensä itse

Sääty-yhteiskunnan jälkeen kansalaiset jaoteltiin edelleen eri yhteiskuntaluokkiin. Luokka ohjasi vahvasti ihmisten elämää vuosisadan vaihteen jälkeenkin. Vaikka purjehdus syntyi Suomessa ylemmän yhteiskuntaluokan harrastukseksi, myös työväestö kiinnostui purjehduksesta. 1800-luvun puolella välissä Turkuun perustettu purjehdusseura ASS kehittyi varakkaan ruotsinkielisen väestönosan seuraksi. Tästä syystä Turun työväestö perusti vuonna 1896 oman purjehdusseuran, jonka nimeksi tuli Turun Työväenyhdistyksen Urheilu ja Pursiseura. Purjehdusseura oli Työväenyhdistyksen alainen urheiluseura ja pitkään ainoa suomalainen työväen purjehdusseura. Tämä aiheutti ongelmia seuran kilpailutoiminnassa, koska seuraan kuuluneet jäsenet eivät saaneet kilpailla porvarilliseen urheiluliikkeeseen kuuluvien seurojen järjestämissä kilpailuissa. Useiden purjehdusseurojen synty Turun seudulle sai aikaan sen, että luokka-asema oli merkityksellinen, kun purjehtijat liittyivät jäseniksi Turun eri pursiseuroihin.⁷¹

⁷⁰ Polón 1973, s. 648–649.

⁷¹ Kujanen 1997, s. 228, 231–232, 240–241; Hentilä 1982, s. 53.

Helsingfors Segelklubb (HSK), joka on perustettu vuonna 1899, oli myös alkutaipaleellaan työväestön purjehdusseura ja ensimmäinen työläisten seura Helsingin seudulla. Seuran alkuperäinen nimi, Helsingfors Arbetare Segelklubb, viittaa työläisiin, joiden ainoa tie veneenomistajiksi oli veneen rakentaminen itse.⁷² Toisaalta ristiriitaista onkin, etteivät työläiset osallistuneet purjehdusurheiluun laajemmalla rintamalla, koska he olivat varmasti käyttäneet veneitä työssään ja kehittäneet näin omia veneenkäsittelytaitojaan.

Kysymystä porvariston ja työväestön elämänalueiden vastakkaisuudesta on vaikea ymmärtää oman sukupolveni kansalaisena. Yhteiskunnan jakaminen niin tavallisen elämän kuin urheilunkin alueella antaa kuvan erittäin vahvasta erottelusta myös asenteiden osalta. Keskustelut vanhemman sukupolven kanssa, esimerkiksi omien isovanhempieni kanssa, ovat antaneet vastauksia pohtimiini kysymyksiin. Vaikka käsitykseni työväestön veneenrakennustaidoista olisivatkin oikeansuuntaiset, aiheuttivat rakentamiseen tarvittavat puitteet ongelmia. Tarvittavaa pääomaa, venevajaa tai työvälineitä ei ollut jokaisen saatavilla.

⁷² Hannukainen & Gylling 1999, s. 191.

3. NAISTEN YHTEISKUNNALLINEN TAISTELU ENNEN TOISTA MAAILMANSOTAA

1900-luvun alku oli Suomessa muutosten aikaa. Teollistuminen kiihtyi ja kaupunkeihin muutto lisääntyi. 1800-luvun lopussa kehityksen seurauksena naiset rohkenevat jo siirtyä yksityisestä kotielämästä julkisille elämäalueille, kuten esimerkiksi yhdistystoimintaan. Voimistelu ja myös muu urheilu innosti naisia vapaa-aikana. Vaikka naisen asema olikin jo muuttunut, pysyi mies edelleen korostuneesti perheen julkisena johtohahmona.

Viime vuosisadan alussa Ivar Wilskman jaotteli urheilulajeja niiden luonteen mukaan joko ”sporttiin” tai ”voimailuun”. Tämän jaottelun mukaan purjehdus oli ”sporttia”, koska sillä oli vahva välineurheilun leima. Tätä näkemystä tukee myös se, ettei purjehdusta koettu kilpaurheiluna vaan – nykyistä termiä lainatakseni – kuntourheiluna. Silti purjehdus on maamme vanhimpia kilpailumuotoja.⁷³ Kilpailuja järjestettiin monien retkipurjehdusten yhteydessä. Päijänteen Purjehdusseuran 1900-luvun alussa järjestämä kilpailuretki Heinolaan sisälsi myös vapaa-ajan nautinnollisia hetkiä: ” ... keskiviikkona oli eskaaderipurjehdus Ruotsalaiselle, jolloin joka purressa oli muutamia Heinolan neitosa ... Tuuli oli heikko ja ilma ihanin, jonka tähden kahvinkeitto ja tarjoilu sujui pursissa mainiosti”.⁷⁴

Purjehtijaliiton seuraraporttien mukaan 1800-luvun lopussa purjehdusseuroja oli perustettu Suomeen jo yli kaksikymmentä. Purjehdusharrastus oli levinnyt Kemistä Turkuun ja Turusta Haminaan valloittaen lähes kaikki suurimmat merenrantakaupungit. Nykyisistä kaupungeista esimerkiksi Oulu, Raahe, Kokkola, Espoo ja Loviisa olivat jo saaneet omat purjehdusjoukkonsa. Myös Maarianhaminaan oli perustettu purjehdusseura. Sisävesien ainoat järjestäytyneet purjehtijat olivat Näsijärvellä ja Vesijärvi–Päijänteen alueella.

⁷³ Polón 1973, s. 647.

⁷⁴ Niemi 1934, s. 43–44.

3.1. Mittasäännöt ohjaavat veneenrakennusta

Kun Suomessa purjeveneet 1800-luvun lopussa olivat vielä alkeellisia avoveneitä, syntyivät Amerikassa yksityyppiveneet, jotka olivat erinomaisia kilpapurjehduksessa. Käsite ”yksityyppivene” tunnettiin jo 1890-luvulla, mutta sen suosio kasvoi vasta vuosisadan vaihteen jälkeen. Yksityyppiperiaatteella rakennetut veneet olivat identtisiä ja siksi purjehdustaidon merkitys kilpailuissa korostui aiempaa enemmän.⁷⁵

Suomen purjehdusurheilu on elänyt koko pitkän historiansa ajan yhden kauden maailman johtavia purjehdusmaita jäljessä. Yksityyppiluokkien yleistymisen aikaan Suomessa rakennettiin turvattomien avoveneiden tilalle uusia veneitä, jotka perustuivat matemaattisiin mittasääntöihin. Mittasääntöjen aikana alkoi purjehdusurheilun teknistyminen ja luonne välineurheiluna vahvistui. Mittasäännöt tasoittivat kilpailua purjehdusradoilla ja purjehdustaidon merkitys alkoi korostua veneen ominaisuuksia enemmän. Ensimmäinen uudistus oli veneiden jako eri ryhmiin veneiden koon perusteella. Erottavaksi tekijäksi tuli 21 jalan⁷⁶ pituusmitta. Veneen koon mukainen jaottelu ei kuitenkaan riittävästi tasoittanut kilpailua, ja vuonna 1883 Englannissa kehitetty ensimmäinen mittasääntö rajoitti veneiden rakennusmittoja seuraavasti:

$$T = \frac{L \times G \times (L \times G)}{130}$$

Kaavassa L oli kansipituuden ja vesilinjanpituuden keskiarvo ja G saatiin summaamalla vyömitat ja leveys yhteen (kuvio 2). Mittaluku T vastasi tilavuutta tai veneen painoa. Tätä mittasääntöä käyttämällä veneet voitiin mittaluvun mukaan jakaa kuuteen eri kokoluokkaan.⁷⁷

⁷⁵ Scharff & Henderson 1971, s. 25.

⁷⁶ Englantilaisten pituusmitta jalka = 29,7 cm.

⁷⁷ Polón 1973, s. 649.

nostivat juuri kauniin ulkomuotonsa vuoksi suositaan mittasääntöjen aikakauden viimeisen vuosikymmenen aikana. 1920-luvulle asti vaikuttanut suuntaus piti purjehdusurheilun vielä elitistisenä harvojen harrastuksena.⁷⁹

Olympialaisiin purjehdus hyväksyttiin ensimmäisen kerran vuonna 1900, jolloin kilpailut järjestettiin Ranskan pääkaupungissa Pariisissa. Tuolloin purjehdittiin kahdessa luokassa mittasäännöin rakennetuin venein. Kilpailuluokkia olivat 6mR ja 12mR, jotka olivat painavia ja kalliita veneitä. Tämän vuoksi osallistujia oli hyvin vähän.⁸⁰ Suomalaispurjehtijoiden menestys vuosien 1908–1936 olympialaisissa oli viisi mitalia. Lajin olympiaedustajat tulivat Helsingin seudulta tai muista rannikkokaupungeista. Ruotsinkielisyys oli merkittävä yhdistävä tekijä vuosisadan alun olympiapurjehtijoilla.⁸¹ Purjehdus levisi monien muiden urheilulajien tapaan ensin pääkaupunkiseudulle ja sitten muuhun eteläiseen Suomeen. Vaikka purjehdus urheilulajina on kuulunut varakkaan luokan harrastuksiin, myös muiden urheilulajien ensimmäisten harrastajien kerrotaan olleen yläluokkaisia miehiä. Myöhemmin lajit saavuttivat muiden kansanluokkien sekä naisten tietoisuuden.⁸² Suomalaisten purjehduksen olympiaedustajien kotipaikkana pääkaupunkiseutu ja ruotsinkielinen rannikko selittyvät lajien levinneisyyden mukaisesti. Muihin olympialajeihin verrattuna purjehduksen laihaa menestystä selittänee Suomen urheilukulttuurin keskittyneisyys muutamiin lajeihin sekä purjehduksen suosio pienen eliittiryhmän keskuudessa.

3.2. Naisten ristiriidat heijastuvat kilpaurheilussa

Maatalousvaltaisessa Suomessa perhe muodostui yleensä ydinperheestä ja siihen liittyneistä sukulaisista. Tuotanto- ja kasvatustehtäviä toteuttava perhe oli tiivis toimeentuloyksikkö.⁸³ Perheessä työnjako oli selkeä, jolloin perhe pystyi myös toimimaan tehokkaasti. Naisen pääasialliseksi tehtäväksi jäi kodinhoito ja lasten kasvatusta.⁸⁴ Naisten työkentän satoi kotiin ja sen läheisyyteen biologisperäiset tekijät. Tämän seurauksena naisen elämänpiiri muotoutui yksityiseksi ja miehen julkiseksi.⁸⁵

⁷⁹ Polón 1973, s. 647, 650–651.

⁸⁰ Knox-Johnston 1977, s. 97; Scharff & Henderson 1971, s. 394–395.

⁸¹ Häyrynen & Laine 1989, s. 39, 228.

⁸² Vasara 1992, s. 419.

⁸³ Karhu 1998, s. 145–147.

⁸⁴ Ollila 1994, s. 58.

⁸⁵ Jallinoja 1979, s. 38.

Naisten ja miesten erilaisia yhteiskunnallisia tehtäviä on selitetty luonnollisten erojen perusteella. Muun muassa Rousseau'n kasvatusteorian mukaisesti naisten oli saatava erilainen kasvatusta, jotta he pystyivät täyttämään paikkansa äiteinä lapsiaan hoitaen. Perinteen mukaan naisen luonnollinen paikka oli kotona.⁸⁶ Kotiäiti-instituution historia on kuitenkin hyvin nuori. Vasta 1800-luvun lopun näkemyksen mukaan naiset toimivat perheessä miesten moraalinvalvojina mutta huolehtivat samalla myös erityisen tarkasti lastensa terveydestä.⁸⁷ Nykyisestä käsityksestä poiketen naiset eivät aina ole asettuneet vastustamaan heidän vastuulleen jäänyttä kodin- ja lastenhoitoa. Sukupuolieron korostaminen ja yhteiskunnallisten toimintojen erittelemisen naisten ja miesten tehtäviksi oli tärkeää 1800- ja 1900-luvun vaihteen naiskansalaiselle. Merkittävä tasa-arvoisuuden tähtäävä uudistus oli yleisen äänioikeuden saavuttaminen kaikille kansalaisille vuonna 1906. Naisille äänioikeus merkitsi sukupuolten välistä tasavertaista poliittista kansalaisuutta. Vaikka sukupuolten välinen epätasa-arvon kuilu kaventui, luokkakajako säilyi kuitenkin suomalaisessa yhteiskunnassa.⁸⁸ Naisten kotona hoitamia tehtäviä pidettiin tärkeinä, mutta epäluottamusta naisia kohtaan osoitti se, että sivistyneistöä kehoitettiin opastamaan kansannaisia kodinhoidossa ja lastenkasvatuksessa.⁸⁹ Naiset eivät siis pyrkineet vapautumiseen miessukupuolen ylivallasta yhtenä rintamana.

Jo ennen vuosisadan vaihdetta naiset aloittivat aktiivisen toimintansa myös urheilussa, mutta ensimmäisen naisten urheilun nousukauden voidaan nähdä alkaneen vuodesta 1907 ja kestäneen seuraavan kymmenluvun. Ensimmäisen nousukauden aikana kilpailullisuus levisi naisten urheiluliikkeeseen, vaikka ei-kilpailullinen naisvoimistelu muotoutuikin erityisesti naisten omaksi lajiksi.⁹⁰ Vuonna 1901 naiset saivat oikeuden ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Tämä sosiaalinen oikeus paransi naisten koulutustasoa huomattavasti, koska tie yliopisto-opintoihin mahdollistui.⁹¹ Jo maatalousyhteiskunnassa tyttöjen kasvatukselle koulutuksen avulla annettiin huomattavaa painoarvoa. Monien maatilojen tyttäriä koulutettiin niin pitkälle kuin mahdollista, jotta tytölle turvattaisiin kunnollinen aviomies. Toisena motiivina oli tytön halu oppia ja opiskella myös tulevaisuudessa, vaikka hän ei pääsisikään naimisiin.⁹²

⁸⁶ Kosonen 1991, s. 10, 12.

⁸⁷ Karhu 1998, s. 148.

⁸⁸ Rantalaiho 1994, s. 20, 22.

⁸⁹ Ollila 1994, s. 58.

⁹⁰ Laine 2002.

⁹¹ Tuohinto 1965, s. 5 Haavio-Mannilan 1970, s. 49 mukaan.

⁹² Haavio-Mannila 1970, s. 41–42.

1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana tapahtuneilla muutoksilla, naisten äänioikeudella ja urheiluharrastuksen vahvistumisella voidaan nähdä olevan keskinäinen positiivinen yhteys. Naisten koulutustason parantuminen voi heijastua rohkeampana esiintymisenä julkisilla elämäalueilla, kuten urheilussa ja järjestötoiminnassa. Suomalaisten naisten ja miesten tasa-arvoa paljon tutkineen Elina Haavio-Mannilan mukaan lainsäädäntöteitse tapahtuva tasa-arvoistuminen ei kuitenkaan välttämättä toteudu reaali maailmassa. Sekä virallisten että epävirallisten yhteiskunnallisten rakenteiden on muututtava arvojen ja asenteiden suhteen, jotta oikeudellinen yhdenvertaisuus toteutuu myös käytännössä. Toisin sanoen, vaikka monet naisten yksilölliset ja poliittiset kansalaisoikeudet astuivatkin voimaan vuosien 1864–1929 välisenä aikana, ei todellisesta tasa-arvosta voida puhua vielä tänäkään päivänä.⁹³

1900-luvun alussa koulusivistys nousi vahvaksi kansalaisuuden mittariksi ja hierarkioiden syntyminen luokkien välille muokkasi suomalaista yhteiskuntaa. Koulutetun kansanluokan johdolla eri yhteiskuntaluokat määrittivät paikkaansa yhteiskunnassa. Yhteiskuntaluokkien erilaiset näkemykset tekivät ongelmalliseksi naisten oikeuksien ajamisen. Kun keskiluokan naiset halusivat vapautua kotiäitiydestä ja saada oikeuden työntekoon, työväenluokan naiset, joille työnteko oli velvollisuus, halusivat rajoittaa naisten ansiotyötä mm. kieltämällä yötyön.⁹⁴ Yksioikoista johtopäätöstä naisten vapautumisesta tai naisten työoikeudesta ei siis voida tehdä. Suomalainen nainen teki työtä niin maatalousyhteiskunnassa kuin teollisuudenkin levitessä pääasialliseksi elinkeinoksi. Myöskään avioliitto ei aina vapauttanut naista työnteosta.⁹⁵

Urheilu – Suomen vahva kansallistunnon kohottaja – ei säästynyt yhteiskunnan ristiriitojen aiheuttamilta ongelmilta, vaikka laaja järjestökenttä olikin jo syntynyt. Kieli-, sukupuoli- ja luokkakysymykset heijastuivat urheilukulttuurissa ja vaikutus näkyi myös naisten urheilun kehityksessä.⁹⁶ Hienostunut naisvoimistelu Elli Bjöcksténin johdolla vastusti naisten kilpailullista urheilua ja korosti naisten voimistelun terveydellisiä ja kauneusihanteen mukaisia vaikutuksia.⁹⁷ Suomen julkisella liikunta- ja

⁹³ Haavio-Mannila 1970, s. 53–54.

⁹⁴ Ollila 1994, s. 64, 68.

⁹⁵ Sulkunen 1991, s. 96.

⁹⁶ Häyrynen & Laine 1989, s. 85.

⁹⁷ Laine 1992a, s. 204, 206.

urheilukulttuurilla oli 1910-luvulla kolmet kasvot. Naisvoimistelu edusti kauniin pehmeiden piirteiden värittämiä kasvoja. Pääasia oli henkisen ja fyysisen tasapainon edistäminen kehon hallinnan harjoittelun avulla. Punakkaan puolikovat kasvot kuvasivat leikkimielistä kilpaurheilua, jossa tavoitteena olivat suoritukset ja esimerkiksi urheilumerkit. Herkän naisvoimistelun vastapuolella oli huippuunsa harjoiteltu urheilu, jota tuolloin harrastivat pääasiassa miehet. Ryppyisen kovien kasvojen takana oli voittojen ja saavutusten tavoittelemisen. Huippu-urheilun hurmiossa eli tuolloin Tahko Pihkala, jonka päämääränä oli suomalaisten urheilumiesten nostaminen maailman huipulle.⁹⁸ Ei ole ihme, ettei pääasiassa koulutetun yhteiskuntaluokan harjoittaman naisvoimistelulinjan hyväksyty siirtyvän kilpailullisuuden kovien kasvojen taakse. Ristiriitaista on kuitenkin se, että naisten hyväksyttiin tekevän fyysisesti rasittavia maataloustöitä, mutta urheilun katsottiin olevan haitallista naisen ruumiille. Toisaalta naisten urheilua vastaan asettui lähinnä ylempi luokka, jonka käsitykset naisen ruumiin kestävydestä olivat erilaiset kuin maataloustyöläisten tai muun työväestön.

3.3. Yleisurheilusta purjehduskilpailuihin

Naisten ensimmäiset valtakunnalliset urheilukilpailut järjestettiin vuonna 1908. Lähtölaukauksen jälkeen naisten kilpailut yleistyivät urheilussa vauhdilla: 1908 järjestettiin 35 kilpailua, kaksi vuotta myöhemmin määrä oli jo 100.⁹⁹ Ensimmäisen naisten kilpaurheilun nousukauden aikana naiset innostuivat kilpailemaan erityisesti yleisurheilussa. Naisten yleisurheilun ”vapaana aikana” naisille maksettiin jopa kilpailumatka-avustuksia, jotka myöhemmin 1950-luvulla synnyttivät monta riitaa urheilun huonon taloudellisen tilanteen vuoksi. Naiset kilpailivat omissa luokissaan myös purjehduskilpailuissa 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana, joskin osallistujia oli kilpailuissa vain muutamia. Leena Laineen mukaan naisten purjehduskilpailujen tuloksia on löytynyt vuodelta 1904.¹⁰⁰ Myös HSS:n ”Damernas Challenge” pokaalista on kilpailtu vuodesta 1903.¹⁰¹

1800- ja 1900-luvun vaihde on merkittävä vaihe naisten purjehduksen historiassa. Vuosisadan vaihteen jälkeen naisten liittyminen purjehdusseurojen jäseniksi yleistyi.

⁹⁸ Salimäki 2000, s. 111.

⁹⁹ Laine 2000, s. 29.

¹⁰⁰ Laine 2003.

¹⁰¹ Kokkola 1993, s. 274.

HSS:n tilaston mukaan vuonna 1906 seuran 485 jäsenestä 20 oli naisia.¹⁰² Vuosina 1901 ja 1902 Rauman Purjehdusseuraan liittyi lisää naisjäseniä. Merkkinä naisjäsenten aktiivisesta toiminnasta seuran naiset lahjoittivat vuonna 1905 RPS:n 25-vuotisjuhlassa miesten kilpailtavaksi Naisten pokaalin. Kiertopalkinnon jalustassa oli teksti ”1880–1905 Naisilta Raumalla”.¹⁰³ Helsingin vanhin purjehdusseura NJK sai ensimmäisen naisveneenomistajan vuonna 1901, kun vapaaherran rouvasta (friherrinnan) tuli veneenomistaja ja ensimmäinen naiskippari. Ensimmäinen purjehduskilpailu, johon NJK:n naiset osallistuvat, purjehdittiin vuonna 1909. Purjehdus oli matkapurjehduskilpailu. Seuran aktiivisista naisista kaksi osallistui kilpailuun gasteina. Toinen kilpailijoista oli nimeltään Aili Hanell, jota myöhemmin tituleerattiin myös naiskilpapurjehduksen pioneeriksi.¹⁰⁴ Vuonna 1882 perustetun Haminan Pursiseuran (HPS) jäsenet olivat aktiivisia purjehtijoita. Kesällä 1911 järjestetyn matkapurjehduksen yhteydessä purjehdittiin naiskipparien kilpailu. Kilpailuluokkia oli kaksi: 6m (kuusi metriset) ja 7m (seitsemän metriset).¹⁰⁵ Veneet jaettiin tuolloin yksinkertaisen mittasäännön mukaisesti eri luokkiin, jolloin ratkaiseva mitta oli veneen pituus.

HSS:n kesän 1912 purjehdusohjelmaan on merkitty kilpailu, joka viittaisi naisten omaan purjehduskilpailuun: ”Extra kappsegling jämte tävlan om Damernas pokal”. Perinne jatkui ainakin vuoteen 1938, jolloin palkinnon nimeksi tuli ”Damernas Challenge pokal”.¹⁰⁶ Kilpailun nimi voi kuitenkin viitata myös avoimeen kilpailuun, toisin sanoen miesten kilpailuun, johon naiset olivat lahjoittaneet palkintopokaalin. Myös Vaasassa kilpailtiin naisten pokaalista. Vuonna 1878 perustettu Wasa Segelförening (WSF) oli aktiivinen kilpapurjehdusten järjestäjä. Monien muiden kiertopalkintojen ohella seurassa kilpailtiin ”Damernas pokal” -palkinnosta, joka jaettiin vuodesta 1914 lähtien. Samana vuonna seuraan liittyivät ensimmäiset naisjäsenet, mutta vasta 1920-luvulla naisjäsenten määrä lisääntyi merkittävästi.¹⁰⁷ On hyvinkin mahdollista, että palkintopokaalin lahjoitus oli ensimmäisten naisten kunnianosoitus omalle purjehdusseuralle. Naisten osallistumisesta purjehduskilpailuihin ei ole mainintaa seuran historiikissa, siksi on epätodennäköistä, että naiset olisivat kilpailleen ko. palkinnosta.

¹⁰² Kokkola 1993, s. 273.

¹⁰³ Lehmuskallio & Salo 1999, s. 231.

¹⁰⁴ Smedslund 1961, s. 115.

¹⁰⁵ Haminan Pursiseura 1982, s. 32.

¹⁰⁶ Kokkola 1993, s. 47, 102.

¹⁰⁷ Lévon 1978, s. 45, 99–100.

Suomen sisävesistöissäkin purjehdusurheilu kasvoi ja kehittyi. Jyväskylään perustetun Päijänteen Purjehdusseuran kilpailijaksi perustettiin Lahteen vuonna 1907 Lahden Purjehdusseura. Molempien seurojen edeltäjästä, Vesijärven–Päijänteen Purjehdusseurasta, oli syntynyt kaksi itsenäistä seuraa, joiden toiminta-alueena oli lähes 200 kilometrin mittainen vesistö Lahdesta Jyväskylään. Lahden Purjehdusseuran alkutaipaleella jäsenmaksua kerättiin vuosittain miehiltä 10 markkaa ja naisilta 5 markkaa.¹⁰⁸ Naisilta kerättävän jäsenmaksun suuruudesta voisi päätellä naisten liittyneen purjehdusseuraan puolisojäseninä. Vielä nykypäivänäkin puolisoilta kerättävä jäsenmaksu on huomattavasti pienempi kuin niin sanotulta perheen täysjäseneltä. Huomiota herättävää myös on, että seuran naisjäseniä pidetään yksioikoisesti puolisojäseninä.

Suomen itsenäisyystaistelu ja vuoden 1917 jälkeinen rauhaton tilanne vaikuttivat myös Lahden Purjehdusseuran toimintaan. Seuran johtohenkilöistä ainakin kaksi kaatui taisteluissa tai niitä seuranneissa vainoissa. Vuoden 1919 vuosikokouksessa valittiin seuralle uusi johtokunta. Tuolloin johtokuntaan valittiin ensimmäinen naispuolinen jäsen, siviilisäädyltään neiti. Johtokunnassa hän toimi rahastonhoitajana. Hän myös aktivoi muita LPS:n naisia ja yhdessä naiset lahjoittivat vuonna 1921 Naisten pokaalin seuran kiertopalkinnoksi.¹⁰⁹

Nimensä perusteella johtokunnan naisjäsen oli suomenkielisestä perheestä. Purjehdusseuraan valitut muut johtohenkilöt tulivat myös yhä enemmän suomenkielisistä suvuista, mikä vielä vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen aikana oli harvinaista sisävesistöjenkin seuroissa. Merkittävää myös on, että ensimmäinen johtokunnan naisjäsen oli neiti. Kuten Suomen vanhimmissa purjehdusseuroissa niin myös muissa, olivat naiset todennäköisesti tulleet seurojen toimintaan mukaan aviomiestensä innoittamina. Vaikuttiko perhe tai aviomies naisten toimintaan niin, etteivät he kuitenkaan osallistuneet seurojen päätöksentekoon vaan toimivat mieluummin taustalla? Elina Haavio-Mannilan myöhemmissä tutkimuksista kävi ilmi, että siviilisäädyllä oli vaikutuksia naisten sosiaaliseen asemaan ja eliittiin kuulumiseen. Vuonna 1964 tehdyn vertailututkimuksen mukaan naimisissa olevalla naisella ei ole

¹⁰⁸ Niemi 1934, s. 52.

¹⁰⁹ Niemi 1957, s. 43–44.; Niemi 1934, s. 90.

ollut yhtä hyviä mahdollisuuksia nousta merkittäväksi henkilöksi kuin naimisissa olevalla miehellä tai naimattomalla naisella.¹¹⁰

Naisten purjehdusurheilun kehityksen kannalta vuosisadan vaihde on ajallisesti merkittävä käännekohta. Vuosien 1890–1910 välisenä aikana monissa purjehdusseuroissa naiset liittyivät mukaan viralliseen seuratoimintaan. Samaan aikaan he myös halusivat näyttää toimivansa aktiivisina jäseninä lahjoittaessaan esimerkiksi palkintoja seuran järjestämiin kilpailuihin. Toiminta oli siis pikemminkin maalla kuin merellä tai järvellä tapahtuvaa toimintaa. Seurojen johtokunnissa ei kuitenkaan ollut naisia. Jos naisia oli, he kuuluivat useimmiten huvitoimikuntiin, joiden tehtävänä oli järjestellä seuran juhlia ja kilpailutapahtumia. Esimerkiksi Raumalla RPS:n naiset hoitivat pääasiassa tätä tehtävää 1920-luvulla.¹¹¹

Historioitsija Maarit Leskelä-Kärki kuvaa hyvin perheen työnjakoa 1920-luvun Suomessa. Vaimo eli naisten maailmassa, jota uskonnolliset opit sävyttivät. Mies sen sijaan pyrki omilla toimillaan vaikuttamaan aktiivisesti yhteiskunnallisiin kysymyksiin aikansa ongelmien ratkaisemiseksi. Miehillä oli oma julkinen miesten maailma.¹¹² Yhdistys- ja järjestötoiminta oli osa miesten julkisen toiminnan aluetta. Mies edusti perhettä yksityisen arkielämän ulkopuolella; perheen sisäinen työnjako oli tiettyjen toimintojen osalta tarkoin määritelty. Naimisissa oleville naisille asetetut rooliodotukset voivat selittää naisten vähäistä osallistumista seurojen johtamiseen. Nainen oli naimisiin mentyään ensisijassa vaimo ja äiti, jonka aika ei riittänyt kodin ulkopuolisiin toimintoihin. Yhteiskunnalliset asenteet vaikuttivat enemmän yksilöiden toimintaan vuosisadan alkupuolella kuin nykyisin monin tavoin vapaammassa yhteiskunnassa. Ehkä naimattomat naisihmiset olivat rohkeampia rikkomaan ennalta asetettuja käyttäytymissääntöjä kuin naimisissa olleet. Tyttöjen ja nuorten naisten kouluttautumismahdollisuuksien paraneminen nosti naisten itseluottamusta, jota tarvittiin heidän hakeutuessa mukaan selkeästi miehille tarkoitettuun toimintaan. Urheilu ja erityisesti purjehdus olivat harrastuksia, jotka eivät olleet tytöille tuttuja. Muutto maalta kaupunkiin saattoi vaikuttaa positiivisesti liikunnan ja urheilun harrastuneisuuteen naisten keskuudessa. Usein maaseudulla liikuntaa ja urheilua harrasti

¹¹⁰ Haavio-Mannila 1970, s. 77.

¹¹¹ Lehmuskallio & Salo 1999, s. 231.

¹¹² Leskelä-Kärki 2001, s. 104. Maarit Leskelä-Kärki viittaa artikkelissaan Sirpa Kähkösen vuonna 1998 kirjoittamaan romaaniin *Mustat Morsiamet*.

vapaa nuori mies, mutta kaupungissa äitien ja naisten osallistuminen liikuntaan oli huomattavasti hyväksyttävämpää.¹¹³

Vuosisadan vaihteessa purjehdittiin myös ensimmäisiä ainoastaan naisille tarkoitettuja kilpailuja. Purjehdusta pidettiin kuitenkin naisille sopimattomana urheilumuotona yhtäältä sen fyysisen luonteen ja toisaalta turvattomien veneiden vuoksi. Naisten kilpailuissa osallistujia oli vain vähän. NJK:n historiikin mukaan naisilla ei ollut purjehdukseen soveltuvia vaatteita vaan he purjehtivat hameen helmat tuulessa liehuen. Samalla he yrittivät pitää kiinni suurista hatuistaan, jotta ne eivät olisi lentäneet tuulen mukana yli laidan. Syyksi sopivien purjehdusvarusteiden puuttumiselle esitettiin, että alun perin naisten ei ollut tarkoitus osallistua aktiivisesti purjehdusurheiluun.¹¹⁴ Naiset toimivat pääasiassa kilpailujen avustavina järjestelijöinä, yleisönä ja rannalla tapahtuvien toimintojen vastuullisina hoitajina. Tällaisia toimintoja ovat olleet paviljongin hoito ja tarjoilujen järjestäminen. Suomen vanhin purjehdusseura, porilainen BSF, juhli vuonna 1930 75-vuotista historiaansa näyttävien purjehduskilpailuin. Seuran silloisen kommodorin vaimo toimi johtavana järjestelijänä juhlakilpailuissa. Seuran muut aktiiviset naisjäsenet ojensivat kilpailuissa kunniapalkintoja menestyneille purjehtijoille.¹¹⁵

3.4. Naisurheilun taantuma 1920- ja 1930-luvuilla

Naisurheilu eli lamassa 1920–1930 -luvuilla. Yhteiskunnallinen asenne oli vastaan naisten kilpaurheilua, vaikka vuonna 1925 tehdyn kansainvälisen päätöksen mukaisesti naiset pääsivätkin kesäolympialaisiin viidessä yleisurheilun lajissa.¹¹⁶ Ensimmäiset kisat, joihin naiset pääsivät mukaan, olivat siis vuoden 1928 olympialaiset Amsterdamissa Hollannissa. Naisten hyväksyminen olympialaisiin oli isku suomalaisia urheilujohtajia vastaan. Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto (SVUL) oli pari vuotta aikaisemmin lopettanut naisten yleisurheilumestaruuskilpailut naisten huonon tulostason vuoksi, eikä näin ollen ollut halukas lähettämään suomalaisnaisia kilpailuihin. Suurin naisurheilun vastustaja oli Lauri Pihkala, jonka mielipiteet

¹¹³ Laakso 1983, s. 17.

¹¹⁴ Smedslund 1961, s. 116.

¹¹⁵ Brunila 1955, s. 159–161.

¹¹⁶ Laine 2002; Laine 2000, s. 97.

muodostuivat suoranaiseksi pilkaksi naisurheilua kohtaan.¹¹⁷ Harri Salimäki analysoi Lauri Pihkalaa koskevassa tutkimuksessaan Pihkalan negatiivista käsitystä naisurheilusta. Salimäen mukaan ”Tahkon” käsitys perustui vaistoteoriaan, joka oli myös Pihkalan oppi-isien näkemysten taustalla. Teorian mukaan heittäminen ja juokseminen olivat vaistotoimintoja, jotka kehittyivät miehen metsästäessä. Miehen vaistoa Pihkala nimitti taisteluvaistoksi. Naisen vaistot rakentuivat sen sijaan ”kauniiden” asioiden pohjalle. Tällaisia olivat Pihkalan mukaan romantiikan kaipuu ja tanssi, joita nainen tyydytti parhaiten kotona.¹¹⁸

Suomalaisen naisurheilun lamakauden syynä voidaan ainakin osittain olettaa olleen urheilujohdon vihamieliset asenteet. Maan urheiluelämää johtavat liitot vahvistivat kuitenkin niiden olympialajien asemaa, joissa suomalaisilla oli menestysmahdollisuuksia. Urheilujohdon negatiivinen asennoituminen heijastui siis pääasiassa vain muutamaiin lajeihin. Toisaalta julkisestikin käyty keskustelu naisurheilun hyväksyttävyydestä vaikutti myös yleiseen kansalaisten asennoitumiseen naisten liikuntaa ja urheilua kohtaan.

Naisten kilpailullista urheilua ei katsottu suopeasti koululaitoksessakaan. Vuonna 1926 perustettiin Lauri ”Tahko” Pihkalan johdolla Suomen Oppikoulujen Urheilijat (SOU), joka oli tarkoitettu koulupoikien itsensä johtamaksi urheilujärjestöksi. Tytöt sen sijaan jäivät ilman omaa järjestöä, kun Oppikoulujen tyttöurheiluliittoa ei perustettu suunnitelmista huolimatta.¹¹⁹ Oppikoulutyttöjen urheilemista vastustettiin vahvasti sekä naisopettajien että lasten vanhempien toimesta vielä 1930-luvulla. Perusteluiksi näkemykselle esitettiin kilpaurheilun olevan vahingollista nuorten naisten terveydelle ja vaarantavan heidän naisellisuutensa. Suomessa naisliikunnan ja -urheilun uranuurtajana tunnettu Anni Collan, joka toimi myös Valtion urheilulautakunnan sihteerinä lautakunnan alkuaikana, sai taistella naisurheilua vastustavia yhteiskuntajärjestyksen moraali- ja sukupuoliasenteita vastaan.¹²⁰ Silloisen käsityksen mukaan naisten fyysinen harjoittelu, joka johti hikoilemiseen ei ollut naisellista. Urheileva nainen vaaransi paikkansa yhteiskunnassa, koska ei voinut täyttää naiselle asetettua synnyttämistehtävää.¹²¹ Vaikka monet tahot vastustivat naisten urheilua, toteutti Lotta Svärd-järjestö omaa urheilujärjestelmäänsä, jonka tavoitteena oli naisten fyysisen kunnan

¹¹⁷ Häyrynen & Laine 1989, s. 186–187.

¹¹⁸ Salimäki 2000, s. 163.

¹¹⁹ Häyrynen & Laine 1989, s. 124.

¹²⁰ Meinander 1992, s. 296.; Häyrynen & Laine 1989, s. 81.

¹²¹ Macfee 2002, s. 2

parantaminen. Järjestö kannusti naisia fyysisten ruumiinharjoitusten ohella myös kilpaurheiluun. Tärkeä osa lottien urheiluharrastusta oli urheilumerkki. 1930-luvun lopulla urheilumerkin suorittaneita oli jo 36 000.¹²²

3.5. Purjehdusurheilun suosio kasvaa – naisia kilparadoille

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen purjehdusurheilu kehittyi maailmanlaajuisesti kahdella osa-alueella. Sekä avomeripurjehdus että jollapurjehdus saavuttivat räjähdysmäisen suosion parissa vuosikymmenessä. Vaikka monia avomerikilpailuja oli purjehdittu jo 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa, maailmansotien välisenä aikana rakennettiin avomerikilpailuihin hyvin soveltuvia veneitä. Ensimmäinen tällainen vene oli englantilaiseen Fastnet Race -kilpailuun rakennettu Hallowe'en, joka purjehti kilpailun nopeimpana veneenä uuden reittiennäytyn vuonna 1926.¹²³

Jollien kaltaisia pieniä ja kevyitä purjeveneitä oli kehitelty jo 1800-luvulla, mutta ensimmäinen jollaluokka, 4m Class (International 14¹²⁴), hyväksyttiin kansainvälisesti vuonna 1927. Jollien ja kevytveneiden ansiosta purjehduksesta tuli toisen maailmansodan jälkeen ”jokaisen harrastus” ja purjehdusurheilun leima rikkaiden lajina heikkeni. Englantilaisen määritelmän mukaan jollia ovat 2,5 metristä 6 metriin pitkät yksinkertaisilla purjeilla varustetut purjeveneet. Pienen kokonsa vuoksi jollia purjehdetaan yhden tai kahden hengen miehistöllä.¹²⁵ Jollat löysivät paikkansa myös Suomen purjehdusvesillä. Hangö Segelförening (HSF) kannusti naisjäseniään ottamaan rohkeasti osaa jollapurjehdukseen. Seuran hallituksen esitys vuonna 1937 ei kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta, vaikka jollapurjehdus oli nousemassa Suomessa erittäin suosituksi purjehdusmuodoksi köliveneilyn rinnalle.¹²⁶

Suomessa purjehdusurheilun mittasääntöjen aikakausi vaihtui yksityyppiluokkien aikaan. Veneitä rakennettiin erityisen tiukkojen mittatoleranssien mukaisiksi, jotta uudet veneet olisivat runkomuodoiltaan identtisiä. Yksityyppiluokkien tarkoituksena oli mahdollistaa tasavertainen kilpailu. Yksityyppiluokkien aikakausi oli myös nopean

¹²² Laine 1992a, s. 203.

¹²³ Knox-Johnston 1977, s. 16–17.

¹²⁴ Luku 14 viittaa 4 metrin pituuteen mitattuna jalkoina (1 jalka = 29,7 cm). Purjeveneiden pituudet ilmoitetaan edelleen suurimmaksi osaksi jalkoina. Perinne on lähtöisin lajin syntysijoilta Englannista.

¹²⁵ Knox-Johnston 1977, s. 17, 19–20.

¹²⁶ Österlund 1956, s. 61.

teknisen kehityksen aikaa. Veneiden mastot pitenivät ja kevenivät, jolloin myös purjeiden kehitystyö alkoi. Purjeiden muodot uudistuivat kolmionmuotoisiksi bermudapurjeiksi. Mittasääntöjen aikakaudella huomiotta jääneet purjeet muuttuivat tehokkaammiksi ja keksittiin aivan uudenlainen myötätuulipurje, spinaakkeri.¹²⁷

Purjehtijaliiton ohella liiton alaiset seurat toimivat aktiivisina kilpailuluokkien kehittäjinä. Helsinkiläisten purjehdusseurojen yhteistyön tuloksena syntyi Hai-veneluokka vuonna 1930.¹²⁸ Hai-vene, joka edelleen on suosittu kilpailuluokka Suomen vesillä, viehätti alkuaikoinaan myös naisia. Hankolaisen HSF:n venerekisteristä löytyy tiedot kahdesta seuran Hai-veneestä, jotka ovat olleet naisjäsenten omistuksessa. Vuosina 1933 ja 1934 rakennetut Taifun ja Trinita kuuluivat seuran Hai-laivueeseen. Edellisellä voitettiin myöhemmin, vuonna 1946, seuran kiertopalkinto ”Vikingpokalen”. Jo aikaisemmin oli HSF:n naiset omistaneet veneitä. Vuonna 1918 osti konsulin vaimo veneen, jolla purjehtiessaan sai kiinnityksen seuran ”Övningspokal” -kiertopalkintoon viisi vuotta myöhemmin. Myös vuonna 1929 yksi seuran veneistä siirtyi naisomistukseen.¹²⁹ Helsingin seudun purjehdusseuroista HSK:n vuoden 1924 venerekisteristä löytyy naisomistajia. Seurassa oli tuolloin 27 rekisteröityä purjevenettä, joista kaksi, vuosina 1922 ja 1923 rakennetut veneet, olivat naisomistuksessa.¹³⁰ Naisten omistamat veneet olivat rekistereiden perusteella vasta rakennettuja.

Ennen vuosisadan vaihdetta, vuonna 1896, olivat ensimmäiset työläiset perustaneet oman purjehdusseuransa Turkuun. Kolmekymmentä vuotta myöhemmin syntyi Helsinkiin Helsingin Työväen Pursiseura (HTPS). Seuran historiikin alkusanat kirjoittanut Leo Forsten toteaa, ettei vuonna 1919 perustettu Työväen Urheiluliitto (TUL) ottanut kovinkaan vakavasti oman purjehdusseuran perustamista Helsinkiin, koska lajin erikoisseuroja oli pääkaupungissa jo paljon. TUL:ssa purjehdusurheilu nähtiin ”herrasväen huvina”, joka ei sopinut työläisurheilun puitteisiin.¹³¹ Helsinkiläinen työväestö oli kuitenkin jo aiemmin rakentanut omaa purjehdushistoriaansa perustamalla HSK:n ennen vuosisadan vaihdetta. Tuolloin työväestön veneenrakennustaito oli saattanut työläiset veneenomistajiksi. Samainen taito oli varmasti syynä siihen, että HTPS:n venerekisteriin kirjattiin seuran

¹²⁷ Polón 1973, s. 651.

¹²⁸ emt., s. 651–652.

¹²⁹ Österlund 1956, s. 95–97, 108, 194.

¹³⁰ HSK 1899–1924, s. 88.

¹³¹ HTPS 1975, s. 7.

ensimmäisenä toimintavuotena jopa 11 purjevenettä.¹³² Määrä oli huomattavan suuri muiden seurojen vastaaviin lukuihin verrattuna.

Naisten liittyminen helsinkiläiseen työväen purjehdusseuraan tapahtui nopeasti. Naiset olivat seuran toiminnassa mukana lähes alusta alkaen, kun keväällä 1926 heidän piti siivota seuran maja, järjestää tarjoilut ja hankkia ompeluseurojen tuotoilla palkintoja arpajaisiin ja seuran kilpailuihin. Seuraan perustettiinkin jo vuonna 1927 naiskerho, joka myöhemmin muuttui naistoimikunnaksi.¹³³ Naisten toiminta työväestön purjehdusseurassa oli samanlaista kuin ns. porvarillisissa purjehdusseuroissa. Poikkeavaa kuitenkin oli, että naiset olivat mukana aivan alusta lähtien, mikä saattoi olla tyypillistä toimeliaille työläisnaisille. He halusivat olla mukana miestensä harrastuksissa ja osasivat myös tehdä työtä seuran kehittämiseksi. Merkille pantavaa oli myös se, että naiset järjestäytyivät pian seuran sisäisessä hierarkiassa, kun he jo kaksi vuotta perustamisen jälkeen muodostivat oman toimikunnan.

Naisten aktiivisuus työväen purjehdusseurassa voi olla heijastumaa työläisnaisten aktiivisuudesta myös muissa järjestöissä. Sulkusen mukaan sosialidemokraattisen puolueen naisjäsenistön määrä jäi alhaiseksi verrattaessa sitä raittiusliikkeen naisjäsenten määrään vuosisadan alkupuolella. Hän toteaa kuitenkin, että sosialidemokraattinaisten määrä myötäili työläisnaisten määrää ja oli huomattavasti korkeampi kuin muiden puolueiden naisjäsenten määrät.¹³⁴ Voidaan siis olettaa työläisnaisten olleen aktiivisempia järjestö- ja seuratyössä kuin muiden kansanluokkien.

3.6. Huvitoimikuntalaisia ja ansioituneita haastajia

Naisten toiminta purjehdusurheilussa 1900-luvun ensimmäisen puolivuosisadan aikana keskittyi selkeästi maalla tapahtuvaan toimintaan. Purjehdusseurojen jäseniksi liittyneet naiset aktivoituivat seurojen huvitoimikunnissa järjestäen klubitoimintaa seurojen satamissa ja paviljongeilla. Monet seurakunnat rakensivat satamiin ravintolarakennuksia ja suurimman osan rahoituksesta keräsivät seurojen naiset. Vaasassa toimineen WSF:n historiikin mukaan vuonna 1937 seuran energiset naisjäsenet keräsivät suuren summan

¹³² HTPS 1975, s. 7.

¹³³ emt., s. 76.

¹³⁴ Sulkunen 1991, s. 40–41.

rahaa arpajaisilla, jotta seuran paviljonki saatiin rakennetuksi.¹³⁵ Myös hankolaisen HSF:n ja helsinkiläisen HSS:n paviljongit olivat täysin naisten vastuulla. Kummassakin seurassa naistoimikunta keräsi huomattavan määrän rahaa paviljongin rakennuskustannusten kattamiseksi.¹³⁶

Purjehduskilpailuihin naiset osallistuivat huonosti. Ne naiset, jotka uskaltautuivat lähtölinjalle, olivat useimmiten myös veneenomistajia. Muutamat kilpailivat aviomiestensä omistamilla veneillä. Naisten osallistumattomuutta ei voi täysin selittää sekään, että naiset eivät olisi uskaltaneet kilpailla samoissa lähdöissä miesten kanssa, koska myös naisten omien kilpailujen osanottajamäärät olivat vähäisiä. Hangosta löytyi muutamia rohkeita naisia, jotka osallistuivat ainakin oman seuran kilpailuihin. HSF mainitsee historiikissaan nuoren tytön, joka kilpaili aktiivisesti veljensä kanssa. Tytön aktiivisuudesta kertoo myös se, että vuonna 1938 hän sai kiinnityksen junioreille jaettavaan ”A. F. Vikmans Starpokal” -palkintoon.¹³⁷

Vaikka naisia osallistuikin huomattavan vähän purjehdustoimintaan vesillä, eivät ainakaan kaikki urheat naiset jääneet ilman huomionosoituksia. Ensimmäiset kilpapurjehdusmerkin saaneet naiset olivat helsinkiläisten HSS:n ja HSK:n naispurjehtijoita. HSS palkitsi vuonna 1935 III-luokan kilpapurjehdusmerkillä ensimmäisen ansioituneen naisen. Naapuriseura HSK antoi kultaisen I-luokan kilpapurjehdusmerkin ensimmäiselle naiselle vuonna 1940.¹³⁸

Ennen toista maailmansotaa naisten osuus purjehdusseurojen jäsenistä oli noin 10 %. Seuran kotipaikalla ei ollut vaikutusta naisjäsenten määrään, koska Helsingin, Lahden ja Vaasan seurojen osalta tiedot ovat samansuuntaisia.¹³⁹ Yhdistysten kokouksiin naiset eivät kuitenkaan aktiivisesti osallistuneet. Kuten jo edellä kävi ilmi, purjehdusseurat ovat olleet miesjohtoisia aivan viimeisiin vuosikymmeniin saakka. NJK:n historiikissa on maininta, että vuoden 1936 kevätkokoukseen oli osallistunut naisia.¹⁴⁰ Naiset eivät siis mitä ilmeisimmin olleet kokousaktiiveja, koska kyseinen huomio on tehty ja kirjoitettu seuran historiikkiin. Naisten vähäiselle osallistumiselle seurojen kokouksiin voi olla yksinkertainen selitys. Mikäli naiset olivat perheellisiä ja heidän aviomiehensä

¹³⁵ Lévon 1978, s. 115.

¹³⁶ Kokkola 1993, s. 273.; Österlund 1956, s. 68.

¹³⁷ Österlund 1956, s. 61.

¹³⁸ Kokkola 1993, s. 273.; Hannukainen & Gylling 1999, s. 171.

¹³⁹ Kokkola 1993, s. 273.; Niemi 1957, s. 56.; Lévon 1978, s. 99–100.

¹⁴⁰ Smedslund 1961, s. 116.

olivat myös aktiivisia purjehdusseuralaisia, oli naisten jäätävä kotiin hstenhoitajiksi. Miehet edustivat perhettä julkisissa tapahtumissa mieluummin kuin naiset. Vielä nykyäänkin työnjako monissa perheissä on samansuuntainen, jos kumpikin vanhemmista on mukana seuratoiminnassa.

4. NAISET ETSIVÄT ASEMAANSA KILPAPURJEHDUSKSESSA

Toinen maailmansota muutti naisten ja miesten yhteiskunnallisia rooleja merkittävästi. Normaali arkielämä häiriintyi, kun miehet kiinnitettiin sotatoimiin niin rintamalla kuin kotipuolellakin. Teollisuuden työvoima valjastettiin vahvasti aseellisuuden ja muun sotateollisuuden käyttöön. Naisten vastuulle jäi yhä selvemmin koti ja sen hoitaminen. Myös monet muut työt, jotka aikaisemmin oli määritelty ainoastaan miesten töiksi, jäivät nyt naisten hoidettaviksi. Naisten ja miesten roolit sekoittuivat sodan jaloissa, mutta pysyviksi kaikki muutokset eivät kuitenkaan jääneet.

4.1. Toinen maailmansota muuttaa naisen asemaa

Toinen maailmansota synnytti ristiriitoja naisten eri roolien välille. Naiset saivat vaikutteita kahdesta ihanteesta: toinen korosti äitiyttä ja perheestä huolehtimista, toinen ihanne asetti vaatimuksia miesten asepalveluksen tapaan myös naisille. Naisten yksityiselämä tai henkilökohtaiset arvot ja mieltymykset kumoutuivat maanpuolustusaatteen jalkoihin.¹⁴¹ Sodan voidaan nähdä muokanneen naisen asemaa monella tavalla. Yhtäältä se vapautti naisia toimimaan ja puolustamaan maataan miesten rinnalla, toisaalta se asetti vaatimuksia, joiden puitteissa naisten tuli tehdä valintoja ja uhrauksia omassa elämässään. Sota-aikana monet naiset joutuivat käymään työssä miesten taistellessa rintamalla. Toisen maailmansodan loputtua monissa länsimaissa naiset palasivat kotiin, mutta Suomessa osa jäi ansiotyöhön. Kotiäitejä olikin eniten 1940- ja 1950-luvuilla, mutta suurta suosiota kotiäitiys ei koskaan saavuttanut.¹⁴² Valinta ansiotyön ja kotiäitiyden välillä ei sodanjälkeisessä Suomessa ollut aina omatahtoinen. Köyhyys vaikutti monella tapaa perheiden elämään, eivätkä naiset voineet omasta tahdostaan huolimatta jäädä kotiin huolehtimaan lapsista.

Toisen maailmansodan varjolla naiset pyrkivät yhteiskunnassa työmarkkinoiden ohella muihinkin miesten aseisiin. Kilpaurheilu levisi jälleen naisten harrastuksiin ja vahvisti asemaansa osana naisten vapaa-aikaa. Etenkin Työväen Urheiluliiton naiset olivat aktiivisempia urheilun kentällä kuin aikaisempina vuosikymmeninä.¹⁴³ Naisurheilun lamakauden jälkeen aktiiviset urheilukentille pyrkivät naiset eivät kuitenkaan saaneet

¹⁴¹ Satka 1994, s. 76.

¹⁴² Karhu 1998, s. 149.

¹⁴³ Nykänen 1996, s. 10.

kannustusta miehiltä, vaan miehet pitivät heitä ”kutsumattomina vieraina”, jotka tunkeutuivat miesten alueelle.¹⁴⁴ Naisten liikunnan ja urheilun vastustus sai julkisesti vahvaa tukea yhteiskunnassa, kun koululaitoksen liikunnanopetus ei kannustanut tyttöjä urheilemaan samalla tavalla kuin poikia. Lauri ”Tahko” Pihkalan oppien mukaisesti poikien liikunnanopetuksen tuli tukea maanpuolustusta ja monet harjoitukset olivatkin sotilaallisia. Jo 1950-luvulta lähtien on alaluokkia lukuun ottamatta tyttöjä ja poikia opetettu liikuntatunneilla eri ryhminä, jolloin myös eri urheilulajeja ja niiden harjoittelua on painotettu eri tavalla.¹⁴⁵ Urheilulla on aina ollut merkittävä rooli lasten ja nuorten sukupuolikäsitysten muokkaajana. Koulun liikuntakasvatuksessa toteutettu jaottelu vahvisti nuorten näkemystä sukupuolten erilaisuudesta. Naisellisen ruumiin fyysinen ja seksuaalinen olemus koettiin vastakkaisena maskuliinisen ruumiin fyysisyydelle ja seksuaalisuudelle.¹⁴⁶

Toisen maailmansodan aikana urheiluelämä oli pysähdyksissä. Vuoden 1940 Helsinkiin myönnetyt olympialaiset peruttiin sotatilan vuoksi ja monet paikalliset urheilu- ja liikuntayhdistykset olivat lamaantuneina. Raaka-aineita ja kulutustavaroita säänneltiin, mikä haittasi vapaa-ajan harrastuksia; polttoainepulan vuoksi Lahden Purjehdusseuran yhteysveneelle, joka kuljetti seuralaisia mantereelta seuran saareen, ei myönnetty öljyn ostolupaa.¹⁴⁷

4.2. Paluu sotaä edeltäviin elämänrutiineihin

Toisesta maailmansodasta toipuminen syytti jälleen Suomen teollistumiskehityksen. Teollisen rakenteen monipuolistuminen mahdollisti taloudellisen tilanteen nopean paranemisen ja palautumisen sotia edeltäneelle tasolle, eikä sotien välinen talouspulakaan enää pidätellyt elintason nousua. Suomen elinkeinorakenne muistutti kuitenkin enemmän itäeurooppalaisten pienten maiden elinkeinorakennetta kuin jo teollistuneiden muiden Pohjoismaiden.¹⁴⁸ Poikkeuksellista Suomen elinkeinorakenteen kehityksessä oli myös se, että teollisuus ja palvelut elinkeinona levisivät Suomeen lähes yhtä aikaa. Teollistuminen vauhditti Suomen talouskasvua ennennäkemättömän nopeasti, mutta maataloudesta siirryttiin myös suoraan palveluelinkeinon harjoittajaksi.

¹⁴⁴ Tiihonen 2002, s. 296.

¹⁴⁵ Meinander 1992, s. 291, 300.

¹⁴⁶ Scraton 1992, s. 86–87 Kososen 1997, s. 22 mukaan.

¹⁴⁷ Niemi 1957, s. 66.

¹⁴⁸ Karisto ym. 1994, s. 36–37, 39.

Elinkeinorakenne modernisoitui teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi samaan aikaan kaupungistumisen kanssa. Muutos tapahtui Suomessa yli puolet lyhyemmässä ajassa kuin muissa Pohjoismaissa.¹⁴⁹ Teollistumisella oli monia positiivisia vaikutuksia naisten vapautumispyrkimyksiin. Oikeus ansiotyöhön ja taloudelliseen omavaraisuuteen mahdollisti naisten tunkeutumisen aiemmin vain miehille tarkoitetuille elämän osa-alueille. Teollistumisen ohella myös palvelualojen työpaikkojen syntyminen vaikutti naisten työssäkäyntiin lisäävästi. Haavio-Mannilan mukaan naistyövoiman arvo, erityisesti juuri teollisuudessa, oli korkeimmillaan sota-aikana. Vuosien 1936 ja 1946 välisenä aikana naisten palkat nousivat suhteessa miesten palkkoihin. Nousu pysähtyi kuitenkin sodan jälkeen miesten palatessa teollisuuden työvoimaksi. Vuoteen 1970 mennessä teollisuudessa työskennelleiden naisten ansiotaso suhteessa miehiin oli pysynyt noin 70 %:ssa.¹⁵⁰

Sodan vaikutukset naisten urheiluun voidaan nähdä heijastumana yhteiskunnallisista vaikutuksista yleisesti naisten asemaan. Sodan tuomat positiiviset vaikutukset naisten urheiluun vähenivät sodan loputtua ja naisurheilu astui askeleen taaksepäin. Miesten palattua rintamalta naiset menettivät asemiaan sekä urheiluorganisaatioissa että kilpailukentillä. Vaikka naiskilpaurheilun arvostus laski, yhä useammat naiset kiinnostuivat kilpailemisesta.¹⁵¹ Sota koetteli varmasti monen naisen henkistä kestävyyttä, mutta synnytti myös kipinän laajemmasta elämänhallinnasta. Vaikeissa olosuhteissa toimiminen ja aiemmin itselle tuntemattomien asioiden hoitaminen sai naiset ehkä kokemaan oman arvonsa eri tavalla kuin ennen. Sodan jälkeen moni asia palautui sotaa edeltävään tilaan, mutta naisille paluu ei välttämättä ollut helppo. Ihmiselle paluu takaisin on taantumista, kehityksen askeleen ottamista takaisin päin. Olisiko naisten pitänyt kapinoimatta hyväksyä miesten paluu ja alistua vanhan yhteiskuntarakenteen malliin myös sodan jälkeen?

Vaikka toisen maailmansodan vaikutukset naisten ja miesten yhteiskunnallisiin rooleihin eivät olleet täysin pysyviä, sota muutti asenteita ja sai aikaan muutoksen myös sukupuolten välisissä käyttäytymisnormeissa. Naisten ajatukset rohkeammista emansipaatiopyrkimyksistä jäivät elämään ja monet äidit saattoivatkin toteuttaa pinnan alla kyteneen kapinahengen kasvattamalla tyttärensä rooliodotusten vastaisesti. Ulla Kosonen kertoo oman äidin kannustaneen häntä juoksijanurallaan. Äiti oli vakuuttunut

¹⁴⁹ Karisto ym. 1994, s. 40–41; Rantala iho 1994, s. 20–21.

¹⁵⁰ Haavio-Mannila 1970, s. 65.

¹⁵¹ Laine 2002; Nykänen 1996, s. 10.

jokaisen ihmisen mahdollisuuksista toteuttaa unelmansa, vaikka hän ei itse pystynytäkään välttämään kotiäidin roolia. Urheileva tytär oli hänelle riittävä kapinan korvike.¹⁵²

4.3. Jollat innostavat junioreita

Maailmalla purjehdus oli jo leviämässä suuremman harrastajajoukon tietoisuuteen sekä avomeri- että jollapurjehduksen kehityksen ansiosta. Suomessa kehitystyö oli vasta alkuvaiheessa yksityyppiluokkien osalta. Toisen maailmansodan jälkeen hyväksyttiin kansainvälinen puuveine, Louhi, uudeksi kilpailuluokaksi.¹⁵³ Yksityyppiveneiden yleistyessä purjehdusurheilu sekä välineellistyi että muuttui purjehtijalle fyysisesti raskaammaksi. Urheilullista purjehdusta edustavat nykyäänkin kevytveneet ja jollat, joita purjehditaan yleensä yksin, kaksin tai kolmen hengen miehistöllä. Junioripurjehduksen yleistyessä 1940-1950 -luvulla jollat levisivät Suomeen muita kevytveneitä nopeammin.¹⁵⁴ Toinen 1940-luvun aikana kehitetty vene oli N-vene, joka oli hieman suurta jollaa kookkaampi ja painavampi. N-veneeseen syntysijana oli Näsijärvi. Lahtelaiset purjehtijat hankkivat sodan jälkeen N-veneitä myös Vesijärvelle. Uusien veneiden hankkiminen sai aikaan seuran junior-osaston perustamisen, koska veneiden katsottiin olevan helppoja purjehdettavia myös purjehdusta aloitteleville.¹⁵⁵ Monissa purjehdusseuroissa purjehdusurheilua markkinoitiin nuorisolle, jotta seuroihin saataisiin lisää jäseniä.

1930-luvun lopussa oli jo näkynyt merkkejä jollien lisääntymisestä purjehdusseuroissa ja esityksiä oli tehty mm. naisten ja tyttöjen saamiseksi mukaan jollapurjehdukseen. Rauman Purjehdusseuran historiikin mukaan 1940-luvulla, sodan jälkeen, joitakin naisia tuli mukaan kilpapurjehdukseen. He purjehtivat lähinnä jollilla. Vuonna 1946 alkoi seurassa todellinen junioritoiminta, johon osallistui myös muutamia tyttöjä.¹⁵⁶ Jollat eivät kuitenkaan saavuttaneet heti sodan jälkeen suurta läpimurtoa suomalaisessa purjehdusurheilussa. Syynä saattoi olla se, että jälleenrakennustyöt vaativat panostusta ja monet seurat tarvitsivat aikaa toimintansa palauttamiseen sotaa edeltävälle tasolle.

¹⁵² Kosonen 1992, s. 29.

¹⁵³ Polón 1973, s. 652.

¹⁵⁴ emt., 652–653.

¹⁵⁵ Niemi 1957, s. 76–78.

¹⁵⁶ Lehmuskallio & Salo 1999, s. 231–232.

Helsinkiläisen NJK:n naisilla oli merkittävä rooli seuran junioritoiminnassa. Naisten toimiessa ohjaajina saivat he houkutelua purjehduksen maailmaan myös tyttöjä.¹⁵⁷ Esikuvallisuus on yksi urheilun vanhimmista myyteistä. Erityisesti naiset, jotka ovat rohkeasti kyseenalaistaneet naisten heikkouden maskuliiniseksi leimatuissa urheilulajeissa, ovat esikuvia niille naisille ja tytöille, jotka eivät ilman kannustusta olisi uskaltaneet mukaan harrastukseen. Kilpapurjehtijanaisten esikuvallisuudesta voi puhua vieläkin, vaikka naiset ovatkin olleet mukana purjehdustoiminnassa eri tavoin jo yli sata vuotta:

”Mut että monet tuli sanomaan aina sitä, että jälkeensä, et hei, mä näin sut silloin siellä ja siellä tai te olitte sillee ja sillee, et kun mä näin, et sä pärjät, ni mä aattelin, et mäkin pärjään. Toki sitä on oltu myös esikuvana, et ihmiset tottu siihen, et noinkin pieni voi pärjätä.”

RPS:aan oli tullut joka vuosi 1–7 uutta naisjäsentä 1920-luvulta lähtien. Vuonna 1950 aktiivisia naisia olikin riittävästi perustamaan seuraan naisjaoston, joka päätti perustamisensa kunniaksi luovuttaa uuden ”Naisten Doop” -nimisen kiertopalkinnon seuralle.¹⁵⁸ Naisten osallistuminen seurojen aktiiviseen toimintaan laajeni nais- ja huvitoimikunnista myös muihin tehtäviin. Joissakin seuroissa naiset pääsivät junioriohjaajiksi. Lahdessa purjehdusseuran rahastonhoitajaksi valittiin sodan jälkeen vuonna 1942 neiti Hanson, joka hoiti tehtävänsä vuoteen 1957, jolloin seura täytti 50 vuotta.¹⁵⁹ Helsingin vanhin purjehdusseura, NJK, valitsi vuonna 1949 naisen kilpailutuomariksi. Hänestä tuli seuran ensimmäinen virallinen naistoimihenkilö. Historiikin mukaan naiset kuitenkin lunastivat paikkansa seurassa vasta vuonna 1953, kun kahdelle naispurjehtijalle, rouvia kumpikin, myönnettiin seuran ”Suuri purjehtijamerkki”.¹⁶⁰ Toinen helsinkiläinen seura, HSS, oli vuonna 1935 myöntänyt ensimmäisen kilpapurjehdusmerkin naispurjehtijalle. Naisten kunnioitus kilpapurjehtijoina jatkui kymmenen vuotta myöhemmin, kun joka vuosi 1950-luvulle asti ainakin yksi ansioitunut nainen lunasti paikkansa purjehdusmaailmassa vastaanottaessaan III-luokan kilpapurjehtijamerkin.¹⁶¹

¹⁵⁷ Smedslund 1961, s. 117, 285.

¹⁵⁸ Lehmuskallio & Salo 1999, s. 231–232.

¹⁵⁹ Niemi 1957, s. 129–130.

¹⁶⁰ Smedslund 1961, s. 116.

¹⁶¹ Kokkola 1993, s. 273.

4.4. Jollapurjehtija ja Hai-purjehtija

Naiset eivät vielä 1950-luvulla valloittaneet merten ja sisävesien kilpapurjehdusratoja. Purjeveneiden kehitystyön tavoitteena oli lajin levittäminen suuremmalle harrastajajoukolle. Uusien venetyyppien suunnittelua ja rakentamista ohjasivatkin mahdollisesti seurojen ja liiton tavoitteet suuremman harrastajamäärän saavuttamisesta. Uudet venetyypit, kuten jollat ja muut kevytveneet, tavoittivatkin köliveneitä paremmin naispurjehtijoita, nuorisoa ja sosioekonomiselta asemaltaan keskiluokkaan kuuluvaa väestöä.

Suomen Purjehtijaliiton vuoden 1950 venekalenterin rekisterissä oli naisten omistamia veneitä alle kymmenen. Hai-vene oli suosituin naisten nimissä rekisteröity vene. Jokainen venerekisterissä ollut vene oli rekisteröity eri purjehdusseuraan. Purjehtijaliiton venerekisterissä olleista veneistä ainoastaan yksi oli jolla, muut edustivat kokoluokaltaan suurempia köliveneitä.¹⁶² Naisten purjehdus ei ollut keskittynyttä, vaikkakin vuonna 1950 rekisterissä olleet veneet olivat merenrantakaupungeissa. Vaikka eri purjehdusseurat olivat jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan markkinoineet jollapurjehdusta naisille sopivana purjehdusmuotona, ei merkkejä naisten innostumisesta ollut näkyvissä vielä 1950-luvun alkupuolella. On kuitenkin mahdollista, että kaikkia veneitä, erityisesti kevytveneitä, ei rekisteröity Purjehtijaliittoon. Virheitä saattaa aiheuttaa myös se, että omistajien etunimiä ei ole kirjoitettu kokonaan venerekisteriin. Rekisteriä tutkiessani huomasin, että kokonaan oli kirjoitettu ainoastaan naisten nimet. Myös Leena Laineen tekemä huomio tukee tulkintaani, koska hänen mukaansa vielä 1930- ja 1940-luvuilla naisten etunimet kirjattiin kilpailujen tuloslistoihin kokonaisuudessaan. Yksi haastateltavista on myös huomannut veneiden olleen pääasiassa miesten omistuksessa. Hän muistaa veneenrekisteröinnin olleen lähes poikkeuksetta perheen miehen tehtävä. Hän kuvaa sitä seuraavasti:

” ... katsoo venerekisteriä läpi niin, niin vähän siellä on naisia, jotka omistaa siis veneen, että kyl se pääasiassa on miehiä. Jollaluokissa tietysti, mut sit kun kiivetään katsomaan kölivenepuolella, niin se on kauttaaltaan hyvin miehistä. Ja se on mies myöskin, kun rekisteröi sen veneen Purjehtijaliittoon, nainen ei voi missään nimessä tehdä sitä – oli ennen – se oli hänelle niin tärkeää. Se oli aika huvittavaa kyl, mut näin

¹⁶² Harald Alftanin henkilöarkisto, Finlands båtkalender – Suomen venekalenteri 1950.

se oli. Se on niin tunteellinen ja sit tällöinen, se vene on, on tälle miehelle, se on vaimoa varmaan tärkeämpi, uskoisin, monessa tapauksessa.”

Sama mielikuva miehestä veneenomitajana elää edelleen. Haastattelemani naispurjehtijan tarina kertoo siitä selkeästi:

*”Köliveneissä se on niin kun harvinaisempaa, et nainen omistaa sen veneen. Ja on se, kyl mä huomaan niin kun kesälomapurjehduksilla, koska mä omistan sen veneen, **se on siis mun vene**, sit kun me mennään mun miehen kans jonnekin satamaan, ni kaikki rupee aina juttelee niin kun mun miehen kanssa, et mimmonen toi sun vene on. Et se oletusarvo on sillee, et se mies on se joka omistaa ja on se kippari. ... Mua oikee niin kun välillä vähän harmitti, kun sillon kun mulla oli ihan uus, tai mulle oli uus mun vanha vene, ni mä olin kauheen ylpee siitä ja sit kaikki vaan onnitteli mun miestä, kun sillä on niin kiva vene ja mä olin vähän siin niin kun, et hitsi, kun tää on mun vene...et sillon se vähän niin kun harmitti.”*

Frisk Bris (FB) on yksi Suomen vanhimmista purjehdusurheilua koskevista julkaisuista. Ensimmäisen kerran lehti ilmestyi vuonna 1903. Lehti on ruotsinkielinen ja ilmestyy edelleen ruotsinkielisenä purjehdusurheilun äänenkannattajana. Vuonna 1950 ilmestyneissä numeroissa naisten ja tyttöjen purjehduksesta löytyi kymmenisen mainintaa. Frisk Bris -lehden 47. vuosikerrasta poimimani maininnat koskivat kilpapurjehdusta ja olivat pääasiassa kilpailujen tuloksia. Lehtien kirjoituksista päätellen jollapurjehdukseen oli vähitellen leviämässä myös tyttöjä. Kaupungeista tytöt edustivat Espoota ja Helsinkiä. Esbo Segelförening (ESF) pyrki systemaattisesti järjestämään junioritoimintaa ja panostus tuottikin tulosta. Seuran junioreiden innostus jollapurjehdukseen oli merkillepantavaa. FB:n junioripalstalla tutustuttiin espoolaisten toimintaan. Junioriharjoituksia järjestettiin joka keskiviikko, jolloin nuoret pojat opettelivat purjehduksen perusteita. Kirjoittajan mukaan ”katsomalla sivusta poikien toimintaa ja ottamalla osaa keskusteluun saa käsityksen purjehduksesta vaativana harrastuksena”. Vaikka kirjoituksessa puhutaan pääasiassa pojista, on loppupuolella huomioitu myös lahjakkaimmat jollapurjehtijatytöt, jotka ovat menestyneet kesän kilpailuissa.¹⁶³ Junioripurjehduksen suosion kasvusta kertoi myös NJK samaisella Frisk Bris’n junioripalstalla. Erityisesti sodan jälkeen kiinnostus junioripurjehdusta kohtaan

¹⁶³ FB 2/1950 Sten Enbom, s. 40.

oli kasvanut huomasti. Artikkelissa kehuttiin myös seuran parasta naisjunioria.¹⁶⁴ On vaikeaa sanoa, synnyttikö lasten ja nuorten innostus purjehdusta kohtaan tarpeen rakentaa uudenlaisia, helposti purjehdittavia jollia vai johtuiko nuorten innostus sopivien veneiden ilmestymisestä markkinoille. On mahdollista, että vasta sodan jälkeen junioripurjehtijoiden kysyntä kohtasi jo hieman aiemmin lajiin mukaan tulleet jollat ja näin myös seurojen tavoittelemat nuoret potentiaaliset jäsenet innostuivat purjehduksesta kilpailulajina.

Tyttöjen ohella myös muutamat Helsingin seudulta olevat naiset purjehtivat aktiivisesti kilpaa 1950-luvun alkupuolella. Heidän edustamansa veneluokat olivat Hai, Lightning ja Vikla. Viimeksi mainitut ovat kevytveneluokkia. Merenkävijöitä (M) edustanut Lightning-purjehtija kipparoi venettään kesän aikana peräti 11 eri kilpailussa. Huomionarvoista on, että yksityyppiluokat olivat naisten suosiossa. Olof Wallin kirjoitti vuoden 1950 Frisk Bris -lehdessä Suomen purjehdusurheilun sodanjälkeisistä kehitysnäkymistä. Hänen mukaansa suomalainen purjehdus oli avoin ottamaan vastaan uusia tuulia, joita etsittiin yhdessä läntisen naapurimaan kanssa. Erityisesti tähtäimessä olivat uudet kansainväliset yksityyppiluokat, koska tulevaisuudessa vanhat mittaluokituksen mukaan rakennetut veneet korvattaisiin kilpailukykyisillä yksityyppiluokkien veneillä.¹⁶⁵ Jollat, kevytveneet ja pienimmät köliveneet levisivät naisten kilpaveneiksi varmasti myös siksi, että niiden purjehtiminen oli suhteellisen helppoa eikä purjehduksen aloittaminen vaatinut suuria investointeja. Miehistöäkin tarvittiin vain kahdesta kolmeen henkeä. Yksityyppiluokkien kilpailuissa purjehdustaidon merkitys korostui, koska veneet olivat lähes identtisiä. Naisten ja miesten välisiä purjehdustaitoja mitattiin juuri yksityyppiluokkien rantautuessa Suomen purjehdusvesille. Yksi helsinkiläisen HSS:n todellisista naispurjehtijoista purjehti Vikla-luokassa 1950-luvulla ja sai vuonna 1954 II-luokan kilpapurjehdusmerkin purjehdusmenestyksestään. Tämä naispurjehtija omisti itse veneensä ja toimi myös sen kipparina.¹⁶⁶

Pääsivätkö naiset miesten kipparoiimiin kilpaveneisiin miehistönjäseniksi vai purjehtivatko he keskenään omistamallaan veneillä? Aikaisemmin oli järjestetty naisille omia purjehduskilpailuja monissa purjehdusseuroissa, mutta osallistujamäärät olivat olleet alhaisia. Vaikka naiset eivät omistaneet veneitä, taistelivat he ”naisten maljoista”

¹⁶⁴ FB 3/1950 Michael Berner, s. 62.

¹⁶⁵ FB 2/1950 Olof Wallin, s. 25.

¹⁶⁶ Kokkola 1993, s. 274.

ja muista palkinnoista miestensä veneillä. Esimerkiksi Lahdessa purjehdittiin ensimmäinen naisten oma kilpailu vuonna 1949. Kilpailun voitti vene nimeltä Hai-Boy, jota ohjasi rouva Waltari.¹⁶⁷ Tietoa miesten suhtautumisesta naisten purjehdusharrastukseen ei ole. NJK:n historiikin kirjoittaja Tor Smedslund toteaa kuitenkin naisista puhuttaneen alentavasti siihen aikaan, kun naisia alkoi näkyä merellä enemmän. Hän myöntää myös, että naiset ja lapset olivat pitkään epäkiitollisessa asemassa purjehduksen kehittyessä urheilumuotona.¹⁶⁸ Ehkä sodan jälkeisenä aikana hyväksyttiin tyttöjen jollapurjehdus paremmin kuin naisten astuminen isompiin merikelpoisiin veneisiin, joiden käsittelytaito, ohjaaminen ja purjeiden hallinta, oli aina mielletty miehiseksi ominaisuudeksi. Jollapurjehduksella ei vielä ollut vahvoja perinteitä, jotka olisi naisten tai tyttöjen toimesta jouduttu murtamaan.

4.5. ”Sulkia veneissä ja hatuissa”

1960-luvulla Suomen Valtakunnan Urheiluliitosta (SVUL) tuli porvarillisen urheiluliikkeen keskusjärjestö; myös Suomen Purjehtijaliitto liittyi SVUL:oon.¹⁶⁹ Tästä huolimatta purjehdusurheilun muuttuminen koko kansan harrastukseksi tiedostettiin myös Suomen Purjehtijaliitossa. Vuonna 1960 purjehdusseurojen yhteiset Purjehtijapäivät avattiin hengessä, joka kuvasti pienveneiden suurta merkitystä purjehduksen kehityksessä ja lajin leviämässä jokaiseen sosiaaliluokkaan. Purjehtijapäivien tervehdyssanojen mukaan ”purjehdusurheilua hallitsevat pienet veneet. Suurin osuus on jollilla, keveillä ja käteville kanootinkokoisilla veneillä, joissa miehistönä on yksi tai kaksi miestä (tai naista, jotka muodostavatkin huomattavan osan nykyajan kilpurjehtijoista)”. Purjehtijaliitossa oltiin jo huomattu naisten lisääntynyt osallistuminen kilpurjehdukseen. Kevytveneiden ohella myös muutamat yksityyppiluokat olivat saavuttaneet suurta suosiota: ”Hai- ja Kansanveneiden omistajat yhtä vähän kuin jollapurjehtijatkaan eivät koostu määrätystä kansalais- tai omaisuusluokista. Mainittuja venetyyppejä, joita voidaan käyttää sekä kilpailemiseen että koko perheen lomapurjehduksiin ovat hankintakustannuksiltaan halvempia kuin esimerkiksi Moskvitch-auto. ... Esimerkkinä purjehduksen ”demokratisoitumisesta” mainittakoon, että Helsingin Työvään Pursiseuralla ja Turun Työvään Pursiseuralla on

¹⁶⁷ Niemi 1957, s. 89.

¹⁶⁸ Smedslund 1961, s. 116, 283.

¹⁶⁹ Vasara 1992, s. 393.

johtava asema Hai-luokassa”.¹⁷⁰ Purjehduksen leviäminen moniin kansanluokkiin tapahtui yhtä aikaa veneiden kehitystyön kohdistuessa niiden monikäyttöisyyteen. Kilpailut olivat osa purjehdusta, mutta purjehduksen merkitys perheiden vapaa-ajan harrastuksena kasvoi. Vuonna 1961 ilmestyneessä NJK:n satavuotishistoriassa kerrotaan naisten osallistumisen purjehduselämään muuttuneen merkittävästi.¹⁷¹ Naisten roolin muutosvoimina lajinkehityksen näkökulmasta olivat edellä mainitut jollapurjehduksen kehittyminen ja perheveneiden tulo markkinoille.

1960-luvulla naisten toiminta purjehdusurheilussa jatkui edellisen vuosikymmenen kaltaisena. Heti sodan jälkeen naiset olivat aktivoituneet junioriohjaajina muutamissa seuroissa ja vuonna 1960 NJK:n juniorikomiteaan valittiin naisjäsen. Hän oli itsekin aktiivinen jollapurjehtija ja omisti Sulkaveneen (Vingbåt), joka oli nuorten suosiossa 1960-luvulla. Vuoden 1960 Purjehtijaliiton venerekisterin mukaan naiset, oikeammin tytöt, omistivat Sulkaveneitä eniten suhteessa muihin veneisiin. Erityisesti NJK:n tyttöpurjehtijoilla oli omia jollia. Muutama Sulkavene oli myös espoolaisilla ESF:n tytöillä. Muita naisten omistuksessa olleita veneitä olivat Hai-veneet, joista yksi löytyi Lahdesta, Vikla ja Pohjoismaiset Kansanveneet (Nordiska Folkbåt). Pääkaupunkiseudulla oli edelleen suurin osa naisten omistamista veneistä. Lahden ohella myös Turussa (ASS) ja Kokkolassa (GSF) oli naisten omistuksessa olevat veneet.¹⁷² 1960-luku oli selvästi käänntekevä vuosikymmen tyttöjen purjehdusharrastuksessa. Sulkaveneiden leviäminen myös tyttöpurjehtijoiden omistukseen on merkki laajemmasta muutoksesta. Ero vuosien 1950 ja 1960 venerekistereiden välillä on juuri juniorien omistamien veneiden määrässä. Ilman Sulkaveneitä naisten omistamat veneet olisivat jopa vähentyneet vuonna 1960 suhteessa kymmenen vuotta aikaisempiin tietoihin.

Muutaman hallitusjäsenen ja varajäsenen ohella naisia oli mukana vuonna 1960 Purje ja Moottori¹⁷³ -lehden toimituksessa. Lehden toimitusvaliokunnan jäsen, filosofian ylioppilas, purjehti aktiivisesti kilpaa Finn-jollalla. Luokkaliitoista Lightning-liiton tiedotussihteerin toimea hoiti nainen. Tiedotustoiminnan levitessä naisten toimiksi liitossa ja seuroissa naiset jatkoivat toimintaansa jo aiemmin valloitetuilla alueilla. Helsingissä NJK valitsi rouvan seuran klubimestariksi. Tämä oli luonnollinen

¹⁷⁰ Suomen Urheiluarkisto, Suomen Purjehtijaliiton toimintakertomus vuodelta 1960.

¹⁷¹ Smedslund 1961, s. 117.

¹⁷² Harald Alftanin henkilöarkisto, Finlands båtkalender – Suomen venekalenteri 1960.

¹⁷³ Purje ja Moottori ilmestyi myöhemmin Purjehtija -lehtenä. Purjehtija on nykyään Suomen Purjehtijaliiton epävirallinen julkaisu.

kunnianosoitus, koska naiset olivat tulleet seurojen toimintaan mukaan juuri kerho- ja huvitoimintaan. Kuva, jonka esimerkiksi Lahden Purjehdusseuran 50-vuotishistoriikki rakensi seuran alkutaipaleen toiminnasta, perustui paljolti kilpailutoiminnalle. Kerhotoiminnan merkitys alkoi kasvaa purjehdusseurojen aktiivisessa toiminnassa ja kilpailutoiminta seuran jäsenistön kokoajana heikentyi. Monet seurat rakensivat kerhomajoja tai kunnostivat jo olemassa olleita rakennuksia palvelemaan seuran toimintoja 1900-luvun kahden ensimmäisen neljänneksen aikana. Paviljongeissa järjestetty klubitoiminta yhdisti suurempaa jäsenistöjoukkoa kuin kilpailutoiminta.

Kilpapurjehdukseen naiset osallistuivat edelleen Vikla- ja Lightning-luokissa. Lightning-luokan Suomenmestaruuden voitti vuonna 1960 loviisalaista Östra Nylands Segelförening -seuraa (ÖNS) edustava venekunta, jossa naispurjehtija oli gastina. Vikla-luokassa sisaruspari voitti hopeiset SM-mitalit. Veli purjehti kipparina ja sisko gastina. Heidän edustamansa seura oli helsinkiläinen Brandö Seglare (BS). Eri seurat järjestivät naisille omia kilpailuja; monet jatkoivat pitkään jatkuneita perinteitä, joissa palkintoina oli erityisesti naisille tarkoitettut kiertopalkinnot. Näsijärven purjehdusohjelmassa kesällä 1960 olivat avoimien purjehduskilpailujen lisäksi naisten, puosujen (= gastien) ja junioreiden omat kiertomaljakilpailut.¹⁷⁴ Pääkaupunkiseudun rannikolla HSS jakoi perinteisen ”Damernas Challengepokal” -kiertopalkinnon naisten kilpailun voittajalle. Myös BS ja ESF järjestivät naisille omat kilpailut. ESF:n kilpailu oli tyttöjen purjehdus, mikä kuvastaa hyvin seuran keskittymistä erityisesti junioripurjehdukseen.¹⁷⁵

SM-mitalien lisäksi naispurjehtijat saivat muitakin tunnustuksia aktiivisesta toiminnastaan. Turussa ASS luovutti II-luokan kunniamerkin ansiokkaasta työstä seuran hyväksi. Yksi tytöistä sai seuran juniorimerkin. ”Sulan hattuunsa” sai myös tamperelainen rouva Bjurström, joka vastaanotti II-luokan harrastusmerkin. Hänen kotipaikkansa ja sukunimensä perusteella voisi päätellä, että hänen sukunsa jatkaa edelleen ansiokkaasti purjehdusperinteitä. Nykyinen huippupurjehtija Rikard Bjurström purjehtii monia veneluokkia ja tekee myös päivätyönsä purjevalmistajana.

Perheen vaikutusta purjehdusharrastuksen aloittamiseen ei voi liiaksi korostaa. Vuoden 1960 julkaisuista ja venerekisteristä löytyvät maininnat kertovat yhden aktiivisen purjehdusperheen naisten harrastuksesta. Samassa seurassa, NJK:ssa, toimineet naiset

¹⁷⁴ Purje ja Moottori 7/1960, P. Palo, s. 170.

¹⁷⁵ FB 4/1960, s. 26.

omistivat sekä Viklan että Sulkaveneen. Mitä ilmeisimmin he olivat sukulaisuussuhteeltaan äiti ja tytär. He osallistuivat sekä kilpailuihin että seuratoimintaan. Perheen rooli korostui myös naispurjehtijoiden haastatteluissa. Yhtä lukuun ottamatta jokainen heistä oli innostunut purjehduksesta perheen harrastuksen kautta. Heidän vanhempansa omistivat retkeilyyn sopivia veneitä ja ainakin yhden naispurjehtijan perhe kilpaili myös aktiivisesti. Hänelle erityisesti oma äiti oli esikuvallinen purjehtija:

”Meidän suvussa purjehtiminen on itsestään selvyys eli mun vanhemmat purjehtii molemmat eli myöskin mun äiti on purjehtinu kilpaa ja nimenomaan toiminu kipparina, ja edelleenkin hän toimii kipparina, kun he purjehtivat kahdestaan. Mun isä on ollu aina se matruusi, gastii.”

5. ONKO KILPAPURJEHDUS SISUKKAIDEN PIENTEN NAISTEN URHEILULAJI?

Purjehdusurheilussa puuveneet hallitsivat vielä 1960-luvulla Suomen vesistöjä, mutta uusia veneenrakennusmateriaaleja kehitettiin hoitoa vaativan puun korvikkeeksi. Lujitemuovi korvasikin pian puun veneiden rakennusmateriaalina ja yksityyppiluokkaveneiden rakentaminen helpottui, kun niiden runkomuodoista saatiin lujitemuovin ja muottien ansiosta lähes identtisiä. Vaikka jo puusta veistettyjen yksityyppiluokkiin luettavien veneiden mittatoleranssit olivat tiukkoja, eivät puuveneet koskaan olleet yhtä samankaltaisia kuin muottiin tehdyt lujitemuoviveneet. Suomeen syntyi ensimmäinen muovivenekilpaluokka vuonna 1969, kun Hans Groop suunnitteli H-veneet.¹⁷⁶

H-vene syntyi Suomessa mittatilaustyönä suotuisiin olosuhteisiin. Liikunnan ja urheilun kentällä työväestön ja porvariston luokkarajat alkoivat murtua jo 1960-luvulla. Kaksi vuosikymmentä myöhemmin selkeitä luokkarajoja ei enää ollut.¹⁷⁷ Purjehduskaan ei ollut enää 1970-luvulla varakkaimman yhteiskuntaluokan vapaa-ajan viettoa, vaan myös keskiluokka vaurastui ja hankki veneitä. H-veneestä kehitettiin sekä kilpa- että retkikäyttöön soveltuva vene ja se saavutti Suomen ohella myös muualla Euroopassa erittäin laajan suosion. H-veneitä on rakennettu noin 5000 kappaletta, joista Suomessa on yli 900.¹⁷⁸

Uuden venetyypin erinomainen menestyminen markkinoilla osoitti purjehduksen suosion kasvun suomalaisten harrastuksena. Vuosien 1965–1989 välisenä aikana suomalaisten purjehdusseurojen jäsenmäärä kaksinkertaistui 17 500 jäsenestä lähes 35 000 jäseneseen. Purjehdusurheilun ensimmäinen levinneisyysaalto osuu juuri 1960-luvun lopulle. Samaan aikaan myös muut ”herrasmiesurheilulajit”, kuten tennis, ratsastus ja golf, lisäsivät kannatustaan suomalaisessa liikuntakulttuurissa.¹⁷⁹ Kymmenisen vuotta aiemmin muutamat muut purjehduksen yksityyppiveneluokat, tosin puuveneet, olivat innostaneet suomalaisia purjehtijoita. Kuitenkin väestön vaurastuminen ja suuremman kansanjoukon nouseminen ylempiin sosiaaliryhmiin mahdollisti kalliiden harrastusvälineiden hankinnan vasta myöhemmin.

¹⁷⁶ Polón 1973, 652.

¹⁷⁷ Hentilä 1992, s. 366–367.

¹⁷⁸ Nukari 2000, s. 33–34.

¹⁷⁹ Vasara 1992, s. 412, 415, 417.

5.1. Naiset valloittavat vesiä 1980-luvulla

1980-luvulta alkaneen naisurheilun kehityksen viimeisen jakson aikana alkoi toiminta naisten ja miesten tasa-arvoisen urheilun puolesta.¹⁸⁰ Naisten aktiivisuus lisääntyi monissa miesvaltaisissa urheilulajeissa, kuten jalkapallossa ja muissa perinteisemmin miesten peleinä tunnetuissa lajeissa. Urheilussa tapahtuneen muutoksen seurauksena naiseuden ja miehisyiden rajat muuttuivat häilyviksi.¹⁸¹ Arkistolähteiden perusteella myös naispurjehduksen nousukausi alkoi Suomessa 1980-luvulla. Maininnat naisten osallistumisesta ja menestyksestä purjehduskilpailuissa lisääntyivät ja naisia alkoi näkyä myös retkipurjehduksilla. Naisurheilussa edistysaskeleita otettiin myös järjestötoiminnassa. Kun vuonna 1994 perustettiin Suomen Voimistelu- ja Liikuntaseurat ry. (SVoLi), leimautui se heti naisten omaksi liitoksi niin kilpailulajien kuin hallinnoinnin osalta.¹⁸² Naiskilpurjehtijoiden muistikuvat 1970- ja 1980-lukujen taitteesta tukevat muiden lähteiden muodostamaa käsitystä naisten purjehdusinnostuksen lisääntymisestä:

”Mun mielestä siinä on tapahtunu silleen, että sillon ’70-luvulla ni se oli hyvin harvinaista, että siellä oli naisia mukana, sitä ennenhän se oli todella niin, et se oli miesten laji, et naisilla oli sitte ne valkoset vekkihameet ja ne lähti sunnuntaipurjehduksille, retkipurjehduksille, päiväpurjehduksille mukaan. ... Sitte siin vaiheessa, kun on tullu nää Optimistijollat, niin sitten sinne on tullu niitä tyttöjä ja se on niin kun siellä hyväksyty. Mut sit köliveneissä se oli vielä sellasta, että ei oikeen, ne jäi sitte aina pois tai sitte ne oli tyttöystäviä ja katto rannalta. ... Sitte, kun rupes tulee nää niin sanotut matkaveneet eli tuli mukavuuksia veneisiin, ni sillon rupes olee sitte jo niin kun rouvia, tyttöystäviä mukana retkipurjehduksilla ja sieltä kautta, et niitä on ollu siellä retkipurjehduksissa, ni on lähetty leikkimielisiin kisoihin, matkakisoihin mukaan ja se on sieltä lähteny sit pikku hiljaa, ja sitte taas heidän lapsensa, ni eivät enää oo kohdanneet niitä ennakkoluuloja vaan sitte niillä leireillä näki hyvinkin, että sinne koko perheen katras laitettiin, se ei ollu vaan pojat.”

”Silloin, kun mä oon ite alotellu joskus, ni se oli ihan normaalia, että tytötkin purjehti jollilla, silloin ei ollu mitään niin kun eroa, mut sitte kyl pikku hiljaa, kun rupes purjehtimaan isoilla veneillä, niin tottakai se on aina niin kun huomiota herättävää,

¹⁸⁰ Laine 2002.

¹⁸¹ Nykänen 1992, s. 62.

¹⁸² emt., s. 62.

ihmiset kiinnittää huomioon, et hei tuol onkin naisia. ...Ehkä tää koko maailma on muuttunu niin kun samaan tahtiin, et naisii on monissa eri tehtävissä ja monissa lajeissa ja tekee ihan mitä vaan, et ehkä se niin kun sillä lailla on muuttunu.”

Yhteiskunnalliset tilanteet ja muutokset esimerkiksi taloudellisella sektorilla heijastuivat liikunta- ja urheilukulttuuriin. Myös purjehdusurheilu sai vaikutteita suomalaisen yhteiskunnan nousu- ja lamakausista. Haastatteluissa 1980- ja 1990-luvuilla tapahtuneita muutoksia analysoitiin seuraavalla tavalla:

”Ja sitte tietenkin tuli niin sanottu elintasokausi eli oli huippuhyvä tällanen taloudellinen, materialistinen kausi, niin sillon oli ihmisillä varaa hankkia isoja veneitä ja sillon lähti se kans, et sieltä myöskin niin kun naiset pääs helpommin mukaan. Ja sitte myöskin naisilla oli enemmän jo aikaa ja tuli naisen asemassa sellanen itsenäistyminen, et se ei ollu enää tavatonta, et lähetään tyttöporukassa.”

”Samaan aikaan, kun meillä oli yleinen lama, niin samaan aikaan myös niin kun selkeesti purjehduksen alottavat, semmoset Optimisti-alottavat, ni niit selkeesti tuli vähemmän ja sit tietysti myös tyttöjä sen mukana, kun aina on ollu enemmän poikia.”

Suomen Purjehtijaliiton seurojen jäsenrekistereiden mukaan vuonna 1970 purjehdusseuroissa oli yhteensä noin 18 000 jäsentä. Naisia jäsenistä oli 14 % ja tyttöjä 4 %. Kymmenen seuraavan vuoden aikana jäsenmäärä kasvoi 28 000:een. Naisten osuus kasvoi 17 %:iin, mutta tyttöjen osuus seurojen jäsenistä pysyi ennallaan (ks. kuvio 3 s. 93). Helsinkiin vuonna 1975 perustetun jollapurjehdukseen suuntautuneen seuran, Jollareiden (J), jäsenjakauma kertoo kuvaavasti jollapurjehduksen merkityksestä nuorten naisten ja tyttöjen harrastuksena. Vuonna 1980 naisjäsenten osuus oli 30 % ja tyttöjen 22 % koko seuran jäsenistöstä.¹⁸³

Kansainvälisillä vesillä naiset ovat saaneet tunnustusta kilpurjehtijoina 1900-luvun viimeisen neljänneksen ajan. Vaikka naiskilpurjehtijoiden määrä on nykyäänkin vähäinen, naisia osallistuu kilpailuihin enemmän kuin koskaan ennen. Viimeisten vuosikymmenien aikana naiset ovat osallistuneet ensimmäisiä kertoja suuriin ja arvostettuihin purjehduskilpailuihin, kuten maailmanympäripurjehdukseen ja America's

¹⁸³ Suomen Purjehtijaliiton seurojen vuosiraportit vuosilta 1970 ja 1980.

Cup -kilpailuun.¹⁸⁴ Suomalaisen naisten osallistuminen kansainvälisiin purjehduskilpailuihin alkoi 1980-luvulla, mutta lisääntyi huomattavasti 1990-luvun alkupuolella. Naisten osallistumiseen vaikuttavana tekijänä voidaan pitää vuoden 1988 Soulin olympialaisia, jolloin naiset purjehtivat olympiamitaleista ensimmäistä kertaa omilla sarjoissaan.¹⁸⁵ Olympialaisiin naiset hyväksyttiin siis omilla veneluokissaan 88 vuotta sen jälkeen, kun ensimmäiset purjehdusmitalit oli jaettu miespurjehtijoiden kesken. America's Cup kohtasi ensimmäiset naispurjehtijat vuonna 1995: lähes 150 vuotta ensimmäisen kilpailun jälkeen.¹⁸⁶

5.2. Naistoimikunnat, -komiteat ja -jaostot

Koko purjehdusurheilun historian aikana naisten näkyvintä toimintaa on ollut naistoimikuntien tekemä työ. Nämä toimikunnat olivat purjehdusseurojen ensimmäisiä virallisia naisten yhteenliittymiä. Naistoimikuntien toiminta ei liittynyt suoraan purjehdusurheiluun vaan oli pääasiassa maalla tapahtuvaa toimintaa, johon kuuluivat seuran paviljongin ylläpito, juhlien järjestäminen, arpajaiset ja palkintojen hankkiminen kilpailuihin. Usein ne naiset, jotka kuuluivat seurojen naistoimikuntiin, eivät olleet aktiivisia kilpapurjehtijoita. He saattoivat kuulua kuitenkin myös seuran muihin toimikuntiin. Nämä naiset halusivat olla aktiivisia yhdistystoimijoita ja olivat useimmiten tulleet purjehdukseen mukaan aviomiestensä tai poikaystäviensä kautta.

Vielä 1970-luvulla naisia kuului eniten juuri naiskomiteoihin ja -toimikuntiin. Naisia osallistui myös purjehduslautakuntien ja juniorijaostojen päätöksentekoon. Seurojen hallituksissa naisia ei juurikaan ollut, mutta mikäli nainen oli seuran hallituksen jäsen, hän toimi yleensä sihteerinä tai naistoimikunnan edustajana. Erään haastateltavan muistikuviiin olivatkin jääneet yksittäiset naiset, jotka oli valittu miesvaltaisiin hallituksiin. Nainen pääsikin tuolloin sihteeriksi, olihan hän ”kirjoitustaitoinen”. Naistoimikunnat toimivat myös naisten väylinä purjehdusseurojen hallituksiin. Toisaalta tämä ei ehkä edistänyt naisten asemaa purjehdusseuroissa tavalla, jota aktiivisesti kilpailevat naiset halusivat. Haastatteluissa kävikin selkeästi ilmi, että nuoremmat naiskilpapurjehtijat eivät juurikaan olleet tekemisissä edustamiensa seurojen naistoiminnan kanssa. Heille naistoimikuntien tehtäviä olivat juhlien järjestäminen ja

¹⁸⁴ Macfee 2002, s. 2–3.

¹⁸⁵ ISAF 23.2.2004.

¹⁸⁶ Crawley 1998, s. 33.

ylipäänsä ”kaikki rantahässäkät”. Naistoimikuntaa kuvattiin myös myyjäis- ja arpajaistoimikuntana. Selkeästi kilpurjehdukseen orientoituneiden nuorten naisten arvostus naistoimikuntaa kohtaan oli heikkoa. Ainoastaan yksi haastatelluista oli kuulunut seuransa naistoimikuntaan. Hänellä järjestötausta oli selkeästi aktiivista kilpurjehdustaustaa vahvempi. Sekä lajin että harrastajien itsensä kannalta on tärkeää, että jokainen voi toimia seurassa sillä tavalla kuin itse haluaa. Naisten tekemä työ yhdistyksen hyväksi nähtiin myös seuraa koossapitävänä voimana:

”Tottakai naisten pitää olla mukana siinä touhussa, kun onhan tää perheiden harrastus ja jos ei naiset ois millään tavalla mukana miestensä kanssa täs harrastuksessa, niin tuskimpa siitä mitään tulis, et joko tulee avioero tai sit loppuu purjehtiminen. ... Ja sit on semmonen varsinainen naistoiminta eli tää kerhotoiminta ... sehän on kauheen tärkeitä, koska se on semmonen kokoava juttu kuitenkin.”

Joissakin seuroissa naistoimikunnat toimivat hui- tai kerhotoimikuntien nimellä. Naistoimikunta käsitteenä tekeekin eron sukupuolten välille, mitä esimerkiksi kerhotoimikunnan nimen taakse ei kätkeydy. Jotta purjehduksesta tulisi naisten ja miesten yhteinen harrastus, voidaan ajatella, että harrastustoiminnan pilkkominen ainoastaan naisille tarkoitettuihin osiin on tavoitteita ehkäisevää. Esimerkiksi 1960-luvulla Oulun Purjehdusseuran (OPS) huvitoimikuntaan kuului 18 jäsentä, joista 7 oli naisia. Suurin osa huvitoimikuntalaisista oli aviopareja. Oletettavasti miestensä kautta harrastukseen mukaan tulleet naiset löysivät huvitoimikunnan kautta paikkansa seuratoiminnassa. Ehkä myös omien miesten läsnäolo rohkaisi naisia toimimaan aktiivisesti.

Vuonna 1980 maininnat naiskomiteoiden toiminnasta olivat samansuuntaisia kuin edellisellä tasavuosisikymmenellä. Naiset olivat kuitenkin saaneet joitakin hallituspaikkoja enemmän. Muutamien purjehdusseurojen historiikeissa on mainintoja hallituksissa istuneista naisista. HSS:n 100-vuotisen historian aikana seuran hallitukseen on kuulunut viisi naista. Naapuriseura HSK:n hallituksessa sen sijaan naisia on ollut kaksi: ensimmäinen vuosina 1987–1989 ja toinen vuosina 1990–1997.¹⁸⁷ Seurojen rantatoimintaan liittyen naisia oli jo aikaisemmin valittu klubimestareiksi, ensimmäinen jo vuonna 1960. Yksi haastatelluista löysi myös paikkansa omassa seurassaan melko nopeasti purjehdusseuraan liittymisensä jälkeen. Jo muutaman vuoden aktiivisen

¹⁸⁷ Kokkola 1993, s. 274; Hannukainen & Gylling 1999, s. 171.

seuratoiminnan jälkeen hän oli kerhotoimikunnassa ja valittiin kerhomestariksi. 1970-luvulla seurat avasivat jo muutamia luottamustoimia naisille, vaikka suurta muutosta ei vielä ollut tapahtunut. Seuratoiminta vaati toimeliaisuuden lisäksi naisilta myös rohkeutta.

Naisten hyväksyminen purjehdusurheilun järjestötyöhön eteni samansuuntaisesti kuin muissakin urheilulajeissa. Naisten kannalta positiivisista muutoksista huolimatta urheilu on edelleen vasta matkalla kohti sukupuolten tasa-arvoa. Vahvat tasa-arvon mittarit, raha ja valta, eivät vielääkään ole jakautuneet tasaisesti urheilussa naisten ja miesten välillä.¹⁸⁸ Purjehdusvesiä enemmän järjestöelämässä vaikuttanut haastateltava, jonka ansioiksi on luettava muun muassa valtioneuvoston asettaman Veneilyasiain neuvottelukunnan ja Skandinaviska Seglarförbundetin naispurjehduskomitean jäsenyys, muistaa 1970-luvun puolivälissä vielä miesten hallinneen purjehdusurheilun päättäviä elimiä. Vaikka seurojen hallituksissa oli jo naisia, eivät he olleet vaikuttamassa liiton päätöksenteossa eri toimikunnissa tai Purjehtijapäivillä. HSS:sta löytyi yksi naispurjehtija, joka osallistui Suomen Purjehtijaliiton lautakuntatyöhön. Hän kuului koulutusasiainlautakuntaan vuonna 1960. 1970-luvulla hän purjehti aktiivisesti naisistoinen H-veneellä¹⁸⁹ ja myöhemmin hän suoritti purjehduksenopettajan tutkinnon. Sekä seurojen historiikkien teksteistä että arkistomateriaalista löytyneistä maininnoista voi todeta, että muutamat naiset olivat aktiivisia monella eri toiminta-alueella. Naisten purjehdusurheilun kehittyminen oli vielä 1970- ja 1980-luvuilla muutamien naisten vastuulla.

”Nää päättäjät [miehet] siinä purjehtijapiireissä, seuratason ja tuota noin liittotasolla, se keski-ikä oli hyvin korkea, et siinä 60 ja siitä ylöspäin ... ne oli olleet pitkään, 20 vuotta johtotehtävissä ja eri toimikunnissa, niin se oli semmonen perinteinen tehtävä, mikä heillä oli.”

Perinteinen purjehdusurheilun päättäjä oli vanhempi mieshenkilö. Sukupuoliroolien murrosvaiheessa, jossa nuoret naiset uskalsivat pyrkiä urheilujärjestöjen päättäviin elimiin, vastassa oli myös sukupolvien välinen epäluottamus. Nuori ja identiteetistään epävarma nainen, ei välttämättä nauttinut luottamusta ja kunnioitusta vanhempien jo pitkään johtotehtävissä olleiden miesten keskuudessa. Haastateltavien mukaan

¹⁸⁸ Nykänen 1996, s. 62.

¹⁸⁹ Kokkola 1993, s. 274.

kokoustilanteet kuitenkin opettivat paljon käytännöllisiä asioita. Rohkeus ja varmuus kasvoivat herkkänahkaisuuden karistessa.

Haastatteluissa naisten kertoessa tarinoita purjehdusuran aikana sattuneista tapahtumista, esiin nousi monenlaisia tilanteita, jotka yhtäältä ihmetyttivät, mutta toisaalta tukivat käsityksiäni naisten asemasta miehisessä urheilulajissa. Kilpapurjehtijana ja junioriohjaajana uransa aloittanut nainen kertoi aktiivisimmassa vaiheessa halunneensa jättää työn seuran junioritoimikunnassa seuraajalleen, joka myös oli nainen:

”Kun mä ehdotin tätä ihmistä ja tuli syvä hiljaisuus ... se [toimikunnan jäsen] sano, et no eihän me nyt sitä voida sitte, että sehän on nainen, jonka jälkeen tuli erittäin syvä hiljaisuus ja kaikki istu vähän aikaa hiljaa ja mä sit kysyin, et mikäs mä sitte oon? Oonks mä joku neutri? Eli se kävi hyvin usein silleen, et mua ei enää mielletty naiseks.”

Naistoimikuntien perustaminen vuosisadan alkupuolella oli purjehdusseurojen tapa hyväksyä naiset mukaan purjehdusurheilutoimintaan. Kuinka paljon naistoimikuntien perustaminen on vaikuttanut naisten osallistumiseen purjehdusurheiluun? Olisivatko naiset joka tapauksessa pyrkineet mukaan ja osallistuneet päätöksentekoon muiden toimikuntien kautta? Ennen toista maailmansotaa naisten osallistuminen purjehdukseen oli monessa tapauksessa naistoimikuntaan kuulumista. Vasta junioritoiminnan, ohjauksen ja valmennuksen, yleistymisen jälkeen naiset osallistuivat näkyvämminkin myös vesillä tapahtuvaan toimintaan. Naisia arvostettiin erittäin paljon junioriohjaajina. Frisk Bris kirjoitti vuonna 1970 ESF:n ohjaajakurssilaisista, jossa oli mukana myös nuoria naisia. Seuran junioripäällikön mukaan aktiivisesti purjehtivista tytöistä tulee myöhemmin parhaita ohjaajia nuorimmille.¹⁹⁰

Purjehdusseurojen nykyiset aktiiviset nuoret naiset eivät enää koe naistoimintaa yhtä tärkeänä kuin ennen. Naistoimikuntalaisia kuvataan ”purjehtijoiden vaimoina”. Sen sijaan muissa toimikunnissa, kuten kilpailu- tai junioritoimikunnissa, toimivat naiset ovat nuoria, reippaita ja urheilullisia. Kilpapurjehduksen eriytyminen yhä enemmän omaksi toiminta-alueekseen on havaittavissa haastatteluissa esille nousseista näkemyksistä. Jo vuonna 1980 Kemin Purjehdusseuran (KePS) 75-vuotis-

¹⁹⁰ FB 3/1970, Inger Luoma s. 37.

juhlallisuuksien yhteydessä todettiin, että viimeisen vuosikymmenen aikana seuran toiminta oli selkeästi suuntautumassa kilpapurjehdustoimintaan.¹⁹¹

5.3. Kilpapurjehdukseen perheen harrastuksen kautta

Perheellä on monessa suhteessa voimakas vaikutus lasten etsiessä ja valitessa itselle hyvää harrastusta. Lastensa kasvattajina vanhempien roolit ovat selkeät: äiti on tyttölle naisen roolimalli ja isä taas vaikuttaa vahvasti tytön liikuntaharrastuksen valintaan.¹⁹² Purjehdus urheilulajina on vahvasti perhesuuntautunutta, eikä perheen vaikutusta harrastuksen aloittamiseen tai harrastuksessa mukana pysymiseen voi kiistää. Suurin rooli on useimmiten perheen isällä. Lindsey Macfeen tutkimukseen osallistuneista naispurjehtijoista 64 % oli aloittanut kilpapurjehduksen miespuolisen perheenjäsenen vaikutuksesta.¹⁹³ Omaan tutkimukseeni haastateltujen naispurjehtijoiden ensimmäiset kokemukset veneilystä olivat vanhempien lomamatkoilta. Alle 10-vuotiaana he kuitenkin pääsivät juniorileirille kokeilemaan jollapurjehdusta, josta myöhemmin siirtyivät myös itse isompiin veneisiin.

Purjehtija-lehdessä julkaistiin vuonna 1990 mielipidekirjoitus, joka kannusti purjehdusta harrastavia perheitä jatkamaan kilpapurjehdusta tyttölasten kanssa. Kirjoitus oli osoitettu ”tyttösten isille” ja kirjoittaja vakuutti, että ”vaikka purjehtijaperheeseen ei olekaan syntynyt poikaa, voi perhe jatkaa harrastusta: tytötkin ovat sopivia purjehtijoita”. Kirjoittaja ehdottikin, että isä voisi purjehtia yhdessä tyttärensä kanssa kevytvenettä, Viklaa tai Windmilliä, ja onnistumisten avulla tyttärestäkin voisi kasvaa erinomainen purjehtija.¹⁹⁴

Lauri Laakson mukaan sosiaalistumista liikuntaan on tutkittu useimmiten roolisosiaalistumisen lähtökohdista. Roolisosaalisateorian mukaan on olemassa tiettyjä rooleja, joita opitaan lapsuus- ja nuoruusiässä. Myöhemmin opitut roolit nousevat esiin toimintatapoina, sopivina käyttäytymismalleina tietyissä tilanteissa.¹⁹⁵ Tyttöjen ja nuorten naisten rooliin on kuulunut itsensä hillitseminen ja oman ruumiin

¹⁹¹ Purjehtija 1/1980, Juhani Hedberg s. 14.

¹⁹² Laakso 1983, s. 5.

¹⁹³ Macfee 2002, s. 5.

¹⁹⁴ Purjehtija 1/1990, s. 25.

¹⁹⁵ Laakso 1983, s. 1.

kontrollointi tavalla, joka korostaa sekä fyysisen että psyykkisen käytöksen naisellisuutta.¹⁹⁶ Kilpapurjehdus urheilulajina on yksi roolisosiaalistamisen väline: mitä enemmän laji vaatii maskuliinisia ominaisuuksia sen vahvemmin se erottelee harrastajia sukupuolen mukaan. Laakso ehdottaa myös, että roolien sijasta puhuttaisiin normeista, jotka vaikuttavat muun muassa liikuntaharrastuksen valintaan. Rooli ei välttämättä määrää toimintatapaa, koska eri rooleissa voi käyttäytyä samalla tavalla. 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa esitettiin, että suomalaisten juoksijanaisten esimerkistä monet naiset alkoivat harrastaa liikuntaa. Edellä kuvattu normi oli kumonnut aiemmat käsitykset siitä, että urheileva ja hikinen nainen on epänaiseellinen.¹⁹⁷ Kirjoitus Purjehtija-lehdessä kuvaa hyvin yhteiskunnan yleisestä asenteesta noussutta normia, jonka mukaan tyttö ei ole sopiva kilpapurjehtija. Kyseisen normin vaikutuksesta tytöille on muodostunut rooli, joka on ristiriidassa maskuliinisen urheilulajin harrastamisen kanssa ja saattaa ehkäistä tytön aktiivista osallistumista purjehdukseen.

Muiden vesilläliikkujien tai samassa veneessä purjehtivien varauksellinen asennoituminen nuoreen naispurjehtijaan voi vaikuttaa negatiivisesti harrastukseen. Epäluottamusta tunteva nuori naispurjehtija voi passivoitua purjeveneessä. Yksi nuorimmista haastateltavistani kertoi kokemuksiaan miesten kanssa purjehtimisesta:

”Silloin ku, jos purjehtii nainen niin kun miesten kaa, ja varsinkin nuori nainen, ni sit välillä on vähä semmoi filis, että ne miehet kauheesti pelkää, et nyt sille sattuu jotai, jos on vähänki keliä.”

Kilpapurjehdus koko elämän harrastuksena...

Purjehdusta voi harrastaa monella tavalla ja monen kokoisilla veneillä. Kun purjehtija vanhenee myös kokemus lisääntyy, mikä on usein avaintekijä kilpailumenestykseen. Purjehdus vaatii luonteensa vuoksi vahvaa omistautumista ja kovaa harjoittelua. Haastateltujen naispurjehtijoiden mukaan purjehduksen oppiminen on pitkä prosessi, joka kestää vuosia ja kulkee läpi useiden erilaisten veneluokkien. Pitkän purjehduskokemuksen omaava naiskippari kertoi kokemuksen merkityksestä:

¹⁹⁶ Crawley 1998, s. 34.

¹⁹⁷ Laakso 1983, s. 2.

”Ehdottomasti siis kyl kevytvenekokemus, mä luulen, et se on kyl se oikee tie tähän lajiin, et toki aikuisenakin voi ruveta purjehtimaan, mut semmonen se purjehduksen niin kun syvin olemus, ni mun mielestä se tulee kyllä siitä, et sä oot ihan jollilla purjehtinu ja käyny läpi sit eri kokosia veneitä.”

Purjehduksen ja erityisesti avomeripurjehduksen suosio on juuri siinä, että monien muiden urheilulajien tavoin purjehdusta ei tarvitse lopettaa nuorena vaan sitä voi jatkaa vanhemmallakin iällä.¹⁹⁸ Koska avomerikilpailuissa purjehditaan jopa kymmenen hengen miehistöllä, ei jokaisen tarvitse olla nuori, ketterä tai urheilullinen. Oma paikka miehistössä löytyy taitojen, tietojen tai fyysisen osaamisen avulla:

”Tää kilpurjehdus on tietysti sillee aika lempee laji, voi sanoa varsinkin, jos purjehtii semmosella veneellä, mis on vaikka 5-6 henkeekin yhtä aikaa, koska siel on, kaikkien ei tarvii olla niin urheilullisia niin kun siinä joukossa, riippuu tietenkin siitä, millä tasolla. Mut jos nyt aatellaan ihan Suomen avomerikilpurjehdusta, et siellä täytyy olla sit semmosia taktikkoja, siellä täytyy olla niitä, jotka hoitaa trimmaamisen, säätää kaikki köydet ja on keulagasti pitää olla, jonka pitää olla hyvin fyysinen monta kertaa, urheilullinen, koska se on kuitenkin aika rankkaa. ... Ni siel on niin kun monenlaisille ihmisille kyllä tilaa ja monenlaisille taidoille ja kyvyille. Et se on kyl, se on joukkuepeliä se avomerikilpurjehdus.”

Onko syy purjehduksen syntyhistoriassa vai ajan myötä muodostuneissa mielikuvissa, että vanhempi mies on naista sovinnaisempi näky purjeveneeseen kannella? Sekä purjehduskirjallisuudessa että tutkimukseni haastatteluissa yritetään avata purjehdusta lajina eri ikäisille ja fyysiseltä kunnoltaan erilaisille purjehtijoille. Iän ei katsota vaikuttavan kilpurjehduksen lopettamispäätökseen samalla tavalla kuin monessa muussa urheilulajissa. Purjehdus on yksi harvoista lajeista, jota voi harrastaa kilpailumielessä vielä 50–60-vuotiaanakin. On kuitenkin havaittu, että naisten purjehdusura katkeaa aikaisemmin kuin miesten, jo juniori- tai nuorisoveneluokkien jälkeen.

¹⁹⁸ Knox-Johnston 1977, s. 63.

...mutta harvoin naisen elämässä

Naisten purjehdusuralta putoamiselle on etsitty syitä elämän muiden roolien vahvistumisesta uran kannalta tärkeänä aikana. Monissa tutkimuksissa, Pohjoismaiden ohella Keski-Euroopassa ja Yhdysvalloissa, on todettu, että naisten liikuntaharrastukseen sisältyy voimakas konflikti naisen roolin ja liikunnan harrastajan roolin välillä.¹⁹⁹ Perheen perustaminen ja lasten hankkiminen ovat naiselle tärkeitä asioita ja ne ovat useimmiten syynä naisten urheilu-uran katkeamiselle. Myös haastateltavat näkivät naisten kohtaavan valintatilanteen miehiä aikaisemmin:

”Aika monille naisille tulee paljon aikaisemmin se semmonen valinta, et en mä halua nyt enää laittaa tähän näin paljon aikaa, kun muut asiat tulee tärkeemmiks. Miehillä se tulee huomattavasti myöhemmin semmonen, perhe ja/tai poikaystävästä tyttöystävästä – puuhasta.”

1960- ja 1970-luvuilla tapahtunut kaupungistuminen muutti yhteiskunnan rakennetta niin alueellisesti kuin kulttuurisesti ja elämäntapaan liittyen.²⁰⁰ Perheiden muuttaessa maalta kaupunkiin perhe instituutiona muuttui. Lasten määrä väheni rajusti ja kasvatustehtävän hoitoon kului luonnollisesti vähemmän aikaa.²⁰¹ Perheen koko vaikutti naisen rooliin äitinä ja vaimona. Siirtyminen vanhasta kotiäidin roolista uuteen ansiotyötä tekevän aktiivisen naisen rooliin ei tapahtunut ongelmitta. Ansiotyö koettiin tuolloin naisten emansipaation ehtona. Ajankäytölliset ja taloudelliset resurssit eivät kuitenkaan mahdollistaneet naisten työssäkäyntiä, koska monet kotityöt jäivät tekemättä vapaa-ajan vähyyden ja modernien kodinkoneiden puuttumisen vuoksi.²⁰²

Sekä naisten liikuntaharrastusta että kilpapurjehdusta koskevissa tutkimuksissa suurimmat naisten harrastusta rajoittavat tekijät olivat ajankäyttöön liittyvät ongelmat; ansiotyön ja perhe-elämän, johon kuuluvat sekä lapset että kotityöt, yhteensovittaminen ei ole helppoa mikäli oma vapaa-ajan harrastus vie paljon aikaa.²⁰³ Kilpapurjehdukselle tunnusomaiset useita päiviä kestävätkä regatat tai avomeripurjehdukset ovat ongelmallisia naisille, jotka joutuvat jättämään perheensä kotiin, kun he haluavat jatkaa kilpapurjehdusharrastusta perheen perustamisen jälkeenkin. Macfeen tutkimukseen

¹⁹⁹ Laakso 1983, s. 5.

²⁰⁰ Karisto ym. 1994, s. 43.

²⁰¹ Karhu 1998, s. 147.

²⁰² Karisto ym. 1994, s. 111.

²⁰³ Laakso 1983, s. 6–7; Macfee 2002, s. 4.

osallistuneet naiskilpurjehtijat kokivat vahvaa syyllisyydentuntoa jättäessään kotinsa ja lapsensa muiden hoitoon. Naisten mukaan syyllistämisen ajatukset nousivat heistä itsestään, eivät niinkään muiden mielipiteistä.²⁰⁴

Pohjoismaat, Suomi mukaan lukien, toimivat edelläkävijöinä naisten ja miesten yhteiskunnallisessa tasa-arvoistumisessa. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on naisystävällinen ja pyrkii huomioimaan sukupuolten arkielämän erot jokaisessa elämänvaiheessa. Naisen aseman muutos edellyttää sukupuolten välisen riippuvuuden kumoutumista, jolloin hyväksytään varauksetta naisten osallistuminen julkiseen toimintaan.²⁰⁵ Naisystävällinen valtio tukee naisten sopeutumista ansiotyöäidin ja vapaa-ajanäidin tiiviiseen kaksoisrooliin. Esimerkiksi työelämän vaihtoehtojen luominen naisille raskauden ja pienten lasten hoidon aikana ovat toimenpiteitä, jotka edesauttavat naisten pysymistä nopeasti kehittyvässä työmarkkinayhteiskunnassa. Parhaimmillaan naisten emansipaatio tasa-arvoisiksi kansalaisiksi miesten rinnalle voidaankin nähdä valinnanvapautena monista vaihtoehdoista oman elämän järjestämisessä perheen, työn ja vapaa-ajan suhteen. Urheilu-uran lopettaminen, vaikka edessä voisi olla vielä monta menestyksekkästä vuotta, ei väistämättä ole pakko naisurheilijalle. Usein kuvitellaan, että naisten toiminta on toisen, vahvemman sukupuolen alistamisen seuraus, vaikka monet naiset tietoisesti toimivat omien arvojensa ja mieltymystensä mukaisesti. Suomalaiset naistutkijat korostavatkin juuri naisten oman kulttuurin merkitystä elämää koskevissa ratkaisuissa.²⁰⁶

Naisurheilijoiden henkilökohtaiset rooliristiriidat ovat useimmiten tilannekohtaisia. Tilanteet voivat olla stressaavia urheilijalle, mutta eivät johda vakaviin henkisiin ongelmiin. Konfliktitilanteiden hallinta viittaisi siihen, että naisurheilijat eivät koe rooliristiriitoja vakavina ongelmina.²⁰⁷ Naisen erilaiset roolit ilmenevät purjehdusurheilussa myös tilapäisesti, koska kilpailupaikalla ollaan useita päiviä. Kilpailuviikonlopun erilaisia rooleja ovat aggressiivinen purjehtija ja ranta- ja iltaelämän naisellinen nainen. Kilparadoilla vähemmistönä olevia naisia kohdellaan urheilijoina ja kilpailijoina: jokainen purjehtii ”mies-miestä vastaan”. Vaikka kilpurjehtijoina naisten ja miesten välillä on käyttäytymiseroja, eivät ne selity

²⁰⁴ Macfee 2002, s. 7.

²⁰⁵ Anttonen 1994, s. 203.

²⁰⁶ Eskola, Haavio-Mannila & Jallinoja 1979, s. 10.

²⁰⁷ Hall 1980 Laitisen 1983, s. 34 mukaan.

välttämättä sukupuolen perusteella. Haastatteluissa esille tulleet nais- ja miespurjehtijoiden erot nähtiin pikemminkin luonnekysymyksinä:

”Koska radalla se on kyl sillee, et perkeleet lentää mies- ja naispurjehtijoilla, et siel ei niin kun tavallaan, siin ei mun mielestä ehkä tuu eroo ... kisan aikana, siin kaikki on niin kun elämellisiä.”

Aggressiivinen käyttäytyminen korostuu kilpailutilanteissa ja naisellisuus karisee huomaamatta. Omat kilpapurjehduskokemukseni aiheuttavatkin hämmennystä muistellessa niitä jälkeenpäin. Oman tiimini kanssa olemme usein purjehdusten jälkeen nauraneet fyysiselle, hikiselle ja likaiselle, olemuksellemme sekä sopimattomille lausahduksillemme, joita tiukoissa kilpailutilanteissa olemme vastustajillemme huutaneet. Useimmiten rooliasetelma kääntyy kuitenkin normaaliksi rannalla, kuten yksi naispurjehtija toteaa:

”Sitte kun oli niin kun kilpailu ohi, ni rantaelämässä mä sain kyllä olla nainen, et sitte mua pidettiin kyllä silleen hyvänä ja huomioitiin.”

Miten tytöt pysyisivät mukana myös aikuisiässä?

Vuonna 1979 järjestetyissä E-jollien SM-kilpailuissa oli ensimmäistä kertaa naisille oma sarja. Ko. kilpailut olivat ensimmäiset naisille järjestetyt SM-kilpailut Suomessa. Suomen Purjehtijaliiton vuosikertomuksen mukaan 71 miesosallistujan lisäksi 13 naista otti osaa kilpailuun. Vuoden 1980 Frisk Bris -lehden ensimmäisessä numerossa julkaistiin kilpailuihin osallistuneen nuoren naisen kirjoitus. Kirjoittajan mukaan ”oli erityisen epätavallista nähdä niin monta tyttöä yhtä aikaa samalla radalla”. Kirjoittaja kysyi, oliko ylipäänsä tarpeen järjestää naisille omia kilpailuja, ja mistä asioista tyttöjen pysyminen mukana purjehduksessa oli riippuvainen. Ennakkokäsitys, joka leimasi purjehduksen yksinomaan poikien harrastukseksi, oli vahva, mutta kirjoittaja halusi korostaa positiivisten kokemusten merkitystä harrastuksen jatkumisen kannalta.²⁰⁸

1980-luvulla purjehduksen ollessa vasta alkumainingeissa naisten ja tyttöjen harrastuksena monet olivat jo huolestuneita aktiivisten tyttöjen pysymisestä fyysisesti

²⁰⁸ FB 1/1980, Bianca Pacius s. 12.

vaativassa harrastuksessa. Ongelmaa yritettiin ratkaista järjestämällä tytöille omia sarjoja eri veneluokkiin. Yksi haastatelluista oli tuohon aikaan aktiivinen Purjehtijaliiton toimihenkilö ja kutsui naiskilpurjehtijoita keskustelemaan eriyttämisestä ja naisten yksilöllisemmästä valmennuksesta. Muissa Pohjoismaissa, erityisesti Ruotsissa ja Norjassa, oli purjehdusurheilun lajiliitoissa erillisiä naisjaostoja, kuten myös Skandinaviska Seglarförbundetissa, mutta Suomessa naisia oli liian vähän, jotta virallisia toimielimiä olisi saatu perustettua. Naisten ja miesten eriyttämistä purjehdusradoilla ehkäisi myös se, että tytöt ja naiset olivat jo tottuneet purjehtimaan kilpaa miesten kanssa. Purjehtija-lehden kirjoituksessa vuoden 1980 kokouksesta todettiin, että ”ei ole tarpeen perustaa naisjaostoa, koska tytöt ja naiset harrastavat purjehdusta poikien tavoin”. Kokoukseen osallistuneet kilpurjehtijanaiset lähestyivät Suomen Purjehtijaliittoa toivomuksella, että naiset pääsisivät osallistumaan liiton päätöksentekoon, vaikka omaa jaostoa ei perustettaisikaan.²⁰⁹ Vaikka 1980-luvun sukupuolten tasa-arvoisuuden edistämiskipinä osui myös urheiluun ja purjehdukseenkin, ei eriyttämistä koettu tarpeellisenä. Haastattelussa asiaa kuvattiin seuraavasti:

”Suomessa se ei oikein, täällä kun naispurjehtijoita oli niin vähän. ... Se oli sen ajan henki, että silloin piti olla kaiken naisille aika paljon erillistä sitten, että on naispurjehdusta ja sitä ja tätä, mutta ei se sitten, nää tytöt oli jo, ne oli jo kasvanu siihen. Tässähän se muuten tuleekin, kun ajatellaan sitä asiaa, ne oli jo kasvanu, ne on jo purjehtinu poikien kanssa, miesten kanssa samalla tasolla, samalla lähtölinjalla ja jos ne nyt ei aina ollu siinä kärkipäässä, ni ne tyyty siihen.”

Myös muut haastateltavat olivat sitä mieltä, että tyttöjen ja poikien eriyttäminen ei ole tarpeellista. Heidän mielestään kilpurjehduksen hauskuus piilee juuri siinä, että tytöt ja pojat sekä naiset ja miehet toimivat yhdessä. Toisaalta harrastuksen alkuvaiheessa, perusasioiden oppimisen jälkeen, on kuitenkin kummankin sukupuolen huomioiminen tarpeen. Vaikka tytöt voivat olla fyysiseltä kooltaan isompia, voi tappio tai epäonnistuminen olla henkisesti kovempi isku tytöille kuin pojille. Juniorileireillä tyttöjen ja poikien eriyttämistä oli kokeiltu juuri kilpailutilanteissa:

”Leireillähän silloin aikoinaan ni pidettiin tytöt eri sarjoissa, kun siel oli niin sanottu loppukilpailu sitte aina sen viikon päätteeks, ni tytöt purjehti omassa sarjassaan, vaikka

²⁰⁹ Purjehtija 3/1980, Kati Tähtäpää s. 17.

ne oli siellä muitten seassa kyllä, ettei ollu omaa starttia, mut et omassa sarjassa. Ja joskus vedettiin ryhmät silleen, et tytöillä oli oma ryhmä ja must se oli sillon, kun on kyse alottelevista, ni se on ihan hyvä, koska sitte se pelko ja jännitys ja tällai epävarmuus ja uskaltaminen, ni saattaa tulla niin kun enemmän sieltä esiin ja se saa enemmän tilaa ja sitä voidaan käsitellä, kun että ollaan siellä poikien kanssa, jotka saattaa olla hyvinkin raisuja ja silleen, että sit ne tytöt jää sit taustalle, jos ne on vähänkin arkoja. Et sitte toisaalta taas, jos oli räväkkä tyttö, ni toki se pärjäs siellä poikien seassa. Et siin mielessä vois olla ihan siellä alkeisvaiheessa, ni tytöt erikseenkin, ainakin osittain.”

Purjehdusurheilussa sukupuolten eriyttämisellä voi olla kahdenlaisia vaikutuksia. Macfeen tutkimuksen mukaan naisten omien regattojen ja sarjojen voidaan nähdä laskevan naisten arvostusta lajissa, jossa eri sukupuolet ovat läpi historian kilpailleet samassa sarjassa. Toisaalta naisten kilpaileminen omista sarjoistaan kehittää heidän purjehdustaitojaan, opettaa voittamaan ja nostaa naisten itsetuntoa tavalla, jota kilpaurheilijoilta edellytetään. Naisten kehittyminen omien kilpailujen kautta avaa heille väylän miesten hallitseman urheilulajin ytimeen niin kilpailullisella kuin hallinnollisellakin tasolla.²¹⁰

5.4. ”Noin lyhyt ja vielä kippari”

”Mun koko ja ulkonäkö, sit kun mä vedän haalarit niskaan ni – ja lippalakin päähän – ni se tekee kans sen, että ne kattoo, et mä oon hirveen pieni ja nuori, et mitä toi voi tietää ja osata.”

Pieni ja hento nainen ei vastaa mielikuvaa kilpapurjehtijasta, jonka on pystyttävä vastustamaan luonnonolosuhteita käyttämällä niitä kuitenkin hyväkseen kilpaillessaan muita purjehtijoita vastaan. Urheilullisuus on miehinen mielikuva ja päinvastoin: miehisuus on urheilullista.²¹¹ Urheilu ja miehisuus kietoutuvat niin tiiviisti yhteen, että naisellisuuden tila urheilussa on erittäin vähäinen. Naisellisuuden ihannointi kohdistuu muutamiin urheilulajeihin kuten voimisteluun ja tanssiin. Monet aikaisemmin naisellisiksi koetut urheilulajit, esimerkiksi kilpa-aerobic tai taitoluistelu, ovat

²¹⁰ Macfee 2002, s. 8–9.

²¹¹ Tiihonen 2002, s. 300.

muuttuneet enemmän voimaa ja fyysisyyttä vaativiksi. Näissä lajeissa miesten suoritukset nousevat visuaalisesti näyttävimmiksi kuin naisten.

Fyysisyyden merkitys purjehduksessa

”...Mä hankin ite E-jollan. ... Se oli hirveen kivaa kyllä, mä olin vaa aika kevyt silloin, niin menestys ei nyt ollu huimaa. Et joskus, jos otti hyvän startin ni saatto vielä kryssimerkille päästä ihan kunnialla, mut viimeistään jüppimerkillä ni tapahtu katastrofi, varsinkin jos oli kovempi tuuli.”

Naisten vähäistä osallistumista kilpapurjehdukseen on selitetty naisten huomattavasti miestä heikommilla fyysisillä ominaisuuksilla, kuten vähäisemmällä kestävyydellä ja heikommalla ylävartalon voimatasolla.²¹² Fyysisen voimantarpeen lisäksi purjehdus vaatii henkisiä ominaisuuksia, kuten älyä ja keskittymiskykyä, ja on siksi kokonaisuudessaan vaativa urheilulaji. Nämä purjehdusta kuvaavat ominaisuudet ovat ehkäisseet naisia osallistumasta purjehdukseen, koska ”heikompana” sukupuolena nainen on nähty kykenemättömänä purjehtijana.²¹³ Onko syy siis purjehduksessa itsessään?

1980-luvulla naisten osallistuminen purjehduskilpailuihin lisääntyi huomattavasti. Suurin osa Purjehtija-lehdestä poimituista maininnoista koski naisten kilpailutuloksia. Veneluokista junioriluokka, Optimistijolla, oli suosituin, mutta edelleen kevytveneiden osalta Viklat olivat naisten suosiossa. Optimistijollasta tuli lähes jokaisen juniorina aloittaneen purjehtijan ensimmäinen vene. Nykyään Suomessa Optimisti-luokan kilpailuissa purjehtii jopa 100 nuorta purjehtijaa. Kansainvälisistä kilpailuista muun muassa MM-kilpailut järjestettiin Optimisti-luokassa vuonna 1980. Pitkään Vikla-luokassa menestyksekkäästi purjehtinut nainen toimi myös 1980-luvulla Suomen Viklaliiton sihteerinä, mikä varmasti vaikutti monien naisten pysymiseen kyseisen veneluokan kilpailuissa. Vikla-luokka oli aktiivinen myös junioreiden osalta. Muutamat tytöt menestyivät SM-kilpailuissa veljiensä kanssa. Saman luokan MM- ja PM-kilpailuissa kokeneemmat naispurjehtijat menestyivät hyvin ja toimivat erinomaisina esikuvina nuoremmille juniorityöille.

²¹² Crawley 1998, s. 34.

²¹³ Macfee 2002, s. 2.

Haastatteluissa naispurjehtijoiden tarinoiden mukaan he olivat aloittaneet oman purjehdusuransa Optimistijollalla. Viisitoistavuotiaaksi asti purjehdittavalla jollalla voivat tytöt vielä haastaa pojat tasavertaisesti. Vasta sen jälkeen, esimerkiksi vaihtaessaan E-jollaan, nuoret naiset kohtasivat vaikeuksia:

”Optareissa sitä [eroa tyttöjen ja poikien välillä] ei huomaa, koska tytöt melkein on isompia kun pojat siin vaiheessa, mutta sit kyl E-jollassa sen huomaa ... et mä aloin olla liian pieni koval tuulel.”

Haastattelemanai naispurjehtijat olivat suhteellisen pienikokoisia, lyhyitä ja kevyitä. Kysyessäni naisilta, oliko heidän fyysinen kokonsa vaikuttanut omaan purjehdusuraan jollakin tavalla, kukaan ei mieltänyt fyysistä kokoa ongelmaksi. Keskustellessamme asiasta, huomasin, että lähes jokaiselle koko oli kuitenkin purjehdusuran jossain vaiheessa aiheuttanut ongelmia. Naiset olivat ongelmista huolimatta jatkaneet harrastusta ja yrittäneet etsiä itselle fyysiseen kokoonsa nähden sopivan veneen. Keskusteluissa päädyimme usein lopputulokseen, että monissa kevytveneluokissa purjehtijan optimaalinen paino on noin 70–80 kg. Esimerkiksi E-jolla, joka on nykyisin naisten olympialuokka, vaatii purjehtijan painoksi noin 65–70 kg. Seuraavassa tarinassa kiteytyy erinomaisesti fyysisen koon merkitys monen purjehtijanaisten uralla:

”Jo Vintikka oli kyl sellai, et me oltii alipainonen miehistö, et siel olin [yhden pojan] kans ihan ekaks ja sit siskoni kanssa ja sit oli aina kuka millonkin oli siinä, et me oltiin aina alipainonen miehistö. Kovis keleissä, okei me purjehdittii kaikki kesät, et meil oli valtava ketteryys ja sellai niin kun veneenkäsittelytaito oli ihan niin kun selkäydintasolla, et sitä ei tarvinu miettiä, et kun vene kaatus, ni se oli saman tien pystyssä, mut se oli rankkaa. E-jollassa tuli kans vastaan, yhet SM:t Tampereella, Näsijärvellä tuuli ihan älyttömästi ja oli todella kova keli, sillon ei vissiin päässy muutama maaliinkaan siit kisasta, ni kyl siel niin kun, se loppuu vaan, vaik oli kuinka painoliivejä. Laseri oli kans sellai, teknisesti olis ollu ihan mahtava mennä sen kanssa, mut paino ei riittäny, eikä pituus, ei päässy roikkumaan edes ulos. Ja sama tuli esiin siinä Firstissä, First Classissa eli kun se on tällai leija niin sanotusti, tasapohjanen perästä ja avoperä ja plaanaava kölivene, ni vaikka meitä oli viis siellä ni me oltiin kaikki liian kevyitä, et meil oli sitte vertailuna [toinen tiimi], jolla oli Banner 28 ja tota noin, sit siel oli satakilosia miehiä viis. Oli aina ihan hauska katsoa, kun he menivät aivan pystyssä ja me mentiin kyllä sellasta niin kun, sit se oli trimmikysymys myöskin, et

se opittiin siinä. Et mä oon purjehtinu aina alipainosella miehistöllä ja sit myöskin aika alipainosilla veneillä, kölivenneissäkin.”

Haastateltavien joukossa oli yksi onnekkaampi, joka oli heti Optimistijollaiän jälkeen löytänyt itselle sopivan veneluokan. Jos purjehtijatyttö on fyysisesti keskimääräistä kookkaampi, voi siirtyminen suurempaan veneluokkaan olla jopa positiivinen asia purjehdusuran kehityksen kannalta:

”Mä ... vaihdoin sit E-jollaan. ... sitte se oli oikeestaan, se vaihto oli aika hyvä juttu mulle ... mä en koskaan kuvitellu, et must vois tulla mitenkään niin kun hirveen hyvä siinä, et tietenkään se ei antanu ymmärtääkään semmoi, varsinkaan kun meidän seurassa oli samaan aikaan muutama poika, jotka oli ihan Suomen huipputasoa niin kun, niin, niin sitten, joo ne oli aika erityyppisiä monel taval muutenkin kun minä, päätä pienempiä. ... Mut tota, niin no sit kun mä vaihdoin E-jollaan, ni se jotenkin heti, heti niin kun tulokset parani.”

Haastatteluissa esille tulleet naisten fyysisen koon ongelmat ovatkin kolhineet naispurjehtijoiden itsetuntoa enemmän kuin ovat vaikuttaneet nuorten naisten osallistumiseen veneluokkiin, jotka selkeästi vaativat normaalikokoista naista enemmän painoa ja pituutta. Purjehtijaliiton arkistotietojen ja lehdissä olleiden mainintojen mukaan 1990-luvulla naiset purjehtivat aktiivisesti kansainvälisilläkin vesillä 470- ja E-jolla -luokissa. Haastattelujen mukaan naisten purjehdusuralle oli tyypillistä, että he olivat yrittäneet purjehtia monenlaisilla veneillä. Miehet sen sijaan saattoivat löytää mielekkään kilpaveneen helpommin, koska fyysisesti rajoittavia tekijöitä ei ollut.

Miten urheileviin ja fyysisiin naisiin on suhtauduttu viimeisten vuosikymmenien aikana? Suomalaisten naisten liikuntaharrastus lisääntyi huomattavan nopeasti 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa naiset harrastivat liikuntaa lähes yhtä paljon kuin miehet.²¹⁴ Samaan aikaan naisurheilijoiden määrä lisääntyi moninkertaiseksi myös Amerikassa. Tämä synnytti kriisin miesten maailmassa, koska naiset pääsivät samaan aikaan myös muille aiemmin vain miesten hallitsemille elämän alueille. Naisten muuttuminen urheilun avulla entistä fyysisemmiksi ja stereotyyppisen käsityksen mukaan maskuliinisiksi antoi kimmokkeen leimata urheilevat naiset epänormaaleiksi, jopa lesboiksi. Urheilu muutti naisten ulkonäköä, mutta myös henkisen kestävyuden ja

²¹⁴ Laakso 1983, s. 3–4.

aggressiivisuuden lisääntyminen oli epänaissellista.²¹⁵ Tyttöjen ja naisten urheileminen kohtasi vastalauseita lähes joka lajissa. Juokseminen ei ollut sen naisellisempaa kuin purjehduskaan, mutta naisten osallistumisen asenteellinen hyväksyminen on tapahtunut eri lajeissa eri aikoina.

Purjehdus on fyysinen urheilulaji, mutta kuten haastatteluistakin ilmeni, purjehdus antaa monille mahdollisuuden pysyä mukana kilpailullisesti hyvin pitkään. Nuoremmille kilpaurheilu merkitsee kuitenkin fyysistä harjoittelua. Nuorten tyttöjen on jopa luovuttava sirosta naisellisesta ruumiistaan, jos tavoitteet purjehduksessa ovat korkealla. Menestymisen tavoittelu voi merkitä lisäkilojen hankkimista kuntosalilla, jolloin nykyiset naisellisuuden mittareina pidetyt vartalonmuodot ja ihannepainot pitää unohtaa. Mielikuvien vaikutus käsityksiin kilpapurjehtijasta on huomattavan korostunut. Voiko naisurheilija näyttää naiselta, vaikka menestyykin maskuliiniseksi leimatussa urheilulajissa? Onko yhteiskunnallinen käsitys edelleen se, että miehinen urheilulaji, kuten purjehdus, muuttaa myös naisen olemukseltaan miehiseksi?

Naisurheilututkimuksen mielenkiinto on kohdistunut monien lajien kohdalla kysymykseen, miehistääkö urheilu naisen biologista sukupuoliroolia (sex role) vai psykologista ja kulttuurista sukupuoliroolia (gender role).²¹⁶ Marja Kaskisaari ehdottaa, että naiseuden ja miehisyyden rooleihin kasvetaan pikemminkin kuin synnyttään.²¹⁷ Sukupuolirooleihin kasvaminen voisi määrittää esimerkiksi urheiluharrastuksen kautta leimaamatta kuitenkaan aktiivisesti urheilevia naisia epänormaaleiksi tai maskuliinisiksi. Miehiseen kulttuuriin liitettävät ominaisuudet, kuten kilpailuaggressiivisuus ja fyysinen voima, kuuluvat myös naisurheiluun ja naiseuteen.

Biologisen sukupuoliroolin muuttuminen purjehduksessa koskee fyysisen voiman tarvetta, jonka merkitystä voidaan vähentää monin keinoin purjehduksessa. Fyysisyyteen vaikuttavat myös pituus ja paino, jotka ovat teknologisesti kehityksestä huolimatta merkittävässä asemassa kilpapurjehduksessa. Sukupuolirooliin vaikuttavat myös naisten hormonaalinen sykliisyys, mikä aiheuttaa sen, ettei nainen voi miehen tavoin kehittyä urheilussa suoraviivaisesti, vaan harjoittelun ja kilpailujen sijoittaminen naisen elämänrytmiin on monimutkaisempaa. Ajallisena ulottuvuutena naisen biologinen sukupuolirooli sotii vastaan teollistumisen aiheuttamaa edistymisen ja

²¹⁵ Kosonen 1992, s. 27; Crawley 1998, s. 34, 36.

²¹⁶ Laitinen 1983, s. 32.

²¹⁷ Kaskisaari 1992, s. 265.

kasvun tavoittelua, mikä on tyypillistä myös aikamme kilpaurheilulle.²¹⁸ Naiselle ja toisaalta urheilulle määritellyt erilaiset aikastruktuurit törmäävät purjehduksessa. Esimerkiksi avomeripurjehduskilpailut ovat vaativa koitos naiselle, jonka biologinen ruumis elää syklistä elämänrytmiä. Vielä 1950-luvulla urheilun vahingollisuutta naiselle perusteltiin naisen ruumiin biologisten muutosten seurauksilla. Naisen tärkein yhteiskunnallinen tehtävä oli lasten synnyttäminen ja suvun jatkuvuuden turvaaminen. Naisten yhteiskunnallisen tehtävän muuttuminen monin tavoin miehen kaltaiseksi, antaa kuitenkin aihetta määritellä uudelleen urheilun vahingollisia vaikutuksia naisen ruumiille.

Fyysisellä koolla on merkitystä purjehdusurheilussa. Voidaan kuitenkin todeta, että myös moni muu urheilulaji vaatii harrastajaltaan tietynlaisia ruumiin ominaisuuksia. Suuremmaksi keskustelunaiheeksi onkin noussut fyysisten ominaisuuksien, kuten voiman ja kestävyuden hankkiminen. Naiset, jotka ovat halunneet menestyä purjehduksessa, ovat rakentaneet ruumiinsa lajin vaatimuksia vastaavaksi. Fyysisyyden kehittäminen on ollut vastaisku miehille, jotka ovat kokeneet naiset heikommaksi sukupuoleksi. Maskuliinisten ominaisuuksien kehittymistä naisille ei kuitenkaan ole hyväksytty ja siksi naiset ovat joutuneet pilkkaavien vihjailujen kohteeksi.²¹⁹ Fyysisten ominaisuuksien kehittäminen on mahdollistanut naisille kehittymisen purjehduksessa vain osittain. Erityisesti jolla- ja kevytvenepurjehduksessa tästä on ollut hyötyä. Naisten menestymismahdollisuudet ovat kasvaneet, kun purjehdustaitojen lisäksi on kehitetty myös voimaominaisuuksia.

Naiset eivät kuitenkaan ole päässeet miehistöjen jäseniksi suurissa avomeripurjehduskilpailuissa. Naiset ovat koonneet omia joukkueita: sekamiehistöjä purjehtii merillä erittäin vähän. Esimerkiksi ensimmäiset naiset purjehtivat America's Cupissa omalla naisjoukkueella vuonna 1995. Viimeisimpään Volvo Ocean Race -maailmanympäripurjehdukseen osallistui *Amer Sports Too* naisten omana venekuntana. Edellä mainitut naisistot ovat olleet ylikansallisia ja useimmiten isoihin kilpailuihin saadaan koottua vain yksi naisten joukkue. Vuonna 1990 Purjehtija-lehti kirjoitti ensimmäisestä naisistosta, joka purjehti menestyksekkäästi Whitbread-maailmanympäripurjehduksen. Tuohon naisistoon kuului myös suomalainen Mikaela

²¹⁸ Hardach-Pinke 1982, s. 193– Eichbergin 1987, s. 38 mukaan.

²¹⁹ Macfee 2002, s. 3–4.

von Koskull. Hänestä tulikin parhaiten menestynyt suomalainen ko. kilpailussa.²²⁰ Sekä tutkimustulokset että kokemukset siis osoittavat, että fyysinen koko ja voima voivat olla jopa purjehdustaitoja arvokkaampia, kun miehistöön valitaan jäseniä. Selkeää selitystä ilmiölle ei kuitenkaan ole:

”Yleensä ne kyl on melkein miehistöjä noi avomerikisat tai sit ne on ihan pelkkii naisistoja, mut sekamiehistöjä ei oo niin kauheen... Niin se on itse asiassa aika kummallista, et ei oo, et se ehkä varmaan johtuu vaan siitä, et naisii on yleisestikin niin vähän ... se helposti painottuu, et ne on niin kun miehiä.”

Sopiiko naisten kulttuuri kilpapurjehdukseen?

Vastakkaisena voimana fyysisyydelle kilpapurjehduksessa korostuvat sosiaaliset taidot, erityisesti suuremmissa köliveneluokissa ja avomeripurjehduksessa, ja purjehdukseen liittyvät muut erikoistaidot, joita ovat muun muassa veneenkäsittelytaito, säätuntemus ja taktinen hahmotuskyky. Edellä mainitut taidot kehittyvät sekä harjoittelemalla että kokemuksen myötä ja ovat useimmiten fyysisyyttä enemmän ratkaisevia tekijöitä kilpapurjehduksessa. Keskustelu näiden taitojen arvosta kilpapurjehduksessa on kuitenkin jäänyt toissijaiseen rooliin fyysisyyden noustessa ensiarvoiseksi ominaisuudeksi.

Haastatteluissa naispurjehtijoiden vahvuudeksi nostettiin tiimityöskentely ja muut sosiaaliset taidot. Erityisesti naiskipparit nähtiin useammin demokraattisempina johtajina kuin autoritääriset mieskipparit. Naisten asennoitumista kilpapurjehdukseen kuvattiin kokonaisvaltaisempina käsityksenä ja monen asian huomioonottamisena. Johtopäätös voikin olla, että miehet keskittyvät paremmin kilpailemiseen, kun taas naiset huomioivat kilpailutilanteissa myös joukkueen toimintaan välillisesti vaikuttavia asioita. Nuori naispurjehtija kuvasi nais- ja mieskipparien eroja havainnoivasti:

”Naisella on vähän semmonen kokonaisnäkemys tavallaan siihen miehistön toimintaan tai semmonen, et ehkä enemmän semmoista ästimistä tai semmosta, et milloin se miehistö niin kun tosissaan tekee kaikkensa. Et silloin, kun se tekee kaikkensa ni ei sit

²²⁰ Purjehtija 6/1990, s. 21.

niin kun auta enää huutamalla eikä karjumalla potkia, et koska se ei pysty enää enempään.”

Samankaltaisia tuloksia tutkimuksessaan on saanut Sara L. Crawley, jonka mukaan naisten kilpapurjehdusjoukkueen sosiaaliset taidot nostivat joukkueen yhteistoiminnallisuutta ja koheesiota miesten joukkueita korkeammalle tasolle. Tämä nähtiin kuitenkin negatiivisena ominaisuutena, koska naisille ominainen ”lempeämpi yhteistyö” vähensi maskuliinista käytöstä. Maskuliininen käytös, kuten huutaminen tai komentaminen, kuuluu kilpapurjehdukseen ja monien naisten kohdalla se voikin ehkäistä sopeutumista kilpapurjehduskulttuuriin.²²¹ Haastatteluissa naisten herkkyyttä tuli esille seuraavasti:

”Mä luulen, et täs viel korostuu ehkä se ero, että siel match racessa on paljon semmosii niin kun tyttöjä tai naisia, jotka on vähän niin kun alottanu vanhempina, et ne ei, niillä ei oo niin kun kilpailutaustaa. Ne voi olla enemmän semmosii, et ne on purjehtinu perheen kanssa ja huvikseen ja sit ne on nyt innostunu kilpailemaan ja siin luultavasti tulee sit vähän semmosta, ku ei oo tottunu siihen, ni sit yhtäkkiä ihmettelee, miks mulle tiuskitaan, kun ei viime kesänä kesälomareissullakaan kukaan tiuskassu mulle, et oo nopeempi.”

Myös naisten neuvotteluhenkisempi suhtautuminen nähtiin ongelmallisena nopeita päätöksiä vaativissa tilanteissa. Miesten purjehdusprojektia vetämään lähtenyt naispurjehtija kertoi seuraavalla tavalla:

”Kilpapurjehdukses varsinkin, ni siellä tilanteet on niin nopeita ja vaihtuu nopeesti, ni siinä niin kun ei keretä neuvottelee. Mut sitte, jos joukos on yks neuvottelija, ni siinä saattaa olla, et nainen lankeaa siihen neuvottelutilanteeseen ja sillen menee monta tilannetta ohi. Et mies saattas sanoo, et turpa kiinni, nyt mennää tai käännyttääkö vai eikö, et sano heti, ja jos ei se sano, ni sitte tekee oman ratkasunsa.”

Kokemukset täysin naisista koostuvissa joukkueissa purjehtimisesta ovat osittain ristiriitaisia. Oman naisjoukkueeni purjehdusmenestys on parantunut yhteistoiminnallisuuden ja keskusteluyhteyden kehittymisen myötä. Eroja ei kuitenkaan ole mahdollista selittää täysin sukupuolesta johtuvilla ominaisuuksilla, koska yksilön

²²¹ Crawley 1998, s. 37.

luonne muotoutuu monien tahojen yhteisvaikutuksesta. Siksi voidaan väittää, että kilpapurjehdus urheilulajina vaikuttaa naisten kulttuuriseen sukupuolirooliin. Vaikka maskuliininen urheilulaji muokkaa naispurjehtijan luonnetta, eroja syntyy myös siinä, purjehditaanko naisten kesken vai kuuluvatko naiset sekamiehistöihin.

Erilaiset kulttuuriset maailmat voivat aiheuttaa naiskilpapurjehtijoille sopeutumisvaikeuksia ja rooliristiriitoja. Sopeutumista voi kuitenkin edistää mieltämällä kokemukset itseä kasvattavina. Yksi haastateltavista piti kilpapurjehdusharrastusta omaa elämäänsä rikastuttavana: mahdollisuutena nähdä myös miesten maailmaa:

”[Pienenä] Mä oon leikkiny vaa poikien kanssa ja sit mun parhaat kaverit oli poikia hyvin pitkään ja sit jännästi vaan myöskin muut harrastukset ja työ on ollu aina sellasta, et mä oon hakeutunu miesten kanssa tekemään töitä. Et se miesten maailma on ilmeisesti jääny niin vahvasti siinä, mut mä koen, et se on rikkaus, et mul on sekä ollu reitti miesten maailmaan, päässy kurkistaa sitä ja sitte on myöskin naisten maailma, et se on kyl ihan hyvä.”

Veneenrakennus ja teknologia – miehisyyttä ja valtaa

1960-luvun jälkeen sekä uudet urheilulajit että perinteiset, mutta vain harvojen harrastuksiin kuuluneet lajit kasvattivat harrastajamääriään. Nämä urheilulajit, kuten purjehdus, olivat useimmiten teknisiä ja välinekehittely kuului merkittävä osana kyseisiin lajeihin.²²² Yhteiskunnan teknologisen kehittymisen aikakaudella, joka jatkuu edelleen, tekniset keksinnöt näyttelevät suurta roolia urheilun kilpamentillä. Kuten Crawleyn tutkimuksessa todetaan, ”eivät miehet (urheilijat) voita kilpailuja vaan teknologia”. Naisia osallistuu kuitenkin huomattavan vähän, jos ollenkaan, moniin korkeanteknologian sävyttämiin lajeihin, kuten ralliautoiluun, formuloihin tai moottoriveneilyyn. Myös avomeripurjehdus voidaan lukea samaan lajijoukkoon.²²³

Urheilun ja maskuliinisuuden mieltäminen lähes synonyymeiksi on toteutunut purjehdusurheilussa. Purjehduksen miehinen luonne voidaan osittain perustella lajin syntyhistorialla. Monet edelleen käytössä olevat purjeveneet ovat miesten

²²² Vasara 1992, s. 419.

²²³ Crawley 1998, s. 34.

suunnittelemissa aikana, jolloin naiset eivät osallistuneet purjehdukseen. Kuitenkin samoja veneitä käytetään monissa kilpailuissa, joissa naiset ja miehet kilpailevat keskenään.²²⁴ Myös korkeanteknologian synty ja kehitys ovat olleet miesten käsissä. Johtopäätökseksi saadaan se, että tekniset välineet ja varusteet on suunniteltu miesten kokoisille vaatiessa myös käyttäjältään miehen voimat.²²⁵ Pitkään kilpapurjehdusta seurannut haastateltava kommentoi veneenrakennusta:

”Muut veneluokat [Optimisti- ja E-jollaa lukuun ottamatta] on kyllä sitten enimmäkseen tarkotettu tai rakennettu, suunniteltu, et ne on isot raavaat miehet, kun purjehtii niitä. ... Se on kyllä niin, että se on tyttöjen fysiikka, joka ratkasee aika paljon, et ne isommat veneluokat, ne on liian kovia.”

Naisten fyysisen koon huomiotta jättäminen vaikeuttaa naisten osallistumista kilpapurjehdukseen veneluokissa, joissa joukkueen jäsenten määrää on rajoitettu. Esimerkiksi 1960-luvun lopussa kehitetyt sekä Suomessa että muualla Euroopassa suosittu H-veneluokan virallisten arvokilpailujen ja ranking-sarjan kilpailusäännöissä miehistön lukumäärä on rajoitettu kolmeen henkilöön. Aloittaessani kilpapurjehdusta ko. veneluokassa joukkueemme sai erikoisluvalla kilpailla neljän hengen naisistolla. Tästä huolimatta joukkueemme oli edelleen kilpailevista miehistöistä kevyin. Vuoden 2003 SM-kilpailuissa tehdyn kyselyn perusteella naisistomme painoi 215 kg kevyimmän kolmen hengen miehistön painon ollessa hieman yli 220 kg. Miehistöjen keskipaino oli 252,2 kg.²²⁶ Purjehduksen perusajatukseen kuuluu, että venettä tasapainotetaan miehistön painon avulla. Vaikka veneet olisivatkin identtisiä, venetyypille arvioitua ideaalipainoa kevyemmät miehistöt eivät ole tasavertaisia painavampien miehistöjen kanssa. H-veneluokassa ongelmasta keskusteleminen sai aikaan sääntöuudistuksen, jonka mukaan miehistön kokonaispaino saa olla enintään 300 kg. Macfeen mukaan naisiston jäsenten lukumäärän lisääminen ei ole ratkaisu sukupuolten välisen tasavertaisuuden ongelmaan. Vaikka paino-ongelma ratkeaisikin, veneen dynamiikka muuttuu painojakauman ja miehistön liikkumisen muutoksen seurauksena.²²⁷

²²⁴ ks. Polón 1973; Macfee 2002, s. 8.

²²⁵ Crawley 1998, s. 38.

²²⁶ Lydén 2004, s. 16.

²²⁷ Macfee 2002, s. 8.

Naispurjehtijoiden heikkoudeksi määritellään usein fyysisen voiman huono taso. Fyysistä voimaa ei kuitenkaan enää voida pitää ehkäisevänä tekijänä naisten kilpapurjehdukselle. Vuonna 1995 naisjoukkue *America*³ osallistui ensimmäisinä naispurjehtijoina *America's Cup* -kilpailuun. Median mielestä joukkue oli kummajainen, jonka taitoja, voimia ja selviytymistä maailman arvostetuimmassa purjehduskilpailussa epäiltiin. Fyysisen voiman tarve, minkä puuttuessa naisten on ollut mahdotonta osallistua kilpapurjehdukseen, ei enää ollutkaan avaintekijä menestyksen tavoittelussa. Teknologian kehittyminen ja taloudellisten resurssien lisääntyminen ovat vapauttaneet fyysisen voiman tarpeen kilpapurjehduksessa: näin totesi monien muiden ohella myös naisjoukkueen pääsponsor.²²⁸

Fyysisen voiman tarpeen vähentäminen teknologisin ratkaisuin nousi esiin myös tutkimushaastatteluissa. Kilpaveneiden omistajat olivat kehittäneet ratkaisuja, joiden avulla purjehdus onnistui tuulen voimakkuudesta huolimatta:

"Hän [veneen omistaja] rakens tota hänen Hai-veneensä ... täysin sellaseks, että sä pystyt vaan ottamaan sen [köyden] käteen ja vetämään ... vaikka ois tuulta kuinka paljon. ... et sellast kelii ei oo, etteikö vois ajaa spinaakkerilla, et voimat muka loppuu, ei oo, siel on välitystä niin paljon. ... ja sehän siinä niin kun on hienoo ollu purjehtia sillä veneellä, koska se on ollu sillä lailla nautinnollista, ettei tarvii rempoa, et pystyy käyttää voimia myöskin muuhun, muuhun kun siihen fyysiseen puoleen. Ja sellai legendaarinen lause on sillä [omistajalla], että hän ei voi koskaan myydä sitä venettä, koska hän ei saa siitä niin paljon, kun ne helat on siinä eli kylhän se on myöskin kallista järjestää se niin, että se on naisen voimille sopiva."

Sara L. Crawley asettaa tutkimuksessaan vastakkain teknologian ja voimankäytön kilpapurjehduksessa. Voiman tarve korostaa maskuliinisuutta mutta myös teknologian todettiin ilmaisevan miehisyyttä urheilussa. Ristiriita nousee siitä, että teknisiä apuvälineitä ei hyväksytä käytettävän, koska ne eivät korosta maskuliinisuutta riittävästi muihin kilpakumppaneihin nähden. Vaikka tekniset laitteet ja niiden rakentamiseen tarvittava raha ovat nyky-yhteiskunnassa miehisyyden mittareita, voimankäyttö on sitä vieläkin enemmän. Toisaalta teknologian käyttäminen veneissä vähentää myös kilpapurjehduksen urheilullisuutta.²²⁹

²²⁸ Crawley 1998, s. 37.

²²⁹ emt., s. 38.

Arkistolähteiden mainintojen perusteella voidaan todeta, että 1980- ja 1990-luvuilla naispurjehduksen lisääntyessä huomattavasti edellisiin vuosikymmeniin verrattuna, naiset osallistuivat perinteisten veneluokkien lisäksi myös uudempiin, vauhdikkaampiin ja teknisempiin kilpailuluokkiin. Selkeästi miesten kilpajollaksi profiloitunut Laser ei saanut naisia innostumaan E-jollan tavoin, mutta 380- ja 470-luokissa kilpailivat myös naiset. Teknistä veneenrakennusta edustivat monirunkoveneet, joista tunnetuin kilpailuluokka on Tornado. Suomea ko. veneluokassa edusti kaksi venekuntaa, joista toisessa nainen purjehti kipparina.

Kilpapurjehduksen teknistyminen niin kevytveneluokissa kuin avomeripurjehduksessakin on helpottanut naisten osallistumista purjehduskilpailuihin tasavertaisemmin kuin aikaisemmin. Muutoksia on tapahtunut kuitenkin vasta 1990-luvulla. Haastatteluissa uusista veneluokista mainittiin erityisesti vauhdikas 29er, olympialuokkana purjehdittavan 49er'n ”pikkusisko”, ja Zoom-jolla, jotka kokovaatimustensa puolesta ovat sopivia tytöille. Myös vanhaan Laser-jollaan kehitettiin vuosikymmen sitten pienempi purje, Laser-radial, joka mahdollistaa kevyempien poikien ja tyttöjen purjehtimisen ko. jollalla. Vaikka teknologiset ratkaisut helpottaisivat naisten kilpapurjehdusta käytännössä, ei muutos takaa tasa-arvoista purjehdusta samoilla kilparadoilla miesten kanssa tulevaisuudessa. America's Cupin haastaja-sarjassa kilpaillut *America*³-naisjoukkue ei mahdollisuuksista huolimatta halunnut käyttää erikoislaitteita, kuten voimankäyttöä vähentäviä köysivinssejä, omassa veneessään vaan purjehti samalla tavoin varustetulla veneellä kuin miesjoukkueetkin. Tästä huolimatta kohu naisiston ympärillä ei laantunut ja Crawley kokoakin tutkimuksensa yhdeksi johtopäätökseksi, että asenteellisiin ongelmiin on vaikea löytää käytännöllistä ratkaisua.²³⁰

5.5. Naisen on ansaittava paikkansa merellä

Miehet käyttävät urheilua välineenä arvioidessaan maskuliinisuuttaan ja rakentaessaan uudelleen jo heikentyntä ylivaltaansa suhteessa naisiin. Miesten urheilusuorituksia korostetaan, jotta voidaan palauttaa auktoriteetti elämän alueella, joka syntyi ”miesten

²³⁰ Crawley 1998, s. 39.

urheiluksi”. Miesten ennätyksiä arvostetaan enemmän, kun taas naisten saavutukset sivuutetaan maininnalla.²³¹

Miten naiset voivat haastaa miehet urheilussa? Ulla Kosonen keräsi tutkimuksessaan naisten kokemuksia koululiikunnasta ja urheilukilpailuista. Sukupuolten eriarvoisuus ja ennako-oletus naisten ja miesten välisestä voimasuhteesta urheilussa korostuu seuraavassa muistelmassa:

”Mieleenjäävintä oli kun kerran voitin kansakouluni maastojuoksun. Vaikka koulu oli pieni, juoksijoiden joukossa olivat myös pojat, ja osa heistä vanhempia kuin minä. Olin tosi ylpeä, ja pojat olivat harmistuneita, ja ilmaisivat sen selkeästi.” (KL13)²³²

Yhteiskunnassamme on monia normeja ja sääntöjä, jotka pätevät eri elämän alueilla, urheilu mukaan lukien. Urheilun kirjoittamattomana sääntönä sukupuolten välisessä taistelussa on miessukupuolen paremmuus, jopa ylivalta, suhteessa naissukupuoleen. Kilpapurjehdus urheilulajina antaa kiinnostavan lähtökohdan sukupuolten välisten voimasuhteiden hahmottamiselle, koska purjehduksessa naiset ja miehet kilpailevat pääosin samoissa luokissa toisiaan vastaan. Häviäminen naiselle tai naisjoukkueelle on häpeällistä. Oman purjehdusurani paras muisto on jäänyt kilpailusta, jossa joukkueemme voitti mieskipparin, joka aikaisemmin oli omiin näkemyksiinsä perustuen kertonut, etteivät naiset opi koskaan purjehtimaan tavalla, jolla päihittää miehiset kilpakumppaninsa.

Entä miten nainen voidaan hyväksyä miesten hallitsemaan urheilulajiin? Urheilullisesti taitavat tytöt ovat kokeneet hyväksymisensä johtuneen fyysisestä suorituskyvystään. Sekä Ulla Kososen ”suoritusruumis” että Marja Kaskisaaren ”rytmiruumis” ovat oman ruumiin nimityksiä, joiden avulla he kuvaavat oman kehonsa merkitystä naisten urheilun hyväksymisprosessissa. Naisten oma ruumis on väline, jonka paremmuuden avulla on mahdollista saada hyväksyntä kuulumisesta miehiseen urheilun maailmaan.²³³ Haastateltujen kilpapurjehtijanaisten kokemukset olivat selkeän yhteneväiset naisten pääsystä hyväksytyiksi purjehtijoiksi. Fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten taitojen lisäksi kilpapurjehduksessa korostuvat erikoistaidot, jotka vaikuttavat esimerkiksi

²³¹ Crawley 1998, s. 34.

²³² Kosonen 1997, s. 34.

²³³ Kaskisaari 1992, s. 266–267.

turvallisuuteen. Jo pitkään monissa veneissä kipparina purjehtinut nainen kertoi seuraavasti:

”No, kaiken kaikkiaan niin jokaisen purjehtijan, niin mä ainakin itte ajatellu, niin tota pitää ansaita se kipparin paikka, et sä voi luottaa, niin kun tosta noin ilmoittaa, et mä oon nyt kippari – semmosiakin yrityksiä on nähty – jollon on niin kun vähän ajan kuluttua se porukka huomannu, et hei, että ehkä sen kipparin taidot ei riitä, ei oo niin kun oikeenlainen ihminen vaan, et se ei osaa niin kun johtaa sitä joukkuetta, ni kyl sieltä kipparinpaikka pitää kuitenkin ansaita.”

Miehistön – niin naisiston, miehistön kuin sekamiehistönkin – jäsenten välillä voi syntyä keskustelua myös keskinäisissä luottamusasioissa.

”Voi se tulla, kyl siel voi tulla [keskustelua], mut kaikki alkaa taas siitä, että se oma paikkansa pitää ansaita ja must tuntuu, et mul on sillee hyvä asema tässä purjehdusmaailmassa, et niin monet kuitenkin tuntee mut jo pitkän ajan takaa ja tietää, että mä oon purjehtinu pitkään ja paljon. Ni se, että sul on se oma paikka, niin se on se kaikkein tärkein asia ja semmoset miespurjehtijat, jotka on kans niin kun ehkä jo sieltä samaiselta juniorileiriltä lähtösin, niin ei ne sitä kyseenalaista. Mut sitte voi olla, et sit jos tulee niin kun uusia ihmisiä, jotka ei tunne, niin kyl joskus miehillä saattaa olla vähän semmonen niin kun pätemisen tarve.”

Johtajuus ja valta ovat suomalaiselle miehelle erityisen tärkeitä miehekkyysskysymyksen kannalta. Valta on suomalaiselle miehelle ollut miehisyiden tunnus, ainakin viime vuosikymmeneen asti. Pahinta on joutua muiden komenneltavaksi.²³⁴ Niin kilpa- kuin matkapurjehduksilla mies toimii yleisemmin veneen kipparina kuin nainen. Vaikka 1980-luvulla tyttöjen ja naisten purjehduskilpailuihin osallistuminen lisääntyi, he toimivat kilpailuissa useammin gasteina kuin kippareina. Purjehtija-lehdessä olleista tuloksista voi myös huomata, että 1990-luvulla tytöt alkoivat purjehtia enemmän keskenään, jolloin syntyi naisistoja erityisesti kevytveneluokkiin.

Luottamuksen ansaitseminen ja oman paikkansa löytäminen purjeveneessä on naiselle vaikea tehtävä. Lindsey Macfeen tutkimukseen osallistuneiden naispurjehtijoiden mielestä naisten piti osoittaa sitoumuksensa lajiin kaksinkertaisesti miehiin nähden,

²³⁴ Laakso 1983, s. 14.

jotta heidän uskottiin ottavan vakavasti kilpurjehdusharrastuksensa.²³⁵ Myös tutkimukseni haastateltavat totesivat, että niin tuttujen kuin tuntemattomienkin kommentit heijastivat epäluottamusta naisten purjehdustaitoja kohtaan. Purjeveneestä etsittiin ”ainakin sitä yhtä miestä, kipparia, joka kantaa vastuun ja tietysti omistaa veneen”. Kokeneelle naispurjehtijalle mahdottomaksi tehtäväksi oli osoittautunut kipparina toimiminen muuten miehistä koostuneessa joukkueessa. Henkilösuhteiden merkitys korostui purjehdustaitoa ja kokemusta enemmän eikä naiselle löytynyt paikkaa miehistössä.

Miksi epäluottamusta naispurjehtijoita kohtaan esiintyy edelleen? Naisille on myönnetty purjehdusseurojen ansiomerkkejä jo 1950-luvulta asti niin työstä seurojen hyväksi kuin menestyksestä kilpurjehdijoina. Vuonna 1980 Frisk Bris -lehdessä olleiden mainintojen mukaan useat naiset olivat saaneet kunnia- ja ansiomerkkejä. Myös junioripurjehtijoita oli huomioitu kunnianosoituksin. Vuonna 1990 Mikaela von Koskull vastaanotti ensimmäisenä suomalaisnaisena Purjehtijaliiton Pro Purjehdus – Pro Segling -palkinnon. Hän oli järjestyksessä ko. 20. palkinnonsaaja Suomessa. Menestys urheilukilpailussa on todistus osaamisesta, joka synnyttää arvostusta ja kunnioitusta.

Kuten Kosonen ja Kaskisaari ovat omissa tutkimuksissaan huomanneet, luottamuksen ja oman paikan lunastaminen maskuliinisessa urheilun maailmassa tapahtuu ainoastaan voittamalla ja päihittämällä kilpakumppaneina olevat miehet. Samaan johtopäätökseen on päätyntä myös America’s Cupin naisjoukkuetta tutkinut Crawley, joka toteaa, että naisten murtautuminen miesten lajiin voi tapahtua voittamalla miehet purjehtien samantlaisilla välineillä ja samoissa olosuhteissa.²³⁶ Vanhemmat naispurjehtijat ovat ehkä kohdanneet vastustusta ja vaikeuksia aloittaessaan purjehdusuraansa muutamia vuosikymmeniä sitten. Vaikka nuorempien naisten karikkoista väylää on tasoitettukin, vaatii kilpurjehdus naisilta edelleen vahvaa luonnetta:

”No, sitte ihan niin kun radalla oli välillä vähän semmosta, et meitä ei kauheen vakavasti otettu aina, ja oli vähän semmoista työttelyä ... aika paljon joutuu tekee hommia, ennenkö sut otetaan vakavasti siellä radalla ja kyl siihen ihan saa kirosanoja käyttää.”

²³⁵ Macfee 2002, s. 6.

²³⁶ Crawley 1998, s. 40.

”Naiset hirveen herkästi muutenkin on vähän silmätikkuna tuolla merellä, et niit niin kun katotaan ja seurataan ja sit kun ne pärjää, ni sitte ne on niin kun saanu sen paikkansa.”

5.6. Sukupuolten välinen asenteellinen kuilu

”Jos naiset ovat taitavia ja osaavia purjehtijoita, niin mistä kaikki tämä hössötys?”, aloitti Richard Hazelton provokatiivisen kirjoituksensa internetissä julkaistavassa elektronisessa lehdessä 48° North. Hän kysyi, mikä avomeripurjehduskilpailuun osallistuvassa naisistossa oli niin erikoista, että lajin harrastajien tuli olla erityisen kiinnostuneita juuri tästä tapahtumasta.²³⁷ Edellinen lainaus kuvaa naisten ja miesten erilaisten ajattelutapojen yhteentörmäystä. Vaikka kyseessä onkin provosoiva teksti, aiheuttaa se sukupuolten väliseen kommunikointiyhteyteen säröjä entistä enemmän. Miesten hallitsemassa urheilu- ja liikuntakulttuurissa ymmärryksen kuilu on edelleen liian suuri, ja jotta tämä kuilu pienentyisi, pitäisi miesten sosiaalistua naisten ajatusmaailmaan.²³⁸

Haastatteluissa keskustelimme paljon myös asenteista, joita naispurjehtijat kohtaavat kilpailutilanteissa. Monet olivat kokeneet kilpakumppanien asenteet positiivisina ja kannustavina pikemmin kuin negatiivisina. Usein oman seuran miespuoliset kilpurjehtijat kannustivat naispurjehtijoita sekä verbaalisesti että tarjoamalla osaamista ja apua monissa tilanteissa. Toisaalta yksimielisyys syntyi siitä, että negatiivisesti latautuneisiin asenteisiin ei juurikaan kiinnitetty huomiota. Naispurjehtijat olivat mieltäneet välinpitämättömyyden hyväksi selviytymiskeinoksi. Jo nuorena kevytveneluokista köliveneisiin siirtynyt nainen kertoi kokemuksestaan alle 20-vuoden ikäisenä:

”Se oli aika outoa, et me oltiin siel herrasmies-luokassa [Hai-luokassa], ni pienet tytöt. Ja osa miehistä suhtautu hirveen hyvin siihen, mut sitte oli sellasia, joilta tuli rumaa tekstiä ja tota noin, tosi rumaa käytöstäkin, jopa niin, että yks seuraottelu ... yhden kisan jälkeen niin [vastustavan] purjehdusseuran kommodori tuli ison ruusupuskan kanssa pyytämään meiltä anteeksi poikien käytöstä.”

²³⁷ Macfee 2002, s. 1.

²³⁸ Laakso 1983, s. 16.

Voivatko miehet sosiaalistua naisten ajatusmaailmaan helpottaakseen naisten sopeutumista vähemmistönä miehiseen urheiluun? Sekä haastattelujen että oman kilpapurjehduskokemukseni perustella uskoisin, että sopeutumista kilpapurjehduksessa on tapahtunut päinvastaiseen suuntaan. Kaskisaaren näkemys naiseuden aliarvostamisesta ja naisten siirtymisestä maskuliinisuuteen tukee tutkimukseni johtopäätöksiä. Suomalainen urheilukulttuuri ei ole muuttunut naiselliseksi vaan se on muuttanut naisia selviytymään ja menestymään miesten maailmassa kilpailun avulla.²³⁹ Haastatteluissa yksi naisista koki asian seuraavasti:

”Kun sitä ei antanu sen asian haitata, ni sitä muuttu hyväks jätkäks. ... Mut et sittemmin se, niin kun me lunastettiin ilmeisesti se oma paikkamme siellä.”

Myös Laakso suhtautuu epäilevästi ajatukseen, että liikunnan ja urheilun avulla voidaan lisätä ymmärtämystä naisten ja miesten roolien välillä. Epäily johtuu juuri perinteisen urheilun päinvastaisesta vaikutuksesta, joka erottelee naiset ja miehet eri sarjoihin. Myös fyysisen suorituskyvyn korostaminen rakentaa muuria sukupuolten yhteistoiminnalle ja ymmärtämiselle.²⁴⁰ Kalevi Heinilä kaipaa naisia kehittämään suomalaista liikuntakulttuuria paremmin naisille ja tytöille sopivaksi mutta myös tuomaan humanimpaa asennetta kilpaurheiluun.²⁴¹ Tutkimukseni kohteena oleva kilpapurjehdus voisi olla väline, jonka avulla naisten ja miesten yhteisymmärryksen kiulu kaventuisi, koska naiset ja miehet purjehtivat samassa sarjassa monissa veneluokissa. Naisten toimiminen niin Purjehtijaliitossa kuin muissa päättävissä elimissä avaisi keskustelua kilpapurjehduksen fyysisistä vaatimuksista, joita miehet eivät omien kokemustensa avulla näe. Uusien, naisille sopivien veneluokkien ja teknologisten ratkaisujen hyväksyminen osoittaa kuitenkin jo ajatusten osittaista lähentymistä eri sukupuolten välillä.

5.7. Urheat naiset kilpapurjehtijoina - ”Romantisoitu myytti”

Kun naisten osallistuminen purjehdusurheiluun sekä kilpailijoina että taustavaikuttajina lisääntyi 1980- ja 1990-luvuilla, olivat useimmiten tiedottamiseen liittyvät toimet niin seura- kuin liittotasolla naisten tehtäviä. Sekä Purjehtija-lehden että Frisk Bris -lehden

²³⁹ Kaskisaari 1992, s. 268.

²⁴⁰ Laakso 1983, s. 18.

²⁴¹ Heinilä 1983, s. 108.

mainintojen mukaan naiset olivat tiedottajina, kuuluivat toimitusneuvostoihin ja kirjoittivat juttuja lajin julkaisuihin. Myös kaksi haastatelluista naispurjehtijoista oli toiminut seuran tai liiton tiedotustehtävissä. Huomionarvoista kuitenkin on, ettei yksikään tutkimukseni aineistona ollut seurahistoriikki ole naisen kirjoittama. Naisten aikakausi sekä historiankirjoittajina että historiankirjoituksen kohteina alkoi vasta 1990-luvulla.

Median avulla kilpurjehtijanaiset saivat julkisuutta niin kilpailuihin osallistumisesta kuin menestyksestäkin. Median rooli on ollut merkittävä niin naisten seuratoiminnan kuin kilpurjehtijänsäkin kannalta erityisesti 1980-luvulta lähtien. Naiskilpurjehtijänsä, kuten muillakin urheilulajeilla, joissa naiset ovat vähemmistönä, on kiinteä suhde median kanssa. Yhtäältä kilpailevat naiset saavat medianäkyvyyttä ja julkisuutta sekä itselleen että yhteistyökumppaneilleen. Toisaalta media rakentaa mielikuvia rohkeista naisista, jotka rikkovat rajoja ja naisille sovinnaisia tapakäsityksiä. Vaikka suhde mediaan onkin ollut hedelmällinen naiskilpurjehtijänsä, haastateltavat kokivat suhteen taakaksi yrittäessään tehdä naispurjehtijoista vakavasti otettavia kilpailijoita:

” ...koska Suomessa naisia purjehtii tosi vähän, ni varmaan on niin kun helpompi tavallaan tuoda sit se juttu julkisuuteen. Ja sitte, niin kun esimerkiksi siinä meidän naisiston kohdalla oli ainaki alkuun oli sellainen, että ku oltiin ainoo ... sitä aika paljon käytetään hyväks, et on ainoo naisisto. ... Ja se ei oo kyl siis mun mielestä paha asia ollenkaan, mutta tota. Ja ehkä miks ei sitä käyttäis hyväks, ainaki tiettyyn pisteeseen saakka. Sitte se tavallaan alkaa vesittämään jo sitä niin kun koko ideaa, jos se aina vaan jatkuu ja jatkuu ja jatkuu..., että ollaan vaan aina se ainoo, eikä mitään muuta meriittejä ole. ...Et just varsinkin, et jos naisii ei oo paljon, tai kun ei oo paljon, ni sit vähän ehkä voi tulla semmoi fiilis, et kuhan nyt vähän tytöt leikkii. Tai silleen, että ei ehkä sit oteta niin vakavasti, että ois jotain ihan oikeita tavoitteitakin.”

Toimittajan käsissä haastattelu voi muuttua myös naispurjehtijan omien ajatusten vastaiseksi:

”Mä sain hirmu raivareita, leikkimielisesti, siitä, et – henkisellä tasolla raivareita – siitä, että lehdistö ja media käsitteli, et se oli aina, meist oli sillon joskus aikoinaan pitkin poikin kaikissa mahdollisissa Me Naisissa ja Helsingin Sanomissa ja telkkarissa

ja, aina just sen takia, et on naisisto. Ja mä niin kun halusin, että, et okei, jos me ollaan niin hyviä, että me pärjätään siellä, ni kirjottakaa meist sitte, mut älkää kirjottako meist sillon, jos me ei olla pärjätty ja vaan pelkästään sen takii, et tehään sellasta ”romanttista myyttiä se, että nämä urheat naiset”. Mä meinasin repiä kerran hiukseni päästä, kun mä olin Hesarin toimittajan kanssa vääntäny puhelimessa, että mä en anna haastattelua ... mä sanoin, et vain sillä ehdolla, et [kisassa] on... paljon uutuusveneitä, mä kerron sulle niist veneistä ja miten ne kulkee ja niitten teknisistä jutuista ja siitä, et miten se kilpailu muodostuu nyt erilaiseks, kun on tällasia uutuusveneitä. Joo, ni seuraavana aamuna, jengi tuo mulle, paiskaa lehden veneeseen ja mä nään ” Suomen Clare Francis²⁴²”. Me ei oltu puhuttu sanaakaan Clare Francis’sta, eikä avomeripurjehduksesta, eikä mistään tälläsestä. Yäk!”

Siinä, että media kuvaa kilpaa purjehtivia naisia rohkeiksi, on se myös oikeassa. Todisteena tästä on se, että edelleen hyvin harvat naiset purjehtivat kilpaa siitäkin huolimatta, että purjehduksen harrastajamäärä on noussut huomattavan paljon viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Vaikka moni kilpurjehtijänainen ei koe omaa rohkeuttaan erityisenä ominaisuutena, nousivat naisten sisukkuus ja omien taitojen näyttäminen esiin haastatteluissa. Seuraavassa lainauksessa haastateltava kuvaa osuvasti omaa luonnettaan:

”Mul on ollu Optimisti-jolla, sen nimi oli Hoppetossan eli se oli Pepin isän veneen nimi, koska Peppi on aina ollu mun suuri idoli, et kai mul on joku semmonen niin kun samanlainen ajatus ollu, että pitää olla semmonen reipas ja rohkee ja voi tehdä ihan ite mitä vaan.”

Rohkeus, sisukkuus ja näyttämisen halu olivat ominaisuuksia, jotka kuvasivat parhaiten naiskilpurjehtijoita. Haastateltavat mainitsivat lisäksi useita kertoja päättäväisyyden, kilpailullisuuden ja pitkäjänteisyyden. Ehkä ”rohkeat naiset merellä” ei olekaan romantisoitu myytti, vaan kuvaa tämänhetkisen naiskilpurjehduksen todellista tilaa. Ne naiset, jotka purjehtivat kilpaa rikkovat ehkä vieläkin tapakäsityksiä, mutta ovat itse ”niin syvällä harrastuksessaan, etteivät itse tule asiaa ajatelleeksi”, kuten yksi naispurjehtija totesi haastattelussaan.

²⁴² Clare Francis on englantilainen naispurjehtija, joka purjehti menestyksekkäästi avomeripurjehduskilpailuja. Hän osallistui mm. vuonna 1978 naiskipparina Whitbread Round the World -maailmanympäripurjehdukseen, josta hän kirjoitti myös kirjan ”Come wind or weather”. Suomenkielisenä teos julkaistiin vuonna 1985 nimellä ”Tuulessa ja myrskyssä”.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Naisten kilpapurjehdushistoriaa koskevan pro gradu -tutkielmani pääongelmana oli, miten naisten aseman muutos kilpapurjehduksessa heijastuu yhteiskunnassa ja liikunta- ja urheilukulttuurissa tapahtuneista muutoksista. Tutkimusongelma on kulkenut läpi purjehdusurheilun historian 1800-luvun puolesta välistä nykyaikaan 2000-luvulle. Naisten osallistumista sekä kilpapurjehdukseen että purjehdusseurojen muuhun toimintaan olen pyrkinyt selittämään valittujen näkökulmien, naisen aseman yhteiskunnallisen ja liikunta- ja urheilukulttuurissa tapahtuneiden muutosten avulla. Tässä luvussa kuvaan keskeisimpiä aikakausia, jolloin naisten purjehdusurheilussa on tapahtunut selkeitä muutoksia. Lisäksi esitän vastauksia tutkimukseni alaongelmiin, jotka käsittelivät lähemmin tutkimukseni viimeisiä vuosikymmeniä: 1) millaiset naiset ovat osallistuneet maskuliiniseen kilpapurjehdukseen, 2) onko naisten pääsy purjehduskilpailuihin muuttanut purjehdusta naisille sopivaksi urheiluksi ja 3) mitkä ovat ne syyt, jotka edelleen vaikuttavat naisten osallistumiseen ehkäisevästi. Lopuksi arvioin tutkimustani historiantutkimukselle asetettujen arviointikriteerien avulla.

6.1. Naisten purjehdusurheilun keskeisimmät aikakaudet

Naisten purjehdusurheilun selkeitä murrosaikojia ovat olleet 1800- ja 1900-lukujen vaihde, 1960-luku ja 1980-luvulta alkanut naisten kilpapurjehdukseen osallistumisen aikakausi. Vuosisadan vaihteessa naisten liittyminen purjehdusseuroihin lisääntyi. 1960-luvulla tytöt ja nuoret naiset innostuivat jollapurjehduksesta ja hankkivat omistukseensa kevytveneitä. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin naiset alkoivat osallistua aikaisempaa aktiivisemmin myös avomeripurjehduskilpailuihin sekä kansainvälisiin kilpailuihin.

Suomessa ensimmäiset naiset ovat liittyneet purjehdusseurojen jäseniksi 1880-luvulla. Tuohon aikaan naisia hyväksyttiin purjehdusseurojen jäseniksi vain muutamia ja he olivat pääasiassa seurojen johtohenkilöiden rouvia. Erityisen poikkeuksen purjehdusseurojen naisjäsenten määrään teki sisävesistöissä toiminut Päijänteen Purjehdusseura, jonka jäsenistöstä kolmannes oli naisia. Ilmiön yhtenä selityksenä voidaan pitää sisämaan yläluokkaisten harvalukuisuutta, jolloin sisävesiseuran jäsenistöön kuului enemmän alemman sosiaaliluokan edustajia. Ylemmän

yhteiskuntaluokan tapakäsitykset, jotka pitivät naisten osallistumista julkisille elämänalueille sopimattomana, eivät ulottuneet sisämaan alempiluokkaisiin naisiin.

1800- ja 1900-lukujen vaihteessa naisten liittyminen suomalaisiin purjehdusseuroihin lisääntyi. Suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtui suuria muutoksia 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Naisten ja miesten tasa-arvon kehittyminen sai sysäyksen, kun naiset saivat sekä oikeuden ylioppilastutkinnon suorittamiseen että äänioikeuden. Naisten urheilukulttuuri kehittyi naisvoimistelusta kohti kilpailullista urheilua, vaikka miehet vastasivatkin pääasiassa vielä tuohon aikaan suomalaisesta kilpa- ja huippu-urheilusta. Vuosisadan alussa järjestettiin myös ensimmäisiä ainoastaan naisille tarkoitettuja purjehduskilpailuja. Naisia osallistui kilpailuihin kuitenkin erittäin vähän. Naisten osallistumista purjehduskilpailuihin vuosisadan vaihteessa ehkäisivät mahdollisesti sekä asenteelliset että käytännölliset syyt. Vaikka naisia hyväksyttiin purjehdusseurojen jäseniksi, ei naisten oletettu astuvan veneisiin. Purjehdusta ei oltu tarkoitettu naisten urheiluksi. Vuosisadan vaihteen aikaan Suomessa käytetyt purjeveneet olivat melko turvattomia avoveneitä. Myös se saattoi olla syynä käsitykselle, ettei purjehdus ollut sopivaa naisille. Huomioitavaa myös on, että purjehdusurheilu syntyi yläluokan harrastukseksi. Yläluokkaisten naisten odotettiin käyttäytyvän naisille asetettujen rooliodotusten mukaisesti, eikä raavaiden miesten urheilulajina purjehdus sopinut naisten harrastukseksi.

Vuosisadan alkupuolella naiset kuitenkin osallistuivat purjehdusurheilun seuratoimintaan. He toimivat avustajina purjehduskilpailujen järjestelyissä sekä lahjoittivat kiertopalkintoja kilpailuihin. Naisten työ purjehdusseuroissa sai myös virallisen muodon, kun naisjäsenet perustivat seuroihin nais- ja huvitoimikuntia. Seurojen satamissa ja paviljongeilla tapahtunut työ nousi näkyvimmäksi naisten toiminnaksi purjehdusurheilun historiassa. Erityisen nopeasti naiset järjestäytyivät omaksi naisjaostokseen Helsingin Työväen Purjehdusseurassa. Työläisnaisten aktiivista osallistumista purjehdusurheilussa voinee selittää heidän aktiivinen osallistumisensa myös muuhun järjestötyöhön. Tutkimusten mukaan sosialidemokraattiseen puolueeseen kuului paljon naisia vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenien aikana verrattuna muihin puolueisiin ja kansanliikejärjestöihin.

Kun suomalaisessa purjehdusurheilussa siirryttiin mittasääntöjen aikakaudesta yksityyppiluokkien aikakauteen 1930-luvulla, hankkivat naiset omistukseensa veneitä.

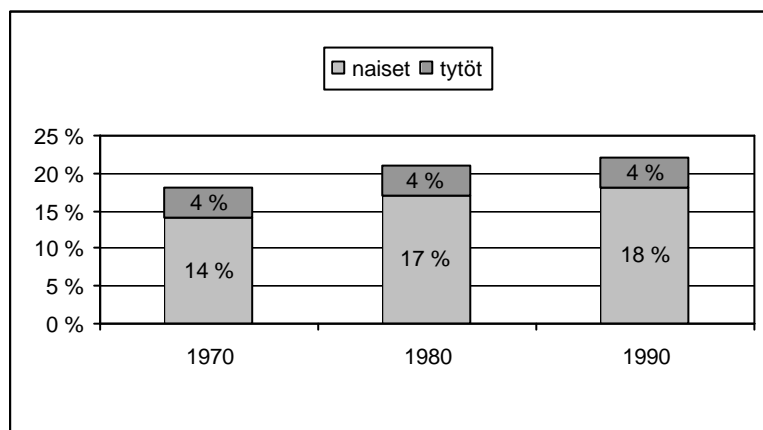
Venesuunnittelussa otettiin huomioon turvallisuuden ohella myös käyttömukavuus ja siksi uudet veneet sopivat erinomaisesti myös purjehdusretkeilyyn. Yksityyppiluokista Hai-vene saavutti suosiota naisveneilijöiden keskuudessa ja kajuutalla varustetuista veneistä muutamat olivatkin naisten omistuksessa.

Toisen maailmansodan jälkeen purjehdusseurat markkinoivat naisille jolla- ja kevytvenepurjehdusta, joka oli leviämässä Suomen purjehdusvesistöihin. Innostus syttyi kuitenkin vasta 1960-luvulla, jolloin naisilla, ja mitä ilmeisimmin tytöillä, oli Sulkaveneitä omistuksessaan. Samaan aikaan naiset alkoivat osallistua aiempaa aktiivisemmin purjehduskilpailuihin. Kevytveneluokkiin, kuten Vikla- ja Lightningluokkiin, osallistui naisia, ja yksityyppiluokista Hai-vene sai naisosallistujia kilparadoille.

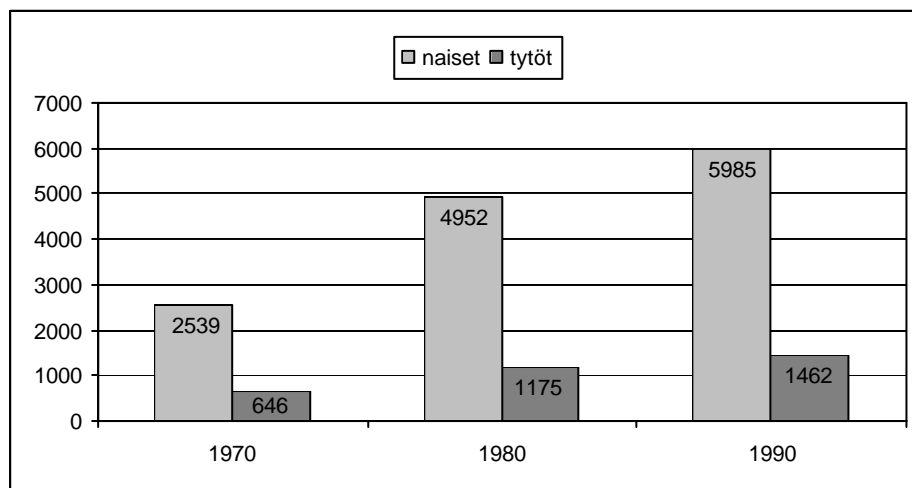
Suomalaisen yhteiskunnan muutokset 1980-luvulta lähtien ilmenivät omalla tavallaan myös liikunta- ja urheilukulttuurissa. Taloudellisen hyvinvoinnin kasvu ja leviäminen alempiin sosiaaliluokkiin synnyttivät sekä monien uusien urheilulajien aallon että herättivät henkiin vanhojen jo 1800-luvulla syntyneiden lajien suosion. Naisten itsenäistyminen, taloudellinen riippumattomuus puolisosta ja vapaa-ajan tarpeiden tyydyttäminen innostivat naisia moniin liikunta- ja urheiluharrastuksiin. Erityisen nopeaa muutosvauhti oli 1970-luvulla, kun 1980-luvulle tultaessa naiset harrastivat liikuntaa lähes yhtä paljon kuin miehet.

Myös naisten osallistuminen kilpapurjehdukseen alkoi lisääntyä 1980-luvulla. Naisia osallistui moniin kevytveneluokkiin ja edelleen jollapurjehdus on suosituinta naisten keskuudessa. Suosituimmiksi veneluokiksi muodostuivat Optimistijolla, E-jolla ja 470. Ensimmäiset purjehduksen naisten Suomenmestaruudet purjehdettiin E-jolla- ja 470-luokissa vuonna 1979. Tämän jälkeen suomalaiset naiset osallistuivat myös kansainvälisiin kilpailuihin ja avomeripurjehduksiin. Kuvio 3 osoittaa kuitenkin, että nais- ja tyttöjäsenten määrät Suomen Purjehtijaliiton purjehdusseuroissa ovat pysyneet suhteellisen alhaisina vuosina 1970, 1980 ja 1990. SPL:oon kuuluneiden purjehdusseurojen jäsenten kokonaismäärä lisääntyi vuoden 1970 noin 18 000 jäsenestä vuoteen 1980 kymmenellä tuhannella uudella jäsenellä. Naisten määrä lisääntyi kuitenkin vain 3 prosenttiyksikköä 14 %:sta 17 %:iin. Edelleen vuoteen 1990 purjehduksen harrastuneisuuden lisääntymisestä kertoo seurojen jäsenten kokonaismäärän kasvu noin 33 000 jäseneseen. Tuona aikana naisten osuus kasvoi vain

prosenttiyksiköllä. Juniorityttöjen osuus pysyi kahdenkymmenen vuoden aikana 4 %:ssa. Mielenkiintoista onkin, että aikana, jolloin naisten osallistuminen purjehduskilpailuihin lisääntyi, ei naisten suhteellinen osuus kuitenkaan lisääntynyt huomattavasti purjehdusseurojen jäsenmääriä tutkiessa.

KUVIO 3. Naisten ja tyttöjen suhteellinen osuus SPL:n purjehdusseurojen²⁴³ jäsenistä vuosina 1970, 1980 ja 1990.

KUVIO 4. Naisten ja tyttöjen jäsenmäärien kasvu SPL:n purjehdusseuroissa vuosina 1970, 1980 ja 1990.

²⁴³ Suomen Purjehtijaliiton seurojen vuosiraportit vuosilta 1970, 1980 ja 1990. Purjehtijaliiton seuroista on pois luettu sekä moottorivene- että purjelautailuseurat. Purjehdusseurat, joiden jäsenmäärä on ilmoitettu kokonaismääränä, on myös jätetty huomioimatta.

Kuvio 4 osoittaa nais- ja tyttöjäsenten absoluuttisen määrän lisääntymistä vuodesta 1970 vuoteen 1990. Sekä naisten että tyttöjen määrät purjehdusseurojen jäsenistä ovat vähintäänkin kaksinkertaistuneet. Vuoden 1990 noin 33 000 purjehduksen harrastajasta noin 6000 oli naisia ja noin 1400 tyttöjä. Nais- ja tyttöjäsenten määrän kasvusta huolimatta kuvion 3 suhteellisten kasvulukujen tarkastelu osoittaa, että vuoden 1970 jälkeisestä suuresta harrastajamäärän kasvusta huolimatta purjehdus pysyi 2000-luvulle saakka pääosin miesten ja poikien harrastuksena.

6.2. Kilpapurjehduksen tasa-arvoistumista ehkäiseviä ja edistäviä tekijöitä

Naisten osallistumista purjehdusurheiluun on edesauttanut läpi purjehduksen historian seurojen klubitoiminta. Klubitoimintaa, johon kuuluu muun muassa juhlien järjestäminen seurojen paviljongeilla ja satamissa, hoitivat useimmiten purjehdusseurojen huvi-, kerho- tai naistoimikunnat. Näiden toimikuntien kautta naiset osallistuivat purjehdusseurojen päätöksentekoon, vaikkakin hyvin harva nainen kuului ennen 1980-lukua purjehdusseuran hallitukseen.

Naisten seuratyöhön osallistumisen muotoja ovat viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana olleet myös junioritoiminta, johon kuuluvat ohjaus, valmennus ja koulutus, ja kilpailutoiminta, kuten kilpailujen järjestäminen. Järjestötyössä liittotasolla muutamia naisia on toiminut tiedotustehtävissä. Medialla on ollut myös toisenlainen merkitys naisten purjehdusurheilun edistämässä. Naisten osallistuminen maskuliiniseen urheilulajiin on kiehtovaa ja siksi media on kiinnostunut kilpaa purjehtivista naisista.

Tärkeimpiä naisten kilpapurjehdusta ehkäiseviä tekijöitä ovat naisten fyysinen koko ja suorituskyky. Vaikka naisurheilijan fyysisyys on merkittävä tekijä monissa urheilulajeissa, korostuu se kilpapurjehduksessa miesten ja naisten kilpaillessa toisiaan vastaan olympialuokkien kilpailuja lukuun ottamatta. Purjeveneet ovat pääosin miesten suunnittelempia, eikä naisen pienempää fyysistä kokoa ja heikompia voimia ole otettu huomioon suunnittelu- tai rakennusvaiheessa. Tämän totesivat myös haastattelemani pienikokoiset naispurjehtijat. Fyysinen koko oli vaikuttanut naisten purjehdusuraan, vaikkakin heidän tiedostamattaan. He kumosivat mielikuvan maskuliinisista naispurjehtijoista. Fyysinen pienuus ja heikompi voimataso johtavat useimmiten myös asenteelliseen syrjintään, johon on mahdotonta vaikuttaa lyhyellä aikavälillä.

Teknologisen kehityksen ansiosta fyysisen voiman tarvetta on kuitenkin pystytty vähentämään kilpapurjehduksessa. Erikoislaitteita käytetään paljon isoissa purjeveneissä ja erityisesti avomeripurjehduskilpailuissa, joissa miehistö joutuu käsittelemään esimerkiksi suuria purjeita. Köysivinsit ja erilaiset taljat vähentävät voiman tarvetta, mutta tekniset laitteet vaativat myös rahaa. Nykyisin fyysisyyttä merkittävimmit tekijöiksi ovatkin nousseet teknologia ja raha. Tämä ei kuitenkaan merkitse kilpapurjehduksen avautumista naisille, koska teknologia ja raha ovat yhteiskuntamme miehisyyden mittareita.

Kilpapurjehduksessa menestyminen vaatii kokemusta, jotta purjehdukseen liittyvät erikoistaidot on mahdollista hallita. Kokemus kasvattaa luottamusta, jota kilpaileva miehistö vaatii kaikilta joukkueen jäseniltä, eniten kuitenkin kipparilta. Naisten hyväksyminen kilpapurjehduskentille ei ole tapahtunut muutamassa vuosikymmenessä. Haastattelemani purjehtijanaiset kokivat naisten olevan ”silmätikkuina” merellä, mutta ansainneensa itse paikkansa osoittamalla omat taitonsa.

Naiskilpapurjehtijat olivat naisellisia fyysiseltä olemukseltaan. Purjehdus ei ollut muuttanut naisia maskuliiniseksi, vaikka haastatteluissa todettiin, että ”missimitat” on unohdettava, mikäli haluaa menestyä kilpapurjehduksessa. Kilpapurjehtijanaisissa ”miehisuus” näkyi pikemminkin naisten henkisenä vahvuutena ja rohkeutena, mikä kuvastui purjehduskokemuksista, joita he kertoivat. Sisukkuus, päättäväisyys ja pitkäjänteisyys nousivat esiin haastatteluissa useita kertoja. Omien sanojensa mukaan kilpapurjehtijanaiset olivat sopeutuneet miehiseen maailmaan hyvin, niin urheilukentillä kuin siviilityössänsäkin. Voidaan sanoa, että maskuliiniset urheilulajit, kuten purjehdus, miehistävät naisten kulttuurista sukupuolta pikemmin kuin vaikuttavat fyysiseen biologiseen naisellisuuteen.

Puolentoista vuosisadan aikana suomalainen purjehdusurheilu on kehittynyt merkittävästi. Se on käynyt läpi erilaisia aikakausia: monta venetyyppiä on suunniteltu ja rakennettu, mutta edelleen uusia purjevenekonstruktoita rantautuu suomalaiseen purjehdushistoriaan. Suunnittelussa on viimeisen kymmenen vuoden aikana otettu huomioon kevyempiä purjehtijoita, kun vanhoihin veneenrunkoihin on suunniteltu lyhyempiä mastoja ja pienempiä purjeita. Erinomainen esimerkki tästä on Laser-radial. Myös muita uusia kevytveneitä on tullut markkinoille, jotka ovat vanhoja jollia sopivampia tytöille. Onko naisten ja tyttöjen harrastajamäärän lisääntyminen

vaikuttanut venesuunnitteluun? Vai ovatko uudet venetyypit mahdollistaneet myös ”heikomman sukupuolen” kehittymisen kilpapurjehtijana? Johtopäätös voi olla kumman suuntainen hyvänsä. Kilpapurjehdus naisten ja miesten yhteisenä urheiluna voi toimia miesten sosiaalistajana naisten maailmaan, jolloin naisten ja miesten fyysiset erot otetaan paremmin huomioon purjehdusurheilun lajikehityksessä. 2000-luvulle tultaessa oli kuitenkin selvää, että sukupuolten välistä keskinäistä sosiaalistumista oli tapahtunut pikemminkin naisten sopeutuessa miehiseen purjehdusmaailmaan, kun naiset olivat hyväksyneet kilpapurjehduksen miehiset vaatimukset.

6.3. Tiedon kestävyys ja tutkimustulosten hyväksyttävyyys

Pro gradu -tutkielma naisten kilpapurjehdushistoriasta on historiantutkimus. Koska tutkimuksessa käytettiin tutkimusmenetelminä sekä historialähteistä tapahtuvaa päättelyä että haastattelua, tutkimuksen arviointikriteerit perustuvat historiantutkimukseen soveltuvaan arviointiin. Haastatteluaineisto ja sen käyttö lähentyivät pikemmin historiaa koskevaa tutkimusta kuin puhtaasti sosiologista tutkimusta.

Tieteellisen tutkimuksen arviointi on tiedeyhteisön, kohdeyleisön ja tutkijan itsensä tehtävä. Historiantutkijalta Jorma Kalela edellyttää oman työn arviointia koko työprosessin ajan. Valmista tutkimusta on myöhemmin mahdollista arvioida niin kokonaisuutena kuin mistä tahansa tutkimuksen osasta. Kalela muodostaa tutkimuksen arviointikriteereistä kaksiportaisen rakenteen, jota hän nimittää totuuden metodologisen ulottuvuuden rakenteeksi. Kestävän tiedon kriteerejä ovat päättelyn moitteettomuus, tulkinnan vakuuttavuus ja kuvauksen uskottavuus. Tutkimustulosten hyväksyttävyyteen kuuluvat todenmukaisuuden, hedelmällisyyden ja sanoman arviointi.²⁴⁴

Historiantutkimuksessa kestävä tieto edellyttää päättelyn, historiantutkimuksen perusmenetelmän, moitteettomuutta. Tämä arviointikriteeri täyttyy mikäli tutkimuskohteesta rakentuu oikeudenmukainen, sisäisesti ristiriidaton kuvaus.²⁴⁵ Sisäiseen ristiriidattomuuteen pyrin tutkimuksessani tutkimalla eri aineistolähteitä samanaikaisesti. Tutkimusaineistoa oli paljon. Määrällinen aineiston runsaus aiheutti

²⁴⁴ Kalela 2000, s. 164–165.

²⁴⁵ emt., 179.

ongelmia aineiston rajauksessa, siksi tutkimusmateriaalin valinta ei ollut järjestelmällistä. Tämän vuoksi merkityksellistä tietoa on mahdollisesti jäänyt huomioimatta. Myös ruotsinkielinen tutkimusaineisto saattoi aiheuttaa epätarkkuuksia tulkinnassa. Eri aineistoista tekemäni tulkinnat naisten purjehdushistorian kehitysvaiheista kirjoitin rakenteellisesti kronologiseen järjestykseen peilaten niitä yhteiskunnalliseen ja liikuntakulttuuriseen kehukseen. Tutkimukseni viides luku poikkeaa kronologisesta esitysmuodosta. Edellä mainittu luku rakentuu pääosin haastatteluista nousseiden teemojen mukaiselle esitysjärjestykselle. Samassa luvussa sijoitin kuitenkin ajalliseen järjestykseen arkistomateriaalista tehdyt päätelmät naisten osallistumisesta kilpapurjehdukseen. Tutkimuksen alussa asettamani tavoite oli kirjoittaa tutkimuskohdetta kuvaileva ja selittävä ”tieteellinen kertomus”. Tavoite täyttyi mielestäni hyvin.

Kestävän tiedon toinen arviointikriteeri on tulkinnan vakuuttavuus, jonka Kalela määrittelee tutkimustehtävän valinnaksi ja uuden tiedon tuottamiseksi, innovatiivisuudeksi.²⁴⁶ Tämä tutkimus oli pilottitutkimus ja tutkimusta voidaan pitää innovatiivisena, vaikka tutkimus perustuukin vanhan tiedon uudelleen järjestämiseen sen sijaan, että tutkimus tuottaisi täysin uutta tietoa. Tutkimukseni tulkinnat kyseenalaistivat lähinnä omia ennakko-oletuksiani, jotka olivat perustana tutkimuskohteen ja eri tarkastelunäkökulmien valinnalle. Laaja tutkimusasetelma, joka käsitti niin ajallisen ulottuvuuden kuin kysymyksenasettelun, vaikeutti vahvojen johtopäätösten ja ”totuudellisten päätelmien” tekemistä. Vertailevina tutkimuksina käytin kahta aihetta sivuavaa englantilaista ja amerikkalaista tutkimusta. Pro gradu -tutkielmastani tuli tutkimusaihetta kartoittava tutkimus, jonka herättämät kysymykset johtavat toivottavasti myöhemmin lisätutkimuksiin.

Onko tutkimuksen kuvaus uskottava suhteessa tutkimuskohteen kulttuuriin? Kalela pitää kuvauksen uskottavuuden arviointia hankalimpana tehtävänä sekä tutkijalle itselleen että tutkimusta arvioiville kriitikoille.²⁴⁷ Vaikka suhde tutkimuskohteeni kulttuuriin on läheinen, ei tutkimuksen jokaisessa vaiheessa purjehdusurheilun kulttuurin kuvaus ollut ongelmatonta. Tutkimuksen edetessä ajatus siitä ”mitä minä tiedän ja mitä muut tietävät” muuttui ja tutkimuskohteen tarkastelu ulkopuolelta tuli lähes mahdottomaksi. Uskottavan kuvauksen ongelmaksi muodostuukin usein niiden

²⁴⁶ Kalela 2000, s. 180–182.

²⁴⁷ *emt.*, s. 186.

tekstin osien erittelemine, jotka ovat merkityksellisiä. Toisaalta taas on pohdittava, mitä kulttuurisia piirteitä voidaan pitää itsestään selvinä.²⁴⁸ Haastatteluaineisto helpotti tutkimuksen kulttuurisen ulottuvuuden löytämistä. Vaikka haastatteluaineiston käytettävyyssä tässä tutkimuksessa ei noussut sille tasolle, jonka tutkimusta aloittaessani olin asettanut, antoivat haastattelut lisää tulkintapintoja arkistomateriaalista nousseille ilmiöille.

Edelliset kolme kestävän tiedon kriteeriä arvioivat tutkimuksen rekonstruktioita eli sitä, onko tutkimuskohteen kuvaus oikeudenmukainen. Argumentaation näkökulmasta tutkimustulosten hyväksyttävyyden arviointikriteerit, joita ovat todenmukaisuus, hedelmällisyys ja sanoma, kohdistuvat tutkijan esittämään viestiin. Kalela nimittää kahden kulttuurin välisen keskinäisen tiedon ymmärtämystä kaksinkertaiseksi todenmukaisuudeksi.²⁴⁹ Kaksinkertainen todenmukaisuus edellyttää tutkijana minun ymmärtävän sekä tutkimuskohteeni aikalaisten kulttuuria että kohdeyleisöni kulttuuria. Toisin sanoen minun on ensinnäkin hyväksyttävä molempien käsitykset totuuksista ja toiseksi pyrittävä selittämään mahdolliset ”erilaiset totuudet” kohdeyleisölle. Tutkimukseni mukaan naisten osallistumattomuus kilpapurjehdukseen on monien tekijöiden yhteistulos. Sata vuotta vanhat toteamukset naisten rajoittuneista veneenkäsittelykyvyistä voivat olla monien ennakkoluulojen taustalla edelleen. Myös se, ettei naisten oletettu osallistuvan purjehduksille, vaikka heidät hyväksyttiinkin purjehdusseurojen jäseniksi, on voinut periytyä muiden vanhoillisten seurakäytäntöjen mukana nykyaikaiseen purjehdusurheiluun. Vahvojen mielikuvien kumoaminen ja toisaalta taustalle piilotettujen selitysten esiin tuominen vaativat tuekseen perusteluja monesta näkökulmasta. Edellä mainittu onkin historiantutkijan arvokkain lahja kohdeyleisölleen: maailmaa avartavien uusien näkökulmien antaminen.²⁵⁰

Hedelmällisyyden ja sanoman arviointi alkaa historiantutkimuksessa jo tutkimusprosessin alkuvaiheessa. Siksi näiden kahden kriteerin pohdinta jää usein huomaamattomaksi. Tutkimuksen hedelmällisyyttä arvioitaessa tutkija tulee tietoiseksi omista ennakkokäsityksistään, joiden avulla hän on valinnut tutkimusta rajaavat näkökulmat. Tutkimustulosten sanoma kertoo, mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia niillä saattaa olla.²⁵¹ Tutkimukseni hedelmällisyyttä olen ainakin osittain tiedostamattani

²⁴⁸ Kalela 2000, s. 185.

²⁴⁹ emt., s. 191, 195–197.

²⁵⁰ emt., s. 200.

²⁵¹ emt., s. 81, 202.

pohtinut jo ensimmäisessä luvussa, kun tarkastelin tutkimuksen objektiivisuutta. Tutkimustani rajanneet näkökulmat muotoutuivat niistä oletuksista, jotka oman kokemukseni mukaan olisivat voineet vaikuttaa naisten osallistumiseen kilpailulliseen purjehdukseen. Nämä näkökulmat muodostivat kehyksen, josta etsin yhtymäkohtia selittääkseni naisten purjehdusta koskevia havaintoja ja etsiäkseni syitä naisten vähäiselle kilpapurjehdukseen osallistumiselle.

Vaikka naisten järjestäytyminen purjehdusurheilussa alkoikin samaan aikaan kuin muussa kilpaurheilussa, ei porvarillinen kilpapurjehdus kulkenut samoja raiteita naisten työläisvoittoisen kilpaurheilun kanssa. Vasta luokkayhteiskunnan rajojen murtuessa urheilun ja liikunnan kentältä sekä taloudellisen hyvinvoinnin levitessä alempiin sosiaaliluokkiin naisille avautui mahdollisuus osallistua purjehduskilpailuihin. Myös naisten urheiluun negatiivisesti suhtautuvien asenteet olivat tutkimukseni mukaan syvemmällä kuin olin aikaisemmin oletanut. Asenteellisuus on heijastunut selkeästi myös naisten kilpapurjehdukseen. Tutkimuksen tulokset tukivat osittain uskomuksiani, joista aihetta rajaavat näkökulmat muotoutuivat. Tutkimustani rajanneen kehyksen voidaan katsoa olleen riittävä.

PYSYKÖ NAISTEN KILPAPURJEHDUS MYÖTÄTUULESSA?

Kilpapurjehdus, monien muiden välineurheilumuotojen tavoin, vaatii kehittyäkseen yhteiskunnallisen tuen. Erityisen merkittävä asema on taloudellisella sektorilla. Kilpapurjehduksen levitessä myös naisten harrastukseksi yhtymäkohtia taloudellisen vaurauden lisääntymisen aikakausiin on havaittavissa. Jotta purjehdusurheilun harrastajamäärän kasvun tavoitteet toteutuisivat, pitäisi myös sosioekonomiselta asemaltaan alempien kansanluokkien päästä aiempaa helpommin harrastukseen mukaan.

Naisten kilpapurjehdushistorian tutkimus on ollut erityisen haasteellinen tehtävä. Pilotitutkimuksena se on herättänyt useita kysymyksiä, jotka ovat vieneet ajatuksiani yhä syvemmälle purjehduksen maailmaan. Pysyminen tutkimustehtävän ja asetettujen ongelmien rajoissa on ajoittain ollut hankalaa ja se onkin vaatinut pohdintaa siitä, mikä on merkityksellistä tietoa. Tutkimuksen edetessä olen myös kehitellyt tutkimusongelmia mielenkiintoisimpiin kysymyksiin, joita tutkimusta tehdessä on herännyt. Yksi kysymys koskee veneen suunnittelua ja rakennusta. Perehtyminen purjeveneiden suunnittelupiirrokseen ja mittasääntöihin voisi tuoda vastauksia keskustelua aiheuttaviin kysymyksiin ideaalipainosta ja fyysisen voiman tarpeesta kilpapurjehduksessa.

Historiantutkimusta vaatisi myös koko suomalaisen purjehdusurheilun historia. Vaikka seurojen historiikkeja onkin saatavilla suhteellisen paljon, olisi kokoomateos Purjehtijaliiton satavuotisesta historiasta mielenkiintoista luettavaa. Ehkä koko porvarillisen urheiluharrastuksen syvin olemus voisi näyttäytyä uudessa valossa tai sittenkin tuoda esiin ne vanhoilliset käytännöt, jotka ovat kahlitsemassa purjehdusurheilun kehitystä kilpaurheilulajina monissa purjehdusseuroissa.

Naisten purjehdusurheilun tutkimus nosti pintaan ristiriitaisia tunteita. Monet kilpapurjehduksessa mukana olevat niin naiset kuin miehetkin innostuivat tutkimusaiheestani ja kannustivat jatkamaan eteenpäin. Tutkimusaineistona monet purjehduskertomukset ja -kokemukset ovat vielä käyttämättä. Sukupuolten välistä asenteellista kuilua olisi ehkä mahdollista kaventaa haastatteleamalla sekä nais- että mieskilpapurjehtijoita. Entä pitäisikö naispurjehtijoista puhua purjehtijoina erittelemättä heitä sukupuolen mukaan? Jo 1980-luvulla todettiin, että tytöt ja naiset ovat kasvaneet kilpailemaan perinteen mukaan poikien ja miesten kanssa samalla lähtöviivalla. Tuolloin ei sukupuolten välistä eriyttämistä haluttu toteutettavan. Vaikka naisten ja

miesten sarjajako ei olympialuokkien kilpailuja lukuun ottamatta toteutettaisikaan, olisi kuitenkin syytä pohtia kehittämismahdollisuuksia, joiden avulla kilpapurjehduksen tasa-arvoisuutta osoittava vaaka kallistuisi sukupuolten välisen voimasuhteen muuttuessa tasapainoisemmaksi.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Suomen Urheiluarkisto

Suomen Purjehtijaliiton henkilöluettelot 1950-1980-luvuilta

Suomen Purjehtijaliiton purjehtijapäivien ja valtuuston kokousten pöytäkirjat vuosilta 1950, 1960, 1970, 1980

Suomen Purjehtijaliiton Seurojen Vuosiraportit 1969-70, 1980, 1990

Frisk Bris -lehden vuosikerrat 1950, 1960, 1970, 1980 ja 1990

Purje ja Moottori -lehden vuosikerrat 1960 ja 1970

Purjehtija-lehden vuosikerrat 1980 ja 1990

Harald ”Affe” Alftanin henkilöarkiston Finlands Båtkalender – Suomen Venekalenterit vuosilta 1950, 1960, 1970 (vuosiliitekirja) ja 1980

Purjehdusseurojen historiikit

Brunila, Kai (1955). *100 år på böljan med BSF*. Vammalan kirjapaino.

Haminan Pursiseura 1882-1982. Reijo-kustannus. Hamina.

Hannukainen, Magnus & Gylling, Sebastian (1999). *HSK 1899-1999*. Oy HSK:n palvelut. Helsinki.

HSK 1899-1924. Tidning A. B. Nylands Tryckeri.

HTPS 50 vuotta 1975. Helsingin Työväen Pursiseura 1925-1975. Helsinki.

Kokkola, Rolf (toim.) (1993). *På glittrande våg. Helsingfors Segelsällskap 1893-1993*. Miktor Oy. Helsinki.

Lehmuskallio, Pekka & Salo, Jarmo (1999). *Purjehdus on juhlaa. Rauman Purjehdusseura 1879-1999*. West Point Oy. Rauma.

Lévon, Bertil (1978). *Wasa Segelförening 1878-1978*. Kirjapaino Erik Martin ky. Vaasa.

Niemi, Jalmari (1934). *Vesijärven-Päijänteiden purjehdusurheilu 1884-1934*. Lahden kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiö. Lahti.

Niemi, Jalmari (1957). *Lahden Purjehdusseura 1907-1957*. Lahti.

Smedslund, Tor (1961). *Nyländska Jaktklubben 1861-1961*. Helsinki.

Österlund, Hans E. (toim.) (1956). *HSF 1906-1956. Hangö Segelförenings jubileumsskrift*. Hangö Tryckeri Ab.

Elektroniset lähteet

<http://www.sailing.org> Web-sites of the International Sailing Federation (ISAF). 23.2.2004.

<http://www.sailing.org/olympics/results/1988.asp> 23.2.2004

Macfee, Lindsey (2002). *Is Sailing Really a Man's Sport? The growth of women sailors in relation to gender, stereotype and constraint issues*.

<http://www.sailing.org/women/macfeesailingpaper.PDF>. 29.10.2002.

Lähdekirjallisuus

Abrams, Philip (1982). *Historical Sociology*. Open Books. Somerset.

Anttonen, Anneli (1994). *Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot*. Teoksessa Anneli Anttonen, Lea Henriksson ja Ritva Nätkin (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 203–224.

- Barrault, Jean Michel (1965). *Purjehduksen suuria hetkiä*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Crawley, Sara L. (1998). *Gender, Class and the Construction of Masculinity in Professional Sailing*. *International Review for the Sociology of Sport*, 33 (1), 33–42.
- Eichberg, Henning (1987). *Liikuntaa harjoittavat ruumiit*. Vastapaino. Tampere.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino. Tampere.
- Eskola, Katarina, Haavio-Mannila, Elina & Jallinoja, Riitta (toim.) (1979). *Naisnäkökulmia*. WSOY.
- Haaparanta, Leila & Niiniluoto, Ilkka (1998). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. 7. korjattu painos. Helsingin yliopisto.
- Haavio-Mannila, Elina (1970). *Suomalainen nainen ja mies: asema ja muuttuvat roolit*. 2. painos. WSOY. Porvoo.
- Heinilä, Kalevi (1983). *Nainen suomalaisessa liikuntakulttuurissa*. Teoksessa Arja Laitinen (toim.) *Liikunta ja nainen*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos opetusmonisteita nro 10/1983, 107–122.
- Hentilä, Seppo (1982). *Suomen työläisurheilun historia I. – Työväen Urheiluliitto 1919-44*. Arvi A. Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Hentilä, Seppo (1992). *Urheilupolitiikasta liikuntapolitiikkaan*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 351–367.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2003). *Tutki ja kirjoita*. 6.–9. painos. Tammi. Helsinki.

Häyrinen, Reijo & Laine, Leena (1989). *Suomi urheilun suurvaltana*. Toimittanut Erkki Vasara. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja 115. Helsinki.

Itkonen, Hannu (1996). *Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Väitöstutkimus. Gaudeamus. Tampere.

Jallinoja, Riitta (1979). *Naisten palkkatyön yleistyminen*. Teoksessa Katarina Eskola, Elina Haavio-Mannila ja Riitta Jallinoja (toim.) *Naisnäkökulmia*. WSOY. 17–41.

Kalela, Jorma (2000). *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus. Helsinki.

Kalela, Jorma (2001). *Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia*. Teoksessa Jorma Kalela ja Ilari Lindroos (toim.) *Jokapäiväinen historia*. SKS:n Tietolipas 177. Helsinki, 11–25.

Karhu, Pirkko (1998). *Perhe muuttuu – vai muuttuuko?* Teoksessa Keijo Koskinen (toim.) *Sosiologisia karttalehtiä*. Vastapaino. Tampere, 131–161.

Karisto, Antti, Takala, Pentti & Haapola, Ilkka (1994). *Elintaso, elämäntapa, sosiaalipolitiikka – suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta*. 7. painos. WSOY.

Kaskisaari, Marja (1992). *Rytmiruumis*. Teoksessa Esa Sironen, Arto Tiihonen ja Soile Veijola (toim.) *Urheilukirja*. Vastapaino, 265–274.

Knox-Johnston, Robin (1977). *Sailing*. Collins Publishers. International Library. London.

Kokko, Marja (1996). *Naiset historiassa. Sukupuoli ja historiantutkimus*. Teoksessa Jorma Tiainen ja Ilkka Nummela (toim.) *Historiaa tutkimaan*. Atena kustannus. Jyväskylä, 45–57.

Kosonen, Ulla (1991). *Naisten ruumiillisuus ja liikunta*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Lisensiaattitutkimus.

Kosonen, Ulla (1992). *Minun juoksuhistoriani*. Teoksessa Esa Sironen, Arto Tiihonen ja Soile Veijola (toim.) *Urheilukirja*. Vastapaino, 21–39.

Kosonen, Ulla (1997). *Nähdyksi tulemisen kaipuu ja häpeä*. Teoksessa Eeva Jokinen (toim.) *Ruumiin siteet*. Vastapaino. Tampere, 21–41.

Kujanen, Hannu (1997). *Herrasväen harrastuksesta jokamiehen urheiluksi – purjehdusurheilun synty ja järjestäytyminen Turussa*. Teoksessa Vesa Vares (toim.) *Urheilu ja historia*. Turun historiallinen arkisto 51. Turku, 223–245.

Kärkkäinen, Pekka (1992a). *Kisailusta urheiluksi*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 155–163.

Kärkkäinen, Pekka (1992b). *Voimainkoetuksia ja kisailuja*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 19–42.

Laakso, Lauri (1983). *Naiseksi, tasa-arvoiseksi vai liikunnan harrastajaksi – sosialisointiongelmia*. Teoksessa Arja Laitinen (toim.) *Liikunta ja nainen*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos opetusmonisteita nro 10/1983, 1–27.

Laine, Leena (1983). *Naisten fyysisen kasvatuksen järjestöjen historiaa*. Teoksessa Arja Laitinen (toim.) *Liikunta ja nainen*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos opetusmonisteita nro 10/1983, 55–68.

Laine, Leena (1992a). *Ruumiinharjoitusten monet muodot*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 183–213.

Laine, Leena (1992b). *Urheilu valtaa mielet*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 101–131.

Laine, Leena (2000). *Työväen urheiluliikkeen naiset*. Otava. Helsinki.

Laine, Leena (2002). *Luento Urheilun historiaa -seminaarissa*. 26.10.2002. Jyväskylä.

Laine, Leena (2003). *Liikunnan historia -luento*. 29.10.2003. Jyväskylä.

- Laitinen, Arja (1983). *Katsaus liikuntasosiologiseen naisurheilututkimukseen*. Teoksessa Arja Laitinen (toim.) *Liikunta ja nainen*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos opetusmonisteita nro 10/1983, 28–39.
- Leskelä-Kärki, Maarit (2001). *Kerrottu elämä. Naishistorioitsija ja toisen ihmisen historian kirjoittamisen ongelma*. Teoksessa Jorma Kalela ja Ilari Lindroos (toim.) *Jokapäiväinen historia*. SKS:n Tietolipas 177. Helsinki, 98–120.
- Lydén, Anssi (2004). *SM-kilpailujen miehistöt ja välineet*. Suomen H-veneliitto ry, H-News, 16–17.
- Meinander, Henrik (1992). *Koululiikunta etsii paikkaansa*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 283–315.
- Nukari, Heikki (2000). *Hoon tarina*. *Purjehtija*, (5), 32–34.
- Nykänen, Anna-Stiina (1996). *Naisten vapauttava liike*. *Liikunta ja Tiede*, 33, 4–13 ja 62–63.
- Ollila, Anneli (1994). *Naisliike, nationalismi ja kansanvalistus*. Teoksessa Anneli Anttonen, Lea Henriksson ja Ritva Nätkin (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 53–72.
- Polón, Lauri (1973). *Purjehdus*. Teoksessa Risto Rantala ja Markku Siukonen (toim.) *Urheilumme kasvot osa 4*. Oy Scandiakirjat Ab. Jyväskylä, 646–702.
- Rantalaiho, Liisa (1994). *Sukupuolisopimus ja Suomen malli*. Teoksessa Anneli Anttonen, Lea Henriksson ja Ritva Nätkin (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 9–30.
- Roiko-Jokela, Heikki (1998). *Liikuntahistoria – Missä mennään ja mihin suuntaan?* Teoksessa Anssi Halmesvirta ja Heikki Roiko-Jokela (toim.) *Urheilu, historia ja julkisuus*. Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 1998. Atena Kustannus. Jyväskylä, 257–262.

Salimäki, Harri (2000). *Isänmaan ja urheilu-uskon mies. Lauri Pihkala modernin urheiluaatteen esitaistelijana*. SKS. Helsinki.

Satka, Mirja (1994). *Sota-ajan naiskansalaisen ihanteet naisjärjestöjen arjessa*. Teoksessa Anneli Anttonen, Lea Henriksson ja Ritva Nätkin (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 73–96.

Scharff, Robert & Henderson, Richard (ed.) (1971). *Encyclopedia of Sailing*. Harper & Row.

Sulkunen, Irma (1991). *Retki naishistoriaan*. Hanki ja jää. Helsinki.

Tiihonen, Arto (2002). *Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa: oikeita miehiä – ja urheilijoita?* Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 134. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES. Jyväskylä.

Ukkonen, Taina (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuksettomusten tuottamisprosessina*. Väitöstutkimus. SKS:n Toimituksia 797. Helsinki.

Uusitalo, Hannu (1995). *Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan*. 2. painos. WSOY. Helsinki.

Vasara, Erkki (1992). *Miljoonan suomalaisen liike*. Teoksessa Teijo Pyykkönen (toim.) *Suomi uskoi urheiluun*. VAPK-kustannus. Helsinki, 393–419.

Haastattelut

Pilottihaastattelu: 23-vuotias kilpapurjehtija ja aktiivinen seuratoimija, 18.2.2004 Lahti

Haastattelu 1: 44-vuotias kilpapurjehtija ja aktiivinen seuratoimija, työskentelee purjehdusalan yrityksessä, 1.3.2004 Helsinki

Haastattelu 2: 26-vuotias maajoukkuepurjehtija, 3.3.2004 Helsinki

*Haastattelu 3: 56-vuotias purjehduskilpailupäällikkö ja seura- ja järjestöyövaikuttaja,
10.3.2004 Helsinki*

*Haastattelu 4: 47-vuotias aktiiviuran lopettanut kilpaperjehtija ja seuratoimija,
27.3.2004 Lahti*

Haastattelu 5: 32-vuotias kilpaperjehtija, 7.4.2004 Helsinki

Teemahaastattelurunko

- taustatiedot: ikä, seura, koulutus, ammatti, perhe
- milloin aloittanut purjehduksen?
- miten tullut mukaan purjehdukseen?
- milloin aloittanut kilpailemisen?
- missä veneluokissa/millaisilla veneillä purjehtinut kilpaa? ⇒ ongelmia?
- mitä veneitä on omistanut?

Naistoiminta

- oman seuran naistoiminta?
- omassa seurassa toimineiden naisten luonnehdintaa?
- onko ollut mukana naistoiminnassa?
- tarvitaanko eriteltyä naispurjehdustoimintaa: kilpailut ja valmennus?

Nainen purjehtijana

- nainen kilpapurjehtijana?
 - fyysisyys: voiman tarve, ruumiin koko/paino ⇒ ongelmia omalla uralla?
 - sosiaaliset taidot: aggressiivisuus, tiimin kommunikaatio, yhteistyötaito, paineensietokyky
 - erikoistaidot: taktiikka, luonnonolosuhteet
- nainen kipparina?

Naispurjehduksen tukeminen

- naispurjehduksen julkisuus?
- naispurjehduksen sponsorointi?
- oman seuran avustukset?

Asenteet

- millainen ilmapiiri on ollut kilpailuissa?
- miten miespurjehtijat ovat suhtautuneet naispurjehtijoihin?
 - vanhemmat vs. nuoremmat purjehtijat
- miten naispurjehtijat ovat kokeneet asemansa?
 - onko asema ollut heidän mielestään erilainen kuin miespurjehtijoiden asema?
 - ovatko järjestäjät kohdelleet heitä tasavertaisina purjehtijoina?

Tutkimuksessa mainittujen purjehdusseurojen lyhenteet

<u>lyhenne</u>	<u>seura</u>	<u>perustettu</u>	<u>kotipaikka</u>
ASS	Airisto Segelsällskap	1865	Turku
BS	Brandö Seglare	1930	Helsinki, Brandö
BSF	Segelföreningen i Björneborg	1856	Pori
ESF	Esbo Segelförening	1906	Espoo
GSF	Gamlakarleby Segelföreningen	1872	Kokkola
HPS	Haminan Pursiseura	1882	Hamina
HSF	Hangö Segelförening	1906	Hanko
HSK	Helsingfors Segelklubb	1899	Helsinki
HSS	Helsingfors Segelsällskap	1893	Helsinki
HTPS	Helsingin Työväen Pursiseura	1925	Helsinki
J	Jollarit	1975	Helsinki
KePS	Kemin Purjehdusseura	1906	Kemi
KSSS	Kungliga Svenska Segel Sällskapet	1830	Tukholma, Ruotsi
LPS	Lahden Purjehdusseura	1907	Lahti
M	Merenkävijät	1922	Helsinki
NJK	Nyländska Jaktklubben	1861	Helsinki
N	Näsijärven Purjehdusseura	1898	Tampere
OPS	Oulun Purjehdusseura	1881	Oulu
PPS	Päijänteen Purjehdusseura	1896	Jyväskylä
RPS	Rauman Purjehdusseura	1879	Rauma
TTPS	Turun Työväen Purjehdusseura	1896	Turku
	Vesijärvi-Päijänteen Purjehdusseura	1884	Lahti/Jyväskylä
WSF	Wasa Segelförening	1878	Vaasa
ÖNS	Östra Nylands Segelförening	1888	Loviisa